

DE ONPARTIJDIGHEID VAN HET VRT-AANBOD

Onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel en de Universiteit Antwerpen voor de Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie (VRT)

25 januari 2021

Promotoren

Prof. Dr. Tim Raats
Prof Dr. Ike Picone
Prof. Dr. Peter Van Aelst
Prof. Dr. Steve Paulussen

Inhoudstafel

1.	Inleiding.....	5
1.1.	Situering van de opdracht	5
1.2.	Onpartijdigheid als onderdeel van de publieke-omroepmissie.....	6
1.3.	Definitie van onpartijdigheid.....	7
2.	Longitudinale vergelijking van het VRT-journaal en het VTM-nieuws	10
2.1.	Inleiding.....	10
2.2.	Aandacht voor politieke partijen: legislatuur 2014-2019	11
2.3.	Politici met meeste spreektijd (2014-2019).....	13
2.4.	Aandacht voor politieke partijen in de aanloop naar verkiezingen.....	16
2.5.	Aandacht voor Vlaamse partijen, evolutie 2003-2019 per zender	17
2.6.	Aandacht voor maatschappelijke thema's.....	20
2.7.	Verdeling over maatschappelijke actoren	22
3.	Inhoudsanalyse casusonderzoek	27
3.1.	Inleiding en methode.....	27
3.2.	Aanwezigheid van verschillende maatschappelijke actoren.....	30
3.3.	Aanwezigheid politieke actoren	32
3.4.	Diversiteit van individuele actoren.....	34
3.5.	Standpunten per casus	35
4.	Percepties en evaluatie van onpartijdigheid van journalisten van de VRT-nieuwsdienst	40
4.1.	Inleiding.....	40
4.2.	Het onpartijdigheidsbeleid van de VRT-nieuwsdienst	41
4.3.	De grenzen van onpartijdigheid.....	46
4.4.	Slotbeschouwing bij de interviews	53
5.	Perceptie van onpartijdigheid in het VRT-nieuwsaanbod volgens het Vlaamse nieuwspubliek	55
5.1.	Inleiding.....	55
5.2.	Invulling onpartijdigheid: dicht bij de code	56
5.3.	Operationalisering en dataverzameling	56
5.4.	Inzichten	57

6.	Conclusies en aanbevelingen	65
6.1.	Belangrijkste bevindingen uit de inhoudsanalyses.....	65
6.2.	Belangrijkste inzichten uit interviews met journalisten van de VRT	67
6.3.	Belangrijkste inzichten uit de bevraging van het publiek	68
6.4.	Aanbevelingen op basis van het geïntegreerde onderzoek.....	69
7.	Referenties.....	72
8.	Bijlagen.....	74
8.1.	Bijlage 1: Over het onderzoeksteam	74
8.2.	Bijlage 2: codeboek ENA.....	76
8.3.	Bijlage 3: codeboek casussen	93
8.4.	Bijlage 4: vermeldingen van partijen doorheen de tijd.....	100
8.5.	Bijlage 5: Basis topiclijst voor de online duo-interviews	101
8.6.	Bijlage 6: Dropoff vragenlijst voor selectie participanten adhv respondentenpanel van de UA..	103

1. Inleiding

1.1. Situering van de opdracht

In het kader van de uitvoering van haar opdracht wenste de VRT na te gaan of ze voldoet aan haar opdracht om onpartijdig te zijn in het brengen van aanbod. De vorige beheersovereenkomst (2016-2020) stelde dat de onpartijdigheid van het aanbod onderzocht moet worden door onafhankelijke deskundigen. De resultaten van het onderzoek moeten gedeeld worden met de programmacharterraad, de manager beroepsethiek, de deontologische adviesraad en de Raad van Bestuur. De beheersovereenkomst voorziet dat deze evaluatie voor het eind van het jaar 2020 gebeurt.

Het gevraagde onderzoek sluit aan op al eerder uitgevoerd onderzoek uit 2015, eveneens in opdracht van de VRT. Dat bestond uit een combinatie van (i) consultatie van academische experts (uitgevoerd door Universiteit Antwerpen), (ii) een stakeholderbevraging met politiek, middenveld en levensbeschouwelijke organisaties (uitgevoerd door de Vrije Universiteit Brussel), (iii) een kwalitatieve bevraging van de mediagebruiker over het belang van en de appreciatie van onpartijdigheid binnen het VRT-aanbod (uitgevoerd door Why5).

Om een goed beeld te krijgen van de onpartijdigheid van de VRT is het belangrijk om haar berichtgeving vanuit verschillende invalshoeken te bestuderen. We opteren daarom voor een combinatie van methoden om zowel de inhoud, als de productie ervan, als de perceptie ervan door het publiek in kaart te brengen. De gevolgde aanpak resulteert in vier afzonderlijke delen die op elkaar voortbouwen en die we in een laatste deel trachten te integreren. Een eerste deel van het onderzoek behelst de inhoud van 19u journaal doorheen de jaren, met een duidelijke focus op de (politieke) actoren die aan bod komen. Hier wordt voortgebouwd op de analyses van het Elektronisch Nieuws Archief (ENA) die alle televisiejournalen bevat van zowel VRT als VTM (2003-2019).

Een tweede deel focust op onpartijdigheid van het nieuws- en duidingsaanbod aan de hand van een kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse van het VRT-aanbod. Hiervoor werd een selectie gemaakt van drie actuele cases die zich situeren op diverse breuklijnen, een duidelijke link hebben met de binnenlandse politiek, een veelheid aan opinies vertegenwoordigen en duidelijk af te bakenen in tijd: (i) de zaak-Chovanec, (ii) de brand in het vluchtelingenkamp Moria en (iii) het regeerakkoord van de federale regering in september 2020. Voor deze casussen analyseren we niet enkel het volledige VRT-nieuwsaanbod, maar vergelijken we dat ook met de berichtgeving van een doorsnede van het overige Vlaamse medialandschap.

Een derde luik omvatte 13 interviews met betrokken VRT-journalisten en nieuwsredacties. Ook hier werden de geselecteerde casussen als uitgangspunt genomen om inzicht te verwerven in de manier waarop de nieuwsdienst de norm van onpartijdigheid invult en bewaakt.

Een vierde en laatste deel focust op de percepties van het publiek. In 48 diepte-interviews met verschillende soorten burgers werden standpunten en visies over diverse aspecten m.b.t. onpartijdigheid besproken. Aan de hand van verschillende fragmenten uit de geselecteerde casussen werd aan Vlamingen gevraagd om te reflecteren over de manier waarop de openbare omroep nieuws en duiding brengt.

Deze studie is uitgevoerd tussen 1 april tot 30 december 2020 en werd gecoördineerd door prof. dr. Tim Raats en prof. dr. Ike Picone van de Vrije Universiteit Brussel en prof. dr. Peter Van Aelst en prof. dr. Steve Paulussen van de Universiteit Antwerpen. De promotoren werden in hun onderzoek bijgestaan door onderzoekers Anne-Sofie Vanhaeght en Sarah Vis (VUB), en Ine Kuypers, Priscilla Hau en Willem Buyens (UAntwerpen).

Het onderzoeksteam wenst de opdrachtgever te bedanken voor de constructieve samenwerking en het vertrouwen, de codeurs voor hun waardevolle bijdrage in de inhoudsanalyse, alle betrokken journalisten en alle respondenten uit het publiekspanel voor het delen van hun meningen, ervaringen en percepties over onpartijdigheid van de VRT.

Na een beknopte situering van de problematiek presenteert het rapport de vier deelstudies. Per onderdeel worden de methode en belangrijkste resultaten besproken. Het laatste deel van dit rapport vat de belangrijkste conclusies en aanbevelingen samen.

1.2. Onpartijdigheid als onderdeel van de publieke-omroepmissie

De publieke omroep werd opgericht in de jaren 1920 en 1930 als een instrument om een overheidsmonopolie op de radio te bewerkstelligen. Het massamedium werd te belangrijk bevonden om in private handen te laten. Op dat moment waren het immers voornamelijk politieke partijen die radiostations in handen hadden. Die situatie, waarbij radio dus als privaat medium ontstond, vaak gefinancierd door fabrikanten van radiotoestellen, werd echter snel beëindigd. De idee daarachter was vooral om enige controle over radio als medium te houden. Het bleek een pragmatisch middel van de politieke wereld om een proportionele behandeling van politieke partijen en politici te garanderen. Op die manier werden redactionele onafhankelijkheid van de publieke omroep gecompenseerd door een vrij instrumentele visie op onpartijdigheid in de omroeppraktijk te installeren (Katsirea, 2008; Hanretty, 2010). Eenzelfde logica werd in de jaren 1950 voor televisie gehanteerd.

Hoewel het onderscheidende karakter van de publieke omroep vooral na de liberalisering van de omroepmarkt op de voorgrond trad, werd onpartijdigheid al tijdens het monopolie van de publieke omroepen in Europa naar voren geschoven als een essentieel onderdeel van de maatschappelijke opdracht. Gedurende lange tijd werd onpartijdigheid vaak letterlijk in minuten bijgehouden door de partijen. Ironisch genoeg bleef de greep van de politiek op publieke omroepen tot diep in de jaren 1990 op alle geleidingen van de publieke omroep (Burgelman, 1990; Van Aelst, 2014). Het was dus eigenlijk de politieke aandeelhouder die besliste wat onpartijdig was en wat niet – hetgeen op zich al haaks stond op de idee van onpartijdigheid en het reduceren van opinies in de samenleving tot politiek-ideologische visies. De depolitisering van de structuur

en werking van de publieke omroep in de jaren 1990 was uitermate belangrijk om bovenstaande pragmatische en partijpolitieke inkleuring van onpartijdigheid en onpartijdigheidsbeleid om te keren. Onpartijdigheid werd geleidelijk ook expliciet naar voor geschoven als voorwaarde voor onafhankelijkheid. Tegelijk echter rijst hier ook kritiek op (Barnett, 2012; Katsirea, 2008).

Onpartijdigheid blijft ook vandaag, weinig verrassend, een element van spanning tussen de publieke omroep en politici. Publieke omroepen in Europa kennen dan ook een hobbelig parcours, gekleurd door incidenten waar de band tussen overheid en politiek op zijn minst ambigu te noemen is. Incidenten als deze gebeuren niet met de regelmaat van de klok, maar zijn ook niet hoogst uitzonderlijk. Ze tonen, los van ad-hoc discussies die in de aanloop naar een nieuwe beheersovereenkomst bijzonder verhit kunnen raken, dat het bijzonder moeilijk is om een evenwicht te vinden tussen, enerzijds, het aan bod laten komen van verschillende meningen in de samenleving en anderzijds, hoe men die meningen vanuit de journalistieke praktijk dient te duiden. Er wordt terecht veel belang gehecht aan kwaliteitsvolle en onpartijdige journalistiek bij de grotendeels publiek gefinancierde VRT. Omwille van het spanningsveld tussen publieke omroep en politiek is er behoefte aan een continu maatschappelijk debat over onpartijdigheid, een debat dat best gevoed en ondersteund wordt door frequent empirisch onderzoek. Recent onderzoek van onder meer OESO, Reuters Institute of Journalism en de European Broadcasting Union, toont alvast wel het vertrouwen dat publieke omroepen nog genieten door de burger, al staat de onafhankelijkheid van de journalistieke opdracht in een aantal Europese landen toenemend onder druk.¹ Recente stakeholder- (2019) en publieksbevragingen (2020) naar aanleiding van de nieuwe beheersovereenkomst van de VRT bevestigen eveneens het belang van de informatieopdracht als kerntaak van publieke omroepen, en bepleiten net het belang van een onafhankelijke publieke omroep. Voor stakeholders en experts zijn de uitdagingen op het vlak van journalistiek en berichtgeving dermate groot geworden dat ook het belang van de informatieopdracht voor publieke omroepen nog is vergroot (Raats et al. 2019).

1.3. Definitie van onpartijdigheid

Publieke omroepen krijgen vaak specifieke regels opgelegd binnen beheersovereenkomsten of eigen codes en standaarden. In Vlaanderen zit de onpartijdigheid van de publieke omroep verankerd in het Mediadecreet, de beheersovereenkomst, de Code van de Raad voor de Journalistiek, en interne deontologische codes en richtlijnen van de VRT (programmacharter, redactiestatuut, interne richtlijnen). Artikel 39 van het Mediadecreet luidt als volgt:

“In de programma’s wordt elke vorm van discriminatie geweerd. Het programma-aanbod verloopt zo dat het geen aanleiding geeft tot discriminatie tussen de verschillende ideologische of filosofische strekkingen. De informatieprogramma’s, de mededelingen en de programma’s met een algemeen informatieve inslag, en alle informatieve

---

¹ <https://www.digitalnewsreport.org/survey/>; EBU (2020). Trust in Media 2020. Geneva: EBU;

programmaonderdelen worden in een geest van politieke en ideologische onpartijdigheid verzorgd.”

Dit betekent dat ook nieuwsprogramma's van private omroepen onder die onpartijdigheidsregels vallen. De regelgeving over onpartijdigheid houdt in de meeste landen ook rekening met verschillen in de aard van het programma (voor nieuws gelden soms strengere regels dan voor duiding of human-interestprogramma's). In de meeste gevallen wordt onpartijdigheid ook over het volledige nieuwsaanbod bekeken, eerder dan in één specifiek item.

Het meten van onpartijdigheid is echter bijzonder moeilijk. Het begrip is verbonden met diverse onderdelen van berichtgeving en duiding van de publieke omroep: van het gebruik van beelden tot het voorzien van titels, de keuze van gasten, de opzet van debatten en de manier waarop vragen gesteld worden, de volledigheid in het weergeven van alle standpunten, de gekozen invalshoek, de toon van de berichtgeving, de woordkeuze voor het afbakenen van feiten, groepen en gebeurtenissen, enzovoort. Het meten van de toon van berichtgeving en de mate van subjectiviteit is bijvoorbeeld bijzonder moeilijk: wanneer is een journalist kritisch en wanneer is kritisch niet meer onpartijdig? Bovendien is wat als partijdig gezien wordt vanuit de publiekszijde, mogelijks ook gekleurd door eigen ideologische en politieke overtuigingen. Voor het nastreven van volledigheid van standpunten in het publieke debat geldt hetzelfde: wanneer weten we met zekerheid dat alle relevante standpunten aan bod kwamen? In de praktijk wordt daarom onpartijdigheid vaak gemeten door het kijken naar de thema's die belicht werden, en de actoren die genoemd worden of aan bod komen in berichtgeving. Vergelijkingen met het breder media-aanbod biedt voordelen dat het als benchmark geldt voor het meten van actoren en thema's. Echter: een vaststaande systematische methode voor het meten van onpartijdigheid bestaat niet. Bovendien is het nagenoeg onmogelijk om het volledige aanbod te analyseren.

Onpartijdigheid speelt het sterkst op het vlak van politieke berichtgeving. Echter, onpartijdigheid is meer dan enkel de houding van de pers tegenover de politiek. Ook levensbeschouwelijke thema's, institutionele aspecten, sociaal-economische berichtgeving en thema's zoals migratie en klimaat, zijn domeinen waarbinnen onpartijdigheid in aanbod en berichtgeving sterk spelen. Naast het aan bod laten komen van stemmen, wordt ook het belang van het contextualiseren van die verschillende stemmen als onderdeel van onpartijdigheid gezien. Dit betekent echter niet dat alle stemmen op dezelfde manier aan bod moeten komen. Discussie bestaat over het aan bod laten komen van 'afwijkende' meningen. Dit heeft betrekking op de moeilijke afbakening van wat dan als 'afwijkend' van de maatschappelijke consensus beschouwd wordt.

In 2015 zette VRT een traject uit waarbij aan de hand van academische expertise een definitie werd uitgewerkt die VRT hanteert voor onpartijdigheid. Het resultaat was een meerzijdige definitie van die onpartijdigheid als volgt omschrijft:

“Bewust en verantwoord omgaan met alle opinies in de Vlaamse publieke ruimte door deze de nodige context te geven en hen het nodige gewicht toe te kennen.” (VRT, 2015).

In opdracht van de Raad van Bestuur werd in 2015 ook onpartijdigheid van de VRT onderzocht aan de hand van een consultatie van stakeholders, en een publieksstudie. De resultaten werden meegenomen en dienden de uitwerking van 10 concrete richtlijnen voor het dagelijkse werk op de redacties.

De bepalingen in de deontologische code van de VRT liggen in lijn met de regels die zijn vastgelegd in de Code van de Raad voor de Journalistiek, echter, de Code van de Raad voor de Journalistiek verwijst niet expliciet naar 'onpartijdigheid', omdat kranten geen onpartijdigheidsverplichting hebben. Kranten vallen evenmin onder het toezicht van de Vlaamse Regulator voor de Media. Wel bepaalt de Code dat journalisten zichzelf normen opleggen om waarheidsgetrouw te berichten en onafhankelijk informatie te garen en te verstrekken. Dit houdt onder meer in dat journalisten elke druk weren en elke vorm van belangenvermenging vermijden, een duidelijk onderscheid maken tussen feiten en opinies, en principes van wederwoord en wederhoor respecteren.

2. Longitudinale vergelijking van het VRT-journaal en het VTM-nieuws

Peter Van Aelst & Ine Kuypers

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk belichten we enkele aspecten van onpartijdigheid door een longitudinale vergelijking tussen het VRT-journaal van 19u en het VTM. Nieuws van 19u te maken. Er zijn in Vlaanderen maar twee televisiezenders die een volwaardig en vergelijkbaar avondjournaal brengen, bovendien uitgezonden op hetzelfde uitzenduur, en daarom is het relevant en nuttig om deze naast elkaar te leggen. Bovendien is ook de commerciële omroep VTM aan een onpartijdigheidsplicht onderworpen. We gebruiken hiervoor de database van het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA) aan de Universiteit Antwerpen. We kijken over een periode van 17 jaar (2003-2019) naar de evolutie en verschillen voor wat betreft thema's en actoren die aan bod komen in deze journaals, maar zoomen vooral dieper in op de laatste legislatuur (2014-2019).

Om uitspraken te kunnen doen over onpartijdigheid gaan we eerst en vooral kijken naar de politieke actoren die aan bod komen in het nieuws. Hoe zit het met het de evenwichten tussen politieke partijen, binnen en buiten verkiezingstijd? Zijn er bepaalde politici die vaker of minder vaak spreektijd kregen op één van beide zenders? Klopt de populaire stelling dat linkse (en centrum) partijen meer aandacht krijgen dan (extreem) rechtse partijen? Daarnaast kijken we ook welke andere soorten actoren aan bod komen. We kijken naar verschillende groepen van actoren, waarbij we te weten willen komen hoeveel aandacht gaat naar officiële overheidsbronnen en andere professionals en hoeveel aandacht gaat naar (al dan niet georganiseerde) burgers. Verschilt dit naargelang thema, zender, of tijdsperiode? Aanvullend onderzoeken we ook welke thema's er aan bod kwamen in de journaals van beide zenders. Welke thema's hebben veel/weinig aandacht genoten tijdens de afgelopen 17 jaar? Hebben bepaalde onderwerpen het nieuws gedomineerd tijdens de laatste jaren en misschien onevenredig veel aandacht genoten in het journaal van de openbare omroep?

Het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA) is een database die sinds 2003 enerzijds de nieuwsuitzendingen van VRT (19u Journaal) en VTM (19u Nieuws) archiveert en doorzoekbaar maakt, en anderzijds ook systematisch metadata van beide nieuwsuitzendingen verzamelt. Het ENA maakt geen gebruik van steekproeven, maar omvat de data van alle nieuwsuitzendingen. Het ENA is daardoor uniek op internationaal vlak, en is uitgegroeid tot een indrukwekkende

dataset van ondertussen meer dan 250.000 nieuwsitems, die veelvuldig gebruikt wordt voor wetenschappelijk onderzoek (bijv. Beckers & Van Aelst, 2019; Fraussen & Wouters, 2015).

Het coderen gebeurt aan de hand van een codeboek waarin elke variabele heel precies omschreven is (zie bijlage 2). Van elk nieuwsitem worden onder meer thema's, landen, journalisten en actoren gecodeerd, naast enkele basisgegevens zoals de duurtijd van het item en de uitzenddatum. Een actor is elke persoon of officiële groep van personen die ofwel verbaal vermeld wordt in het nieuwsitem, ofwel aan het woord komt in het nieuwsitem. Voor elk van die actoren worden dan nog extra gegevens gecodeerd, waarvan de belangrijkste voor dit onderzoek de spreektijd is. We meten bij elke actor die aan het woord komt exact hoeveel seconden hij/zij spreekt binnen dat nieuwsitem. Voor politici coderen we ook nog de partijnaam.

De codeurs worden gerekruteerd aan de Universiteit Antwerpen, voornamelijk binnen de sociale en politieke wetenschappen. We selecteren voor dit codeerwerk studenten die interesse hebben in de actualiteit en de politiek, en die zelfstandig en accuraat kunnen werken. Codeurs krijgen een uitgebreide opleiding, en leggen een test af alvorens ze aan de slag gaan met het eigenlijke codeerwerk. Ook tijdens het codeerwerk worden ze nog regelmatig bijgestuurd en van feedback voorzien.

In totaal gaat het voor dit onderzoek over 2178 uren gecodeerde zendtijd voor de legislatuur 2014-2019, waarvan 934 uur op VRT (43%) en 1244 uur VTM (57%). De journaals worden volledig gecodeerd, op het sportblok en weerbericht na. De journaals op VTM zijn gemiddeld iets langer dan die van VRT, en VRT heeft een groter sportblok, vandaar het verschil in zendtijd.

2.2. Aandacht voor politieke partijen: legislatuur 2014-2019

Vooreerst focussen we op aandacht voor de politieke partijen tijdens de afgelopen legislatuur tot en met het einde van 2019 (19/06/2014 – 31/21/2019). We gaan eerst in op de vermeldingen van de partij (dus ook passieve aandacht), en later op de spreektijd voor de politici van de partij. Het gaat om 9339 partijvermeldingen² in deze periode, waarvan iets meer op VTM Nieuws (52,4%) dan op het VRT Journaal (47,6%). Figuur 2.1 toont de vermelding voor alle politieke partijen in de 19u-journaals van VRT en VTM. De aandachtsverdeling voor politieke partijen is nagenoeg identiek op beide zenders. Geen enkele partij krijgt noemenswaardig meer of minder aandacht op het VRT Journaal of VTM Nieuws.

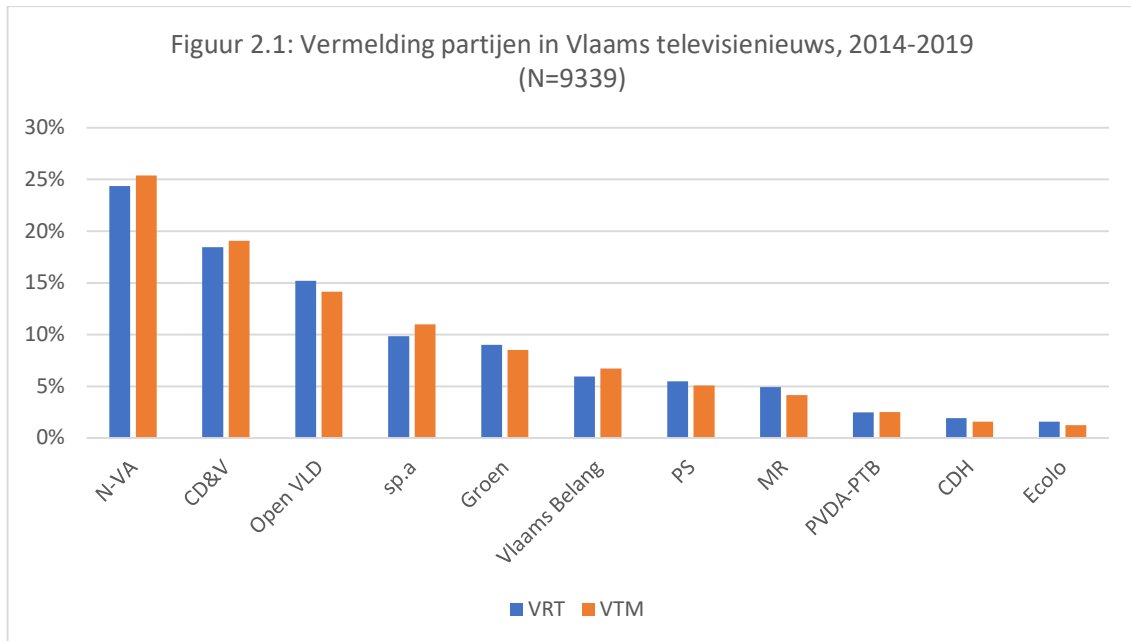
De aandacht voor politieke partijen volgt een duidelijke machtslogica. Dat blijkt ten eerste uit de dominantie van de N-VA, veruit de grootste Vlaamse partij. Verder valt op dat de drie regeringspartijen beduidend meer aandacht genieten dan de oppositiepartijen, los van hun electoraal gewicht. Dit is in lijn met de internationale literatuur die aangeeft dat nieuwsmedia meer aandacht hebben voor partijen met regeringsverantwoordelijkheid. Hun woorden en daden hebben veelal een grotere impact op het beleid, en dus op het leven van de mensen. Bovendien

---

² De naam van de partij moet expliciet vernoemd worden (een loutere vermelding van politici volstaat niet, ook niet als partijnaam in beeld komt). Maar wel heel strikt elke vermelding, bv.: 'N-VA-voorzitter Bart De Wever' dan wordt 'N-VA' gecodeerd. Meerdere vermeldingen in hetzelfde item tellen als 1 vermelding.

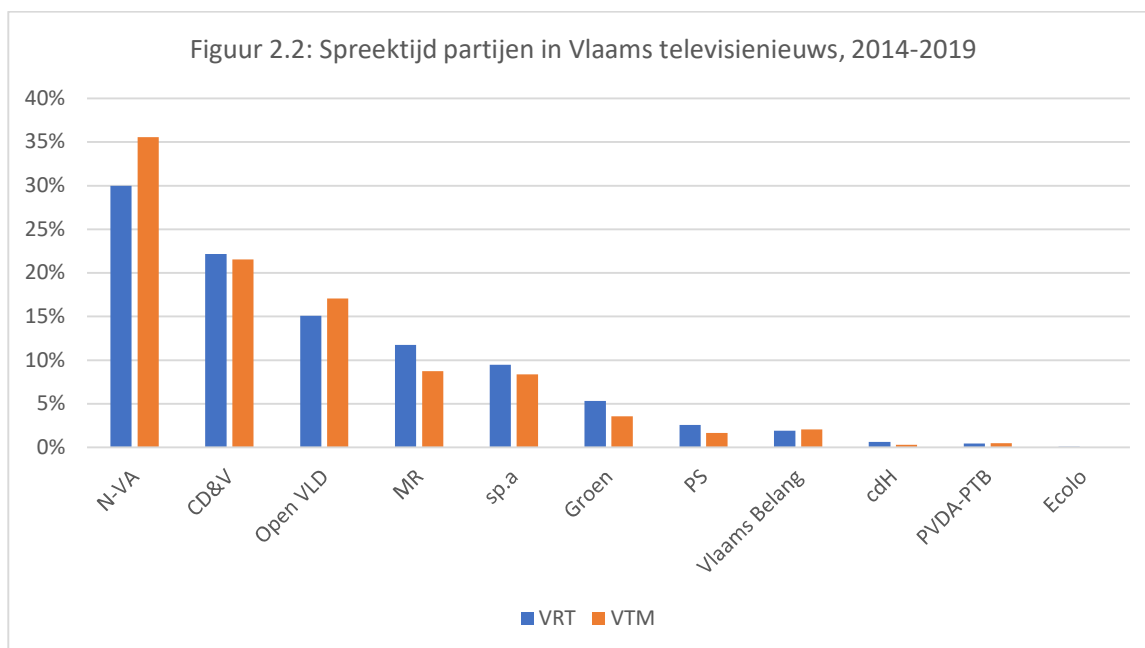
is het de rol van de media om de ‘machthebbers’ te controleren, en mogen we ervan uitgaan dat deze hogere aandacht ook niet altijd in het voordeel is van de betrokkenen.

Ten slotte valt de bescheiden aandacht op voor de Franstalige partijen, die gezamenlijk goed zijn voor 14% van de aandacht voor alle politieke partijen in ons land (15% op VRT Journaal en 13% op VTM Nieuws). Dit is opnieuw in lijn met eerder onderzoek en grotendeels te herleiden tot ons kiessysteem, waarbij Franstalige politici niet direct door de Vlaamse kiezers kunnen worden beoordeeld.

Wanneer we niet kijken naar het aantal vermeldingen, maar naar de spreektijd van politici in de journaals (zie Figuur 2.2), dan komen we grotendeels tot gelijkaardige conclusies. Toch zijn er een paar opvallende verschillen. Ten eerste is er een significant verschil in tijd dat N-VA-politici op beide zenders aan het woord komen. Op VTM Nieuws nemen N-VA-politici samen ruim 35% van de tijd dat alle politici samen aan het woord zijn, bij het VRT Journaal is dit ‘slechts’ 30%.

Ten tweede is ook het aandeel van de enige Franstalige regeringspartij nu hoger dan deze van de Vlaamse oppositiepartijen. Dat is op zich niet verwonderlijk, aangezien de MR ook de premier van het land leverde. Tot slot valt ook op dat het aandeel spreektijd van Vlaams Belang-politici op beide zenders nog lager is dan het aandeel partijvermeldingen.

De grotere spreektijd voor bepaalde partijen valt ook op als we inzoomen op de meest zichtbare politici.

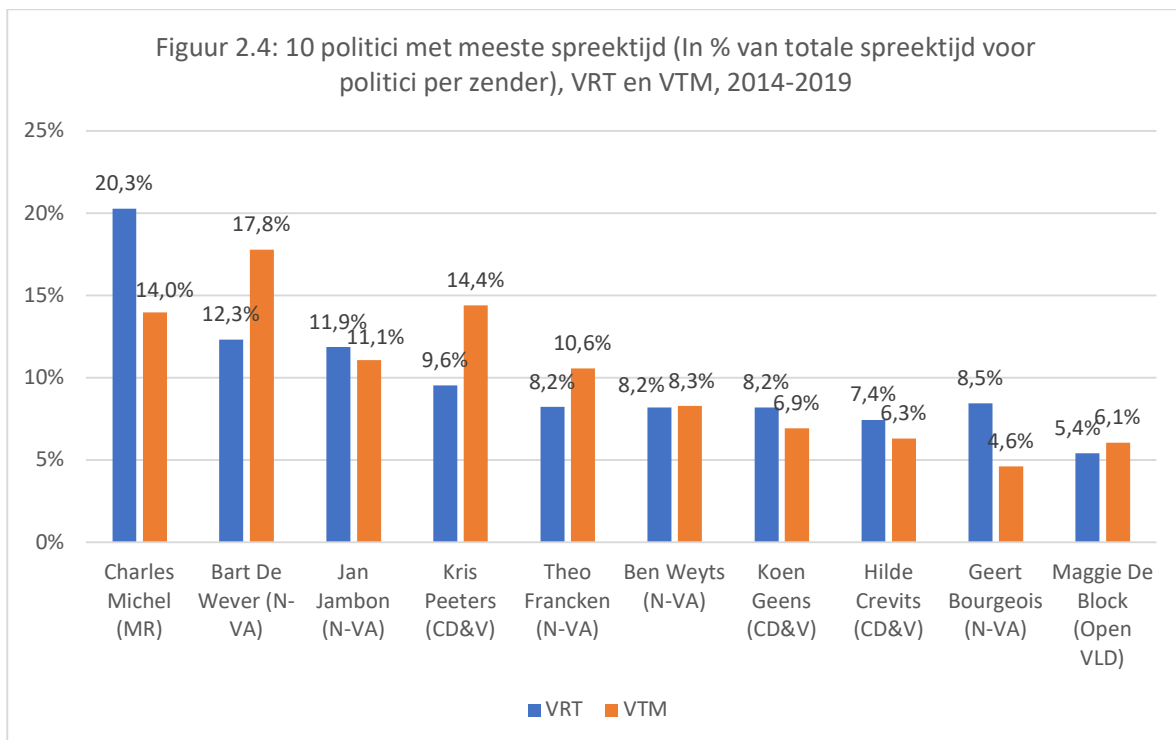
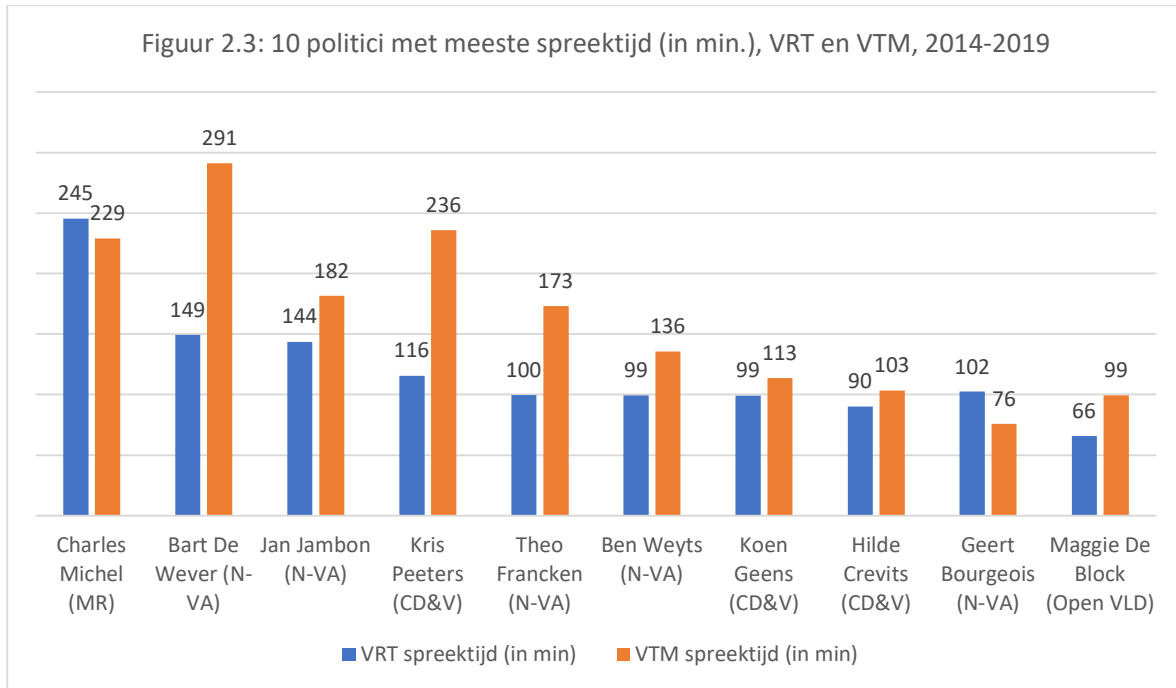
2.3. Politici met meeste spreektijd (2014-2019)

In de periode 2009-2019 was de verdeling tussen VRT Journaal-VTM Nieuws voor de opgetelde spreektijd van alle politici respectievelijk 51,3% en 48,7%. In die periode zijn politici dus ongeveer even lang aan het woord op beide zenders. Als we enkel naar de legislatuur 2014-2019 kijken, lopen die cijfers iets verder uit elkaar. Daar hebben politici in totaal inderdaad gewoon meer spreektijd op het VTM Nieuws dan op het VRT Journaal, wat het vergelijken van politici tussen beide zenders iets moeilijker maakt. Alle politici opgeteld hebben in deze legislatuur 45,8% spreektijd op het VRT Journaal en 54,2% spreektijd op het VTM Nieuws. De 50 politici met de meeste spreektijd in totaal hebben 44,3% spreektijd op VRT en 55,7% op VTM. Dit heeft te maken met het feit dat het journaal van de VRT wat korter is dan het VTM Nieuws, alsook met het feit dat interviews in de studio iets langer duren op VTM (iets wat op VRT vaker gebeurt in afzonderlijke duidingsprogramma's).

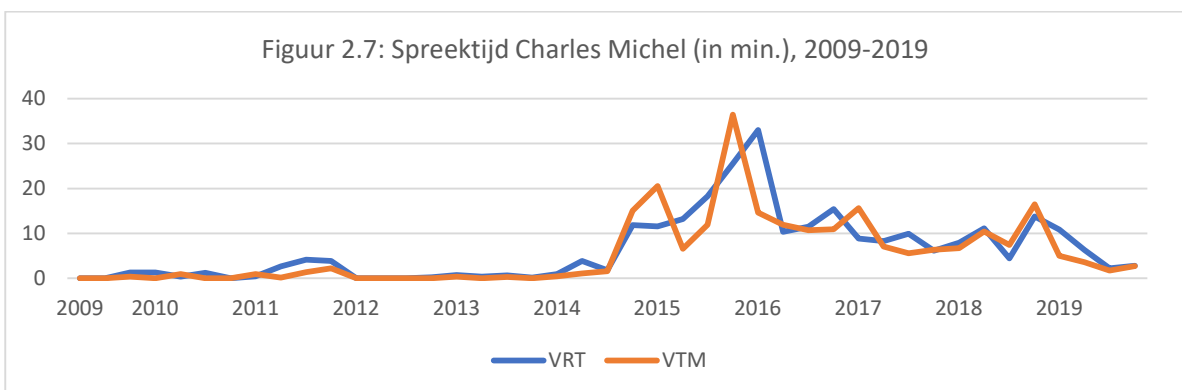
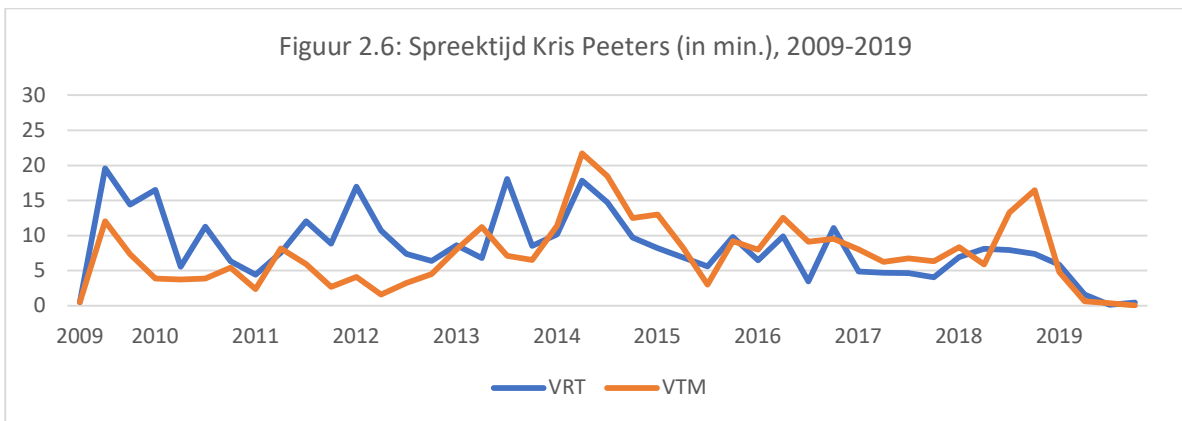
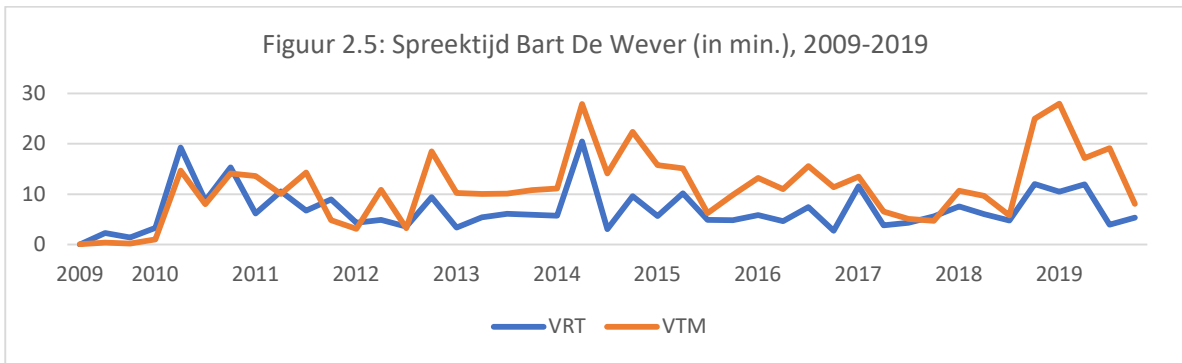
Als we inzoomen op de 10 belangrijkste politici, vallen een aantal zaken op.

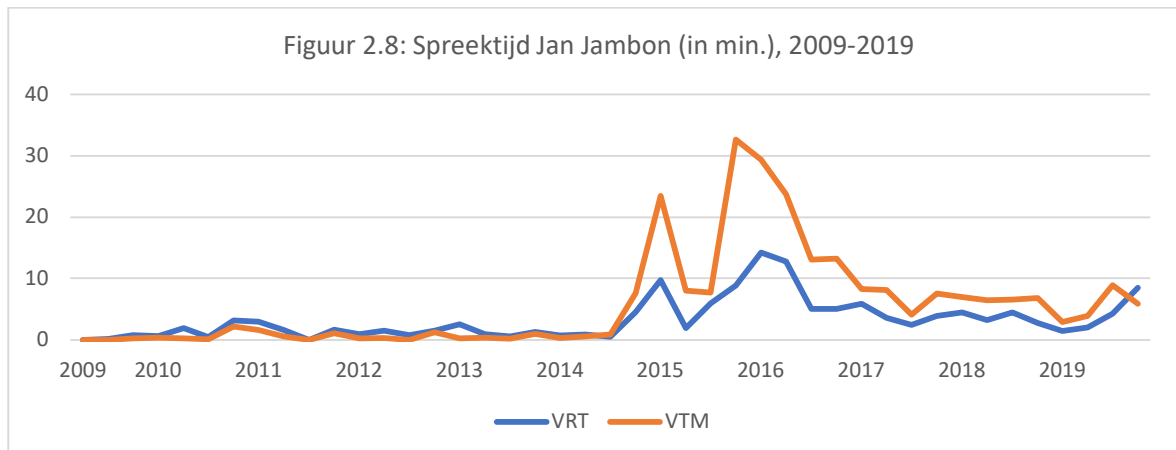
Ten eerste valt op dat al deze politici een uitvoerend mandaat bekleden: 9 van de 10 zijn minister, Bart De Wever partijvoorzitter en burgemeester. Andere partijvoorzitters vallen net buiten de top tien. In de zichtbare verschillen tussen VRT Journaal en VTM Nieuws zit ook een duidelijk patroon. Het VTM Nieuws geeft duidelijk meer aandacht aan de toppolitici, zowel van N-VA als van andere partijen (Kris Peeters, Maggie De Block). Er zijn slechts twee uitzonderingen: premier Michel, en Vlaams minister-president Bourgeois krijgen meer spreektijd op het VRT Journaal. Als we dit procentueel (% aandacht van alle politici per zender) bekijken (Figuur 2.4), dan valt de

aandacht voor de premier en de Vlaamse minister-president op beide zenders nog duidelijker op. Dit geeft aan dat het journaal van de openbare omroep iets meer focust op de politici met het hoogste gezag. Of anders gesteld, dat de kanseliersbonus op het VRT-journaal iets groter is dan op het VTM Nieuws.

Wanneer we kijken naar de spreektijd voor enkele top politici doorheen de tijd, valt op dat VTM Nieuws meer dan het VRT Journaal inzoomde op de tweestrijd tussen Bart De Wever en Kris Peeters bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 2018. Tot 2014 was Kris Peeters de Vlaamse minister-president en kreeg hij meer spreektijd op het VRT Journaal dan op VTM Nieuws, maar vanaf het moment dat hij minister van werk werd in de federale regering, viel dat voordeel weg.

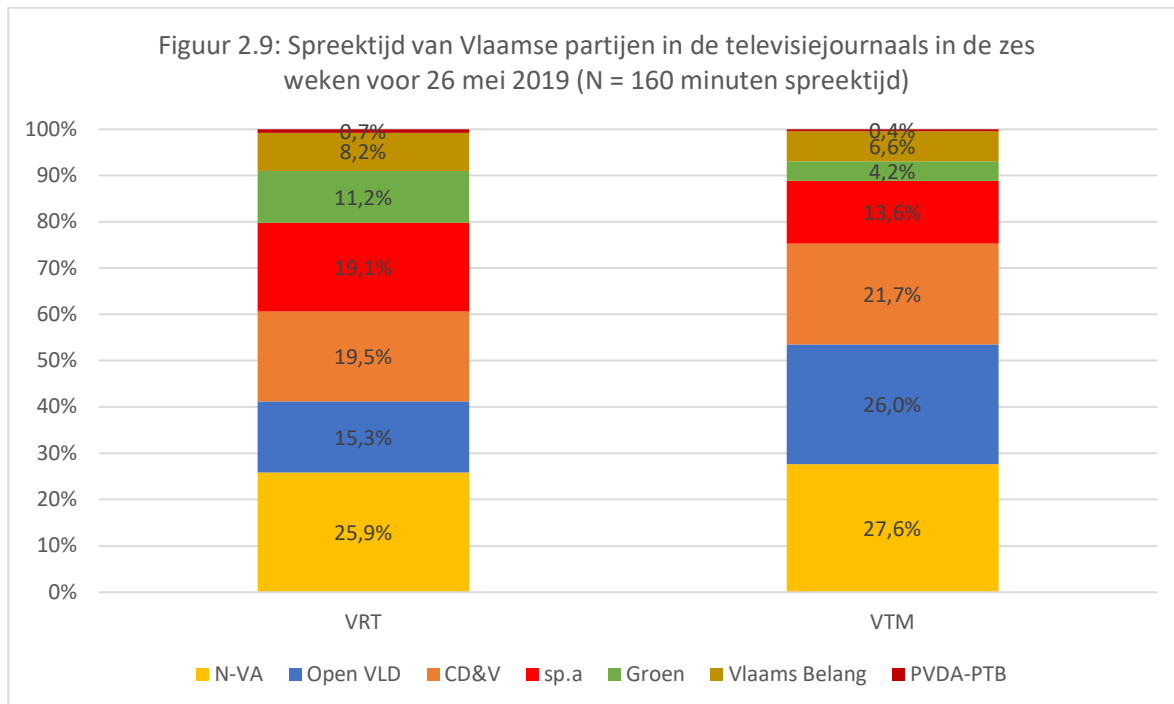
2.4. Aandacht voor politieke partijen in de aanloop naar verkiezingen

Verkiezingsperiodes zijn bijzondere momenten om minstens twee redenen.

Ten eerste omdat politiek nieuws dan veel prominenter aanwezig is in de nieuwsprogramma's van de VRT en VTM. Dat was ook het geval bij de campagne van 2019, waarbij de aandacht voor politiek nieuws steeg van goed 10% van alle aandacht in het televisienieuws zes weken voor de verkiezingen, naar bijna 40% in de week voor verkiezingsdag. De stijging in aandacht is vergelijkbaar op beide zenders.

Ten tweede gaan media tijdens een campagneperiode ook vaak bewuster om met de evenwichten tussen verschillende partijen. Er wordt meer rekening gehouden met het electoraal gewicht van de partijen na de laatste verkiezingen, maar ook met hun (fictief) huidig gewicht in de peilingen. De focus op regeringspartijen neemt dan af ten voordele van de oppositiepartijen. In 2019 bleek dit inderdaad het geval te zijn voor het VRT-journaal, terwijl bij VTM Nieuws de focus op de regeringspartijen vrij uitgesproken blijft. Als we N-VA als regeringspartij beschouwen (ondanks dat ze federaal enkele maanden eerder uit de regering zijn gestapt), dan gaat op de VRT goed 60% van de spreektijd naar politici van de meerderheid, terwijl op VTM Nieuws dit zelfs 75% bedraagt. In het VRT-journaal komen de oppositiepartijen Groen, Sp.a en Vlaams Belang zelfs iets meer aan bod in verhouding tot hun electoraal gewicht van 2014, op VTM Nieuws is dat niet het geval, en scoort vooral Groen onder haar electoraal gewicht. Op beide zenders krijgt de PVDA erg weinig spreektijd, mogelijk ook omdat de partij op dat moment geen Vlaamse parlementsliden had.

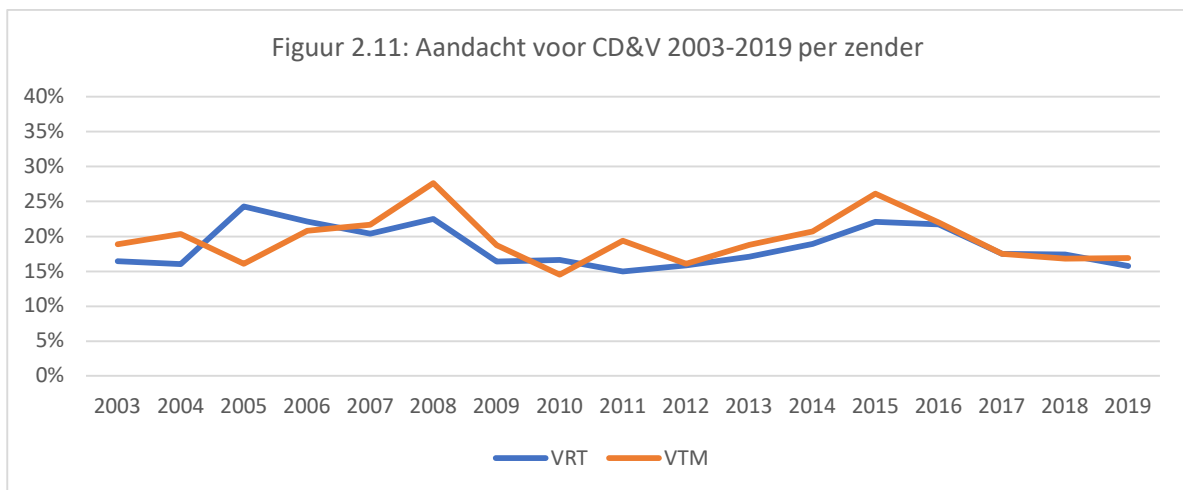
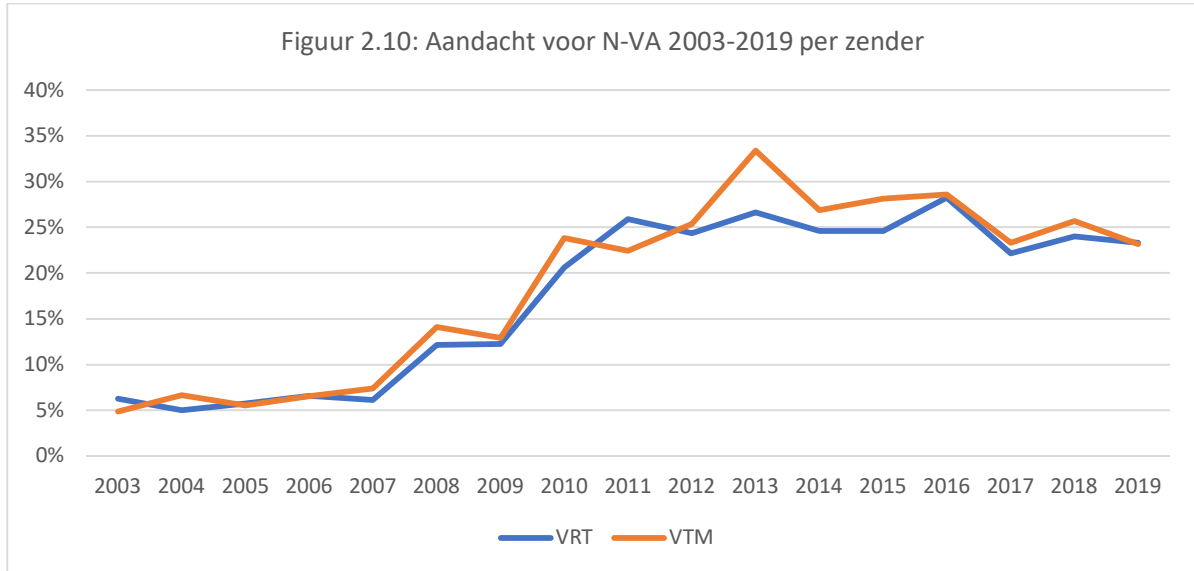
2.5. Aandacht voor Vlaamse partijen, evolutie 2003-2019 per zender

Uit de voorgaande analyse bleek al duidelijk dat de nieuwsuitzendingen van zowel VRT als VTM een dubbele machtslogica volgen. Grotere partijen krijgen meer aandacht dan kleinere partijen, en regeringspartijen meer dan oppositiepartijen.

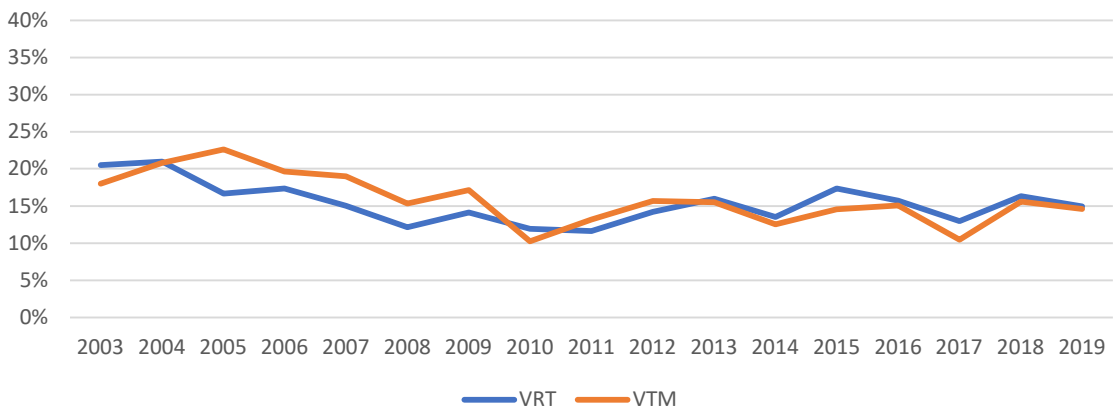
Deze vaststelling wordt bevestigd als we verder inzoomen op de aandacht voor partijen doorheen de tijd. Het meest duidelijk wordt dit aangetoond bij de opgang van de N-VA. Na de breuk van het kartel met CD&V in 2008 begint de partij aan haar electorale opgang in 2009. Vanaf dat jaar neemt ze als onafhankelijke partij deel aan de Vlaamse regering, vanaf 2014 ook aan de federale. Tussen 2011 en 2019 ligt de aandacht voor de partij vrij stabiel rond de 25%. In termen van spreektijd (niet in de grafiek) schommelt dat rond de 30%.

De aandacht voor de traditionele partijen doorheen de tijd is vrij stabiel, ondanks dat de partijen aan electoraal belang hebben ingeboet. CD&V compenseert haar electorale neergang met permanente regeringsdeelname. Open VLD verliest veel stemmen en media-aandacht tussen 2003 en 2010, maar kan zich daarna lichtjes herstellen. Sp.a heeft in 2019 nog de helft van de aandacht in het nieuws in vergelijking met haar electoraal hoogtepunt in 2003. Groen was in 2003 en 2004 nog een regeringspartij, maar verloor in die periode ook stemmen, werd naar de oppositiebanken verwezen en moest ook aan media-aandacht inboeten. In 2017 en 2018 werd de partij terug iets zichtbaarder, mede door een sterke score bij de gemeenteraadsverkiezingen en de opkomst van het klimaatthema. Vlaams Belang kent een grilliger verloop in media-aandacht, maar dat kan opnieuw sterk gelinkt worden aan de electorale positie van de partij. De partij won de Vlaamse verkiezingen van 2004 en leek in 2016 in Antwerpen de burgemeesterssjerp te kunnen behalen. Dat laatste lukte niet, en sindsdien ging de partij

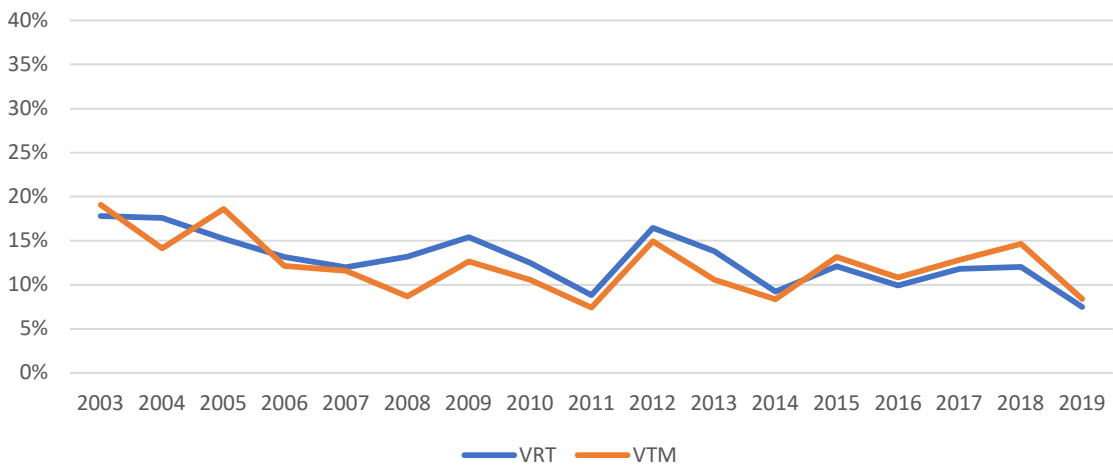
electoraal achteruit. De electorale opgang in 2018 en vooral 2019 vertaalt zich in een grotere aandacht voor de partij in beide nieuwsprogramma's, maar nog niet in verhouding met haar electorale gewicht.

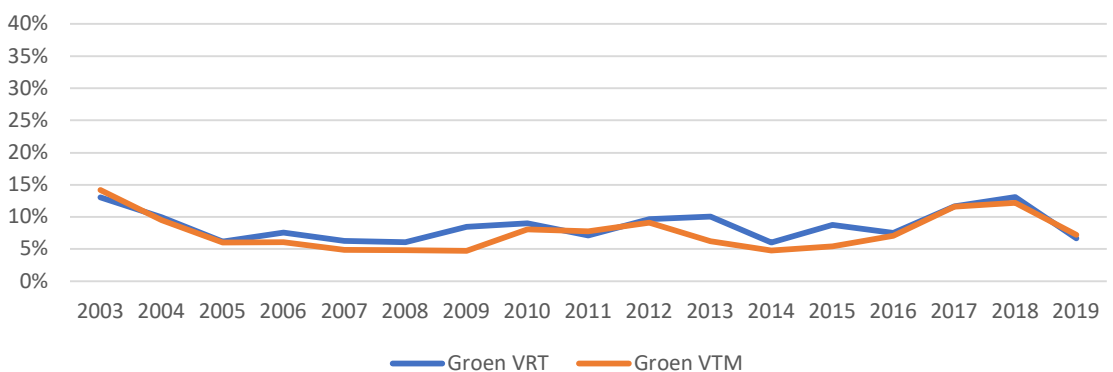
Figuur 2.12: Aandacht voor Open VLD 2003-2019 per zender

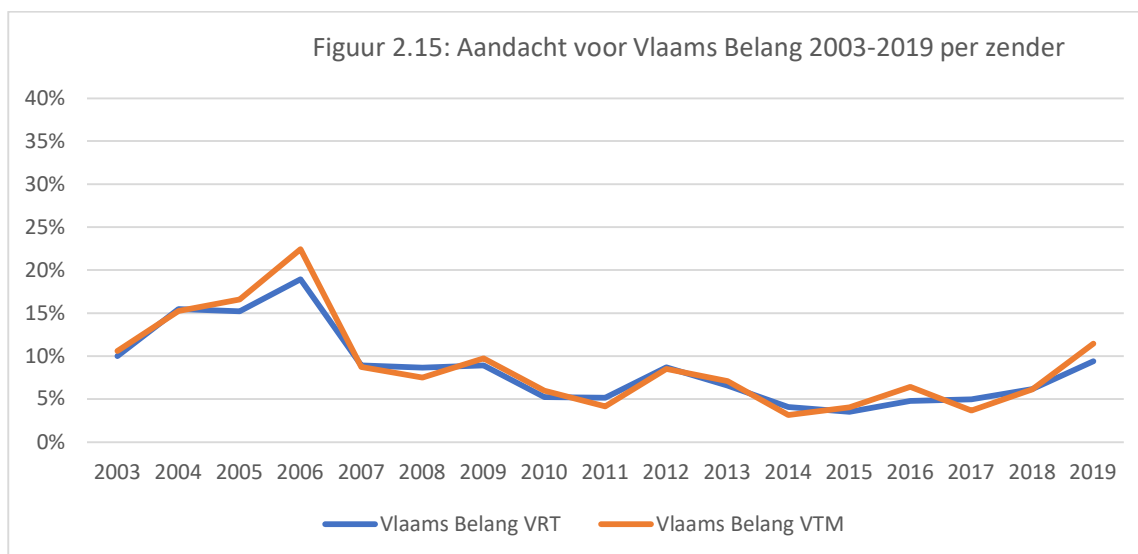

Figuur 2.13: Aandacht voor sp.a 2003-2019 per zender

Figuur 2.14: Aandacht voor Groen 2003-2019 per zender

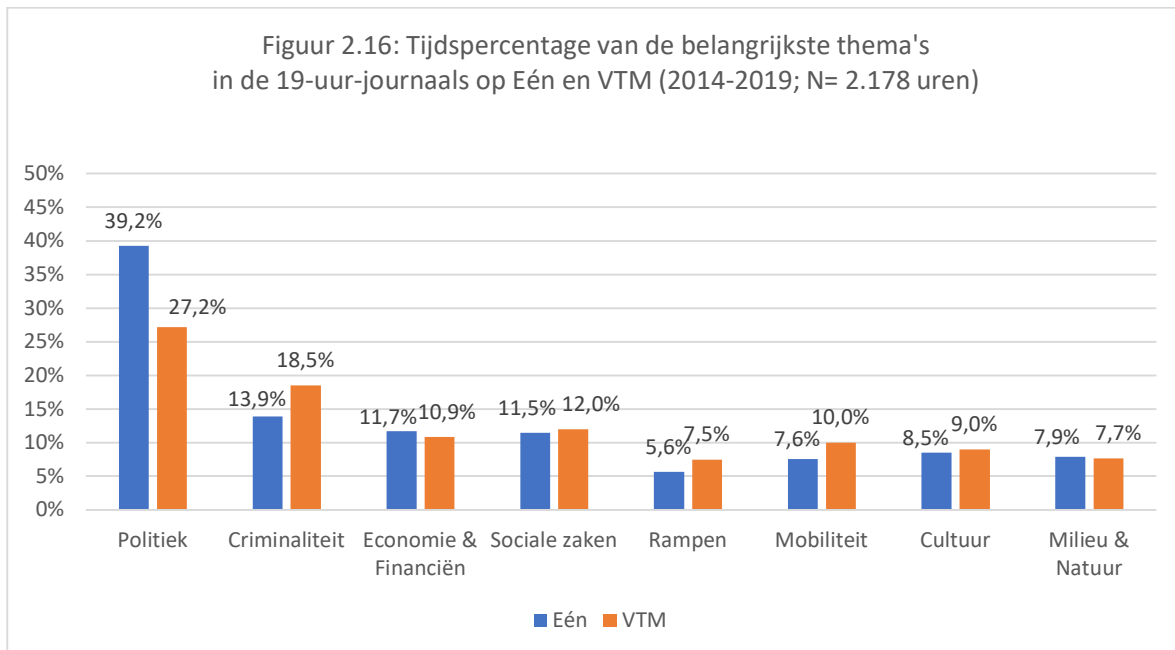
2.6. Aandacht voor maatschappelijke thema's

Tot dusver hebben we vooral aandacht gehad voor partijen en politici, maar een zekere vorm van partijdigheid kan ook doorspelen in een nadrukkelijke focus op bepaalde thema's. Door uitzonderlijk veel of weinig aandacht te besteden aan een thema kan de media een invloed uitoefenen op zowel de politieke agenda, als op de thema's die het publiek als het belangrijkste beschouwd. Op basis van het ENA kunnen we ook nagaan welke thema's het meeste aandacht krijgen. Figuur 2.16 geeft de meest voorkomende thema's en laat heel wat kleinere thema's die minder dan 5% van de aandacht krijgen buiten beschouwing.

Belangrijk om te weten bij de percentages van de themaverdeling is dat de percentages van alle thema's opgeteld op meer dan 100% komen. Dit komt omdat er per nieuwsitem tot 3 thema's kunnen worden toegekend. Je mag de percentages dus niet optellen, maar enkel per thema bekijken, want er zijn dus veel overlappingen.

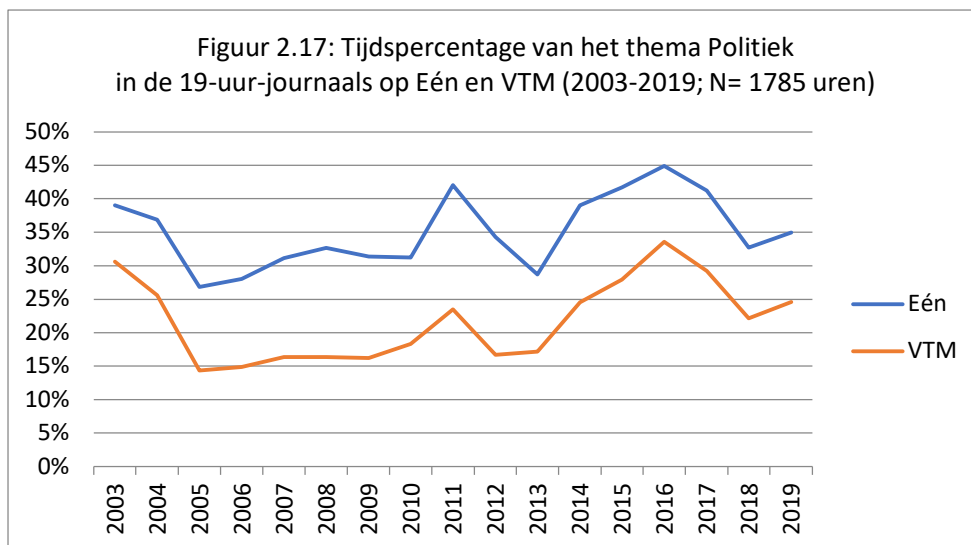
Het VRT-journaal had de afgelopen jaren beduidend meer aandacht voor het politieke nieuws dan het VTM Nieuws. In het nieuws van de commerciële zender is meer aandacht voor criminaliteit, rampen, en mobiliteit. Voor het overige is de aandachtverdeling over de verschillende thema's (ook de kleinere) vrij gelijkaardig. Deze bevindingen zijn trouwens erg stabiel, want ook voor de periode 2003-2019 komen we tot een quasi gelijkaardige aandachtsverdeling.

Figuur 2.16: Tijdspercentage van de belangrijkste thema's in de 19-uur-journaals op Eén en VTM (2014-2019; N= 2.178 uren)

Zo blijkt de grotere aandacht voor politiek nieuws een heel duidelijke constante te zijn gedurende de afgelopen 17 jaar.

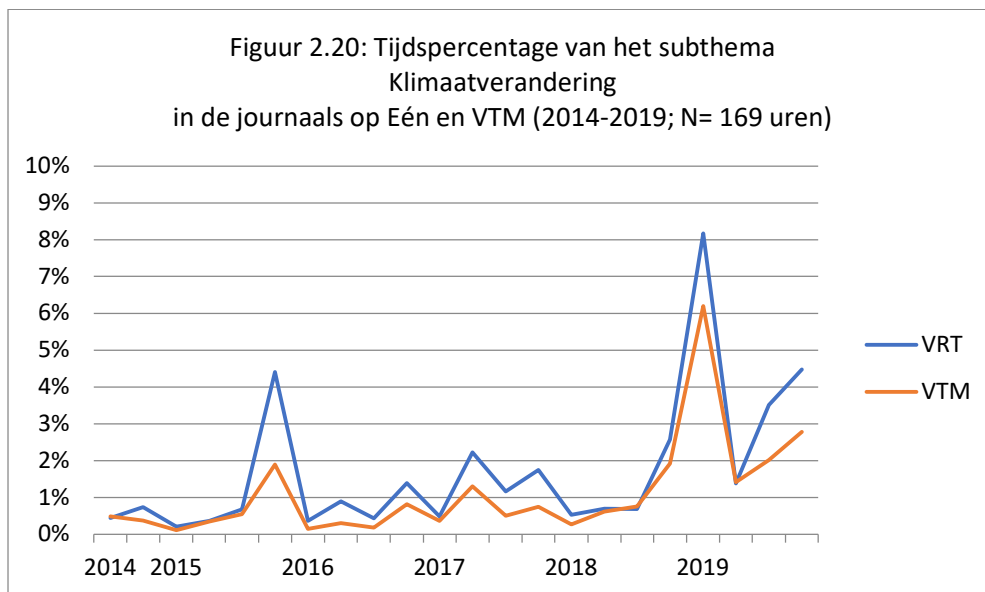
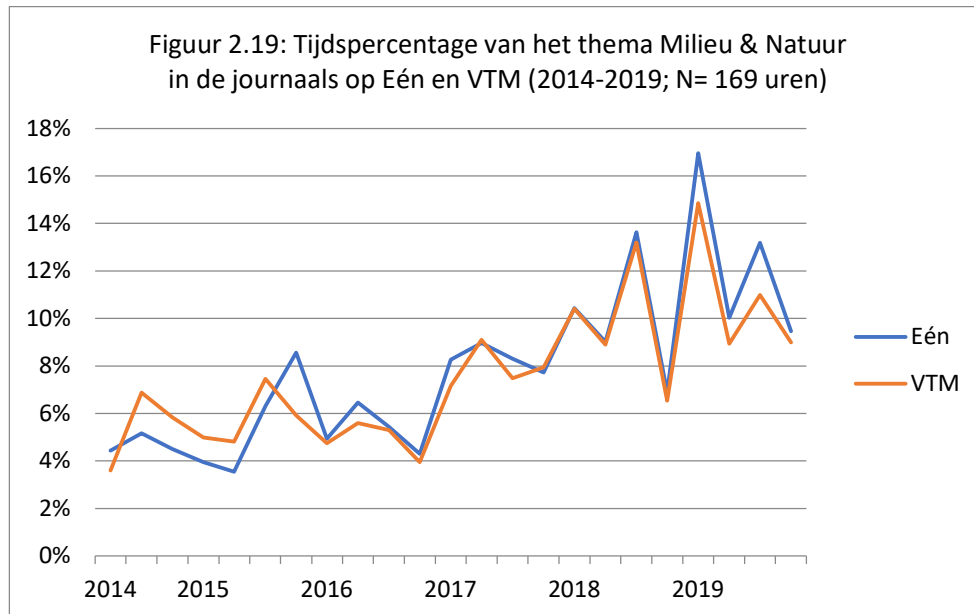
Figuur 2.17: Tijdspercentage van het thema Politiek in de 19-uur-journaals op Eén en VTM (2003-2019; N= 1785 uren)

Een controversieel onderwerp dat de afgelopen jaren heel wat aandacht genoot was het klimaatthema. Volgens sommigen zou het VRT Journaal te veel en te positief hebben bericht over de klimaatpijpbelaars. Op basis van onze gegevens kunnen we enkel nagaan of er in het Journaal van de VRT uitzonderlijk veel aandacht was voor deze problematiek.

Over het algemeen is er over het brede thema 'milieu & natuur' meer bericht geweest in beide nieuwsprogramma's. Wanneer we inzoomen op het sub-thema klimaatverandering, dan valt op dat beide zenders begin 2019 pieken, wanneer de meeste klimaatprotesten plaatsvinden. De

aandacht op het VRT Journaal ligt steeds iets hoger dan bij het VTM Nieuws, maar al bij al zijn de verschillen bescheiden.

2.7. Verdeling over maatschappelijke actoren

Dit onderdeel gaat in op de actordiversiteit van het Vlaamse televisienieuws. We focussen nu niet enkel op politici maar ook op de andere actoren die in het Journaal aan bod komen. Alle actoren

in het nieuws worden gegroepeerd in vier brede categorieën³: “overheid en politiek”, “professionals en experts”, “maatschappelijk middenveld” en “burgers”.

Tabel 2.1. Classificatie van bronnen in het nieuws

Politiek & overheid	Professionals & Experts	Maatschappelijk middenveld	Burgers
<p>Politici</p> <p>Ambtenaren en overheidspersoneel</p> <p>Veiligheids- en hulpdiensten (bijv. politie, brandweer)</p>	<p>Media en journalisten</p> <p>Business professionals (bijv. CEOs)</p> <p>Experten en academici</p> <p>Beroemdheden</p>	<p>Vertegenwoordigers van sociale bewegingen en belangengroepen (bijv. woordvoerder '11.11.11', voorzitter vakbond)</p>	<p>Betrokken burgers (bijv. slachtoffers of ontslagen werknemers)</p> <p>Niet-betrokken burgers (bijv. "man/vrouw in de straat")</p>

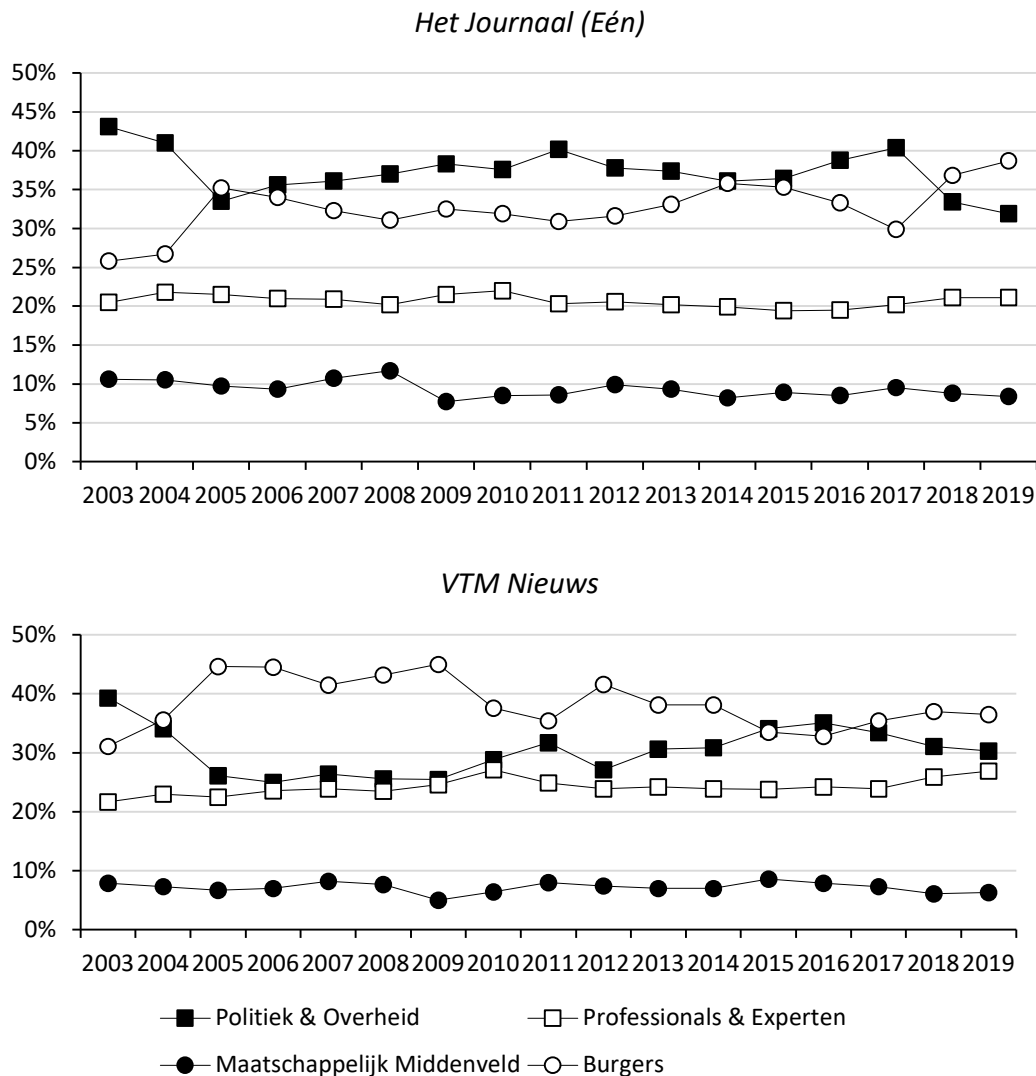
In Figuur 2.21 wordt het aandeel van de vier actorcategorieën weergegeven per jaar. Politici en overheidsbronnen komen systematisch veruit het vaakst aan het woord in het VRT Journaal, terwijl er op het VTM Nieuws meer plaats is voor burgers, al is er veel variatie doorheen de tijd. Interessant om te zien is dat een daling in politieke actoren op beide omroepen overeenkomt met een stijging in burgerbronnen. Het lijken dus vooral politici en burgers te zijn die strijden voor een plaats in het nieuws.

Voor beide omroepen vindt de grootste verandering plaats in de periode van 2003 tot 2005, met een daling in politieke en overheidsactoren. Het aandeel van burgerbronnen maakte in dezelfde periode een omgekeerde beweging en groeide van gemiddeld 29% in 2003 tot 41% in 2005. In de periode tussen 2005 en 2017 is het aandeel van burgers in het Journaal (Eén) relatief stabiel. Vanaf 2018 komen burgerbronnen voor het eerst relatief het meest aan bod. In het VTM Nieuws zijn burgers de meest voorkomende bronnen tussen 2005 en 2014, maar daarna daalt hun aanwezigheid in het voordeel van politici en overheidsactoren. VTM Nieuws lijkt hier dus meer aandacht te besteden aan zogenaamde “elitebronnen”.

Vanaf 2016 zien we echter een gelijkaardige trend als op de openbare omroep en zijn burgerbronnen opnieuw de meest voorkomende spreker in het nieuws. Op beide zenders is het aandeel van professionals en experts stabiel doorheen de tijd, al komen deze bronnen wel vaker aan het woord op het VTM Nieuws. Opvallend is dat het maatschappelijk middenveld op beide zenders een ondergeschikte rol speelt.

³ Deze actorindeling kwam tot stand in samenwerking met Kathleen Beckers. Zie Beckers, K., & Van Aelst, P. (2019). Look who's talking: an analysis of actors in television news (2003-2016) *Journalism Studies*, 20(6), 872-890. doi:10.1080/1461670X.2018.1463169

Figuur 2.21 Aandeel van verschillende actorcategorieën op VRT Journaal (boven) en VTM Nieuws (onder) 2003–2019

Enkel kijken naar hoe vaak bepaalde nieuwsbronnen aan het woord komen, vertelt echter slechts een deel van het verhaal. Burgers komen op beide zenders regelmatig aan bod, maar is hun invloed om het nieuws te vormen daarmee meteen ook gelijk aan die van andere actoren?

Om hiervan een beter beeld te vormen, nemen we de spreektijd van actoren in rekening. Burgers komen op beide zenders maar half zo lang (gemiddeld 12 seconden) aan het woord als alle andere nieuwsbronnen (gemiddeld 21 seconden). Ze hebben dus veel minder kans om hun stempel op het verhaal te drukken en de inhoud van een nieuwsbericht te sturen.

We vinden soms uiteenlopende tendensen voor beide omroepen. Deze verschillen kunnen mogelijk verklaard worden door een verschil in focus. VTM Nieuws focust meer op human interest en criminaliteitsnieuws, waar publieke omroepen meer aandacht besteden aan ‘hardere’ nieuwstopics zoals economie en politiek (zie eerder). Tabel 2 toont inderdaad grote verschillen

tussen de verschillende nieuwsthema's in de actoren die aan bod komen om te spreken in het nieuws. Zo maken in politiek nieuws politici en overheidsbronnen maar liefst bijna zeventig procent van alle sprekers uit. In nieuws over sport of consumentenzaken komen politici dan weer nauwelijks aan bod, terwijl respectievelijk sporters zelf en consumenten een centrale rol spelen in deze onderwerpen. Burgers komen vaak aan het woord in bijna alle onderwerpen, maar het minst vaak in politiek nieuws. In nieuws over onderwijs komen burgerbronnen relatief het vaakst voor en krijgen onder meer studenten zelf regelmatig het woord.

Niet verwonderlijk spannen experts zoals academici en onderzoekers in wetenschapsnieuws de kroon. Zo zijn er voor elk onderwerp specifieke actoren die het voortouw nemen. Daar waar politieke en andere elitebronnen over het algemeen weinig tegenmacht lijken te krijgen van het maatschappelijk middenveld, is dit niet het geval voor alle thema's. In nieuws over arbeid maken actoren uit het maatschappelijk middenveld een derde van alle sprekers uit en komen ze zelfs vaker aan bod dan politici. Dit reflecteert de centrale rol die vakbonden en werkgeversorganisaties spelen in het Belgische systeem van sociaal overleg. Een voorbeeld is een nieuwsbericht over een oproep tot een nationale staking in alle sectoren omwille van het uitblijven van een loonakkoord, waarbij zowel vertegenwoordigers van verschillende vakbonden als een woordvoerder van het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) de verschillende partijen in het sociaal conflict vertegenwoordigen (Eén, 22/01/2019).

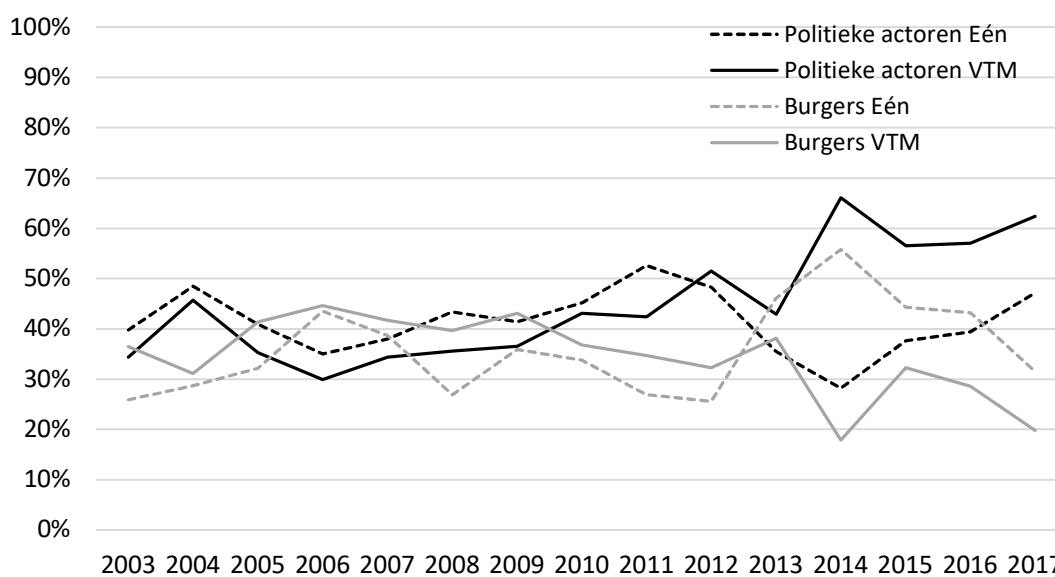
Tabel 2.22 Aandeel van actorcategorieën voor verschillende nieuwstopics op VRT Journaal & VTM Nieuws (2003-2019)

Issue	Politiek & overheid	Professional s & experts	Maatschappelijk k middenveld	Burgers
Criminaliteit	37.5%	22.6%	6.1%	33.7%
Cultuur & entertainment	18.1%	36.8%	3.9%	41.2%
Politiek	68.1%	7.9%	4.3%	19.8%
Economie	29.3%	28.3%	14.6%	27.8%
Justitie	40.8%	26.5%	7.1%	25.5%
Sociale zaken	27.9%	18.3%	13.6%	40.2%
Mobiliteit	31.2%	17.9%	10.1%	40.8%
Rampen	33.0%	14.5%	4.7%	47.9%
Milieu	21.9%	25.4%	8.9%	43.9%
Wetenschap	21.4%	42.4%	6.8%	29.4%
Arbeid	21.3%	17.8%	27.6%	33.3%
Consumentenzaken	12.4%	31.8%	13.6%	42.2%
Onderwijs	14.1%	10.8%	16.1%	59.1%
Immigratie	47.0%	9.3%	9.2%	34.6%
Sport	11.9%	38.7%	4.3%	45.1%

De aandacht voor bepaalde actorcategorieën kan ook wijzigen onder invloed van specifieke, ingrijpende gebeurtenissen. Dit wordt bijvoorbeeld duidelijk als we inzoomen op de zogenaamde vluchtelingen crisis van 2015-2016. In Figuur 2.23 is het aandeel van politieke actoren en burgers in immigratienieuws doorheen de tijd afgebeeld. Tot 2013 is het vooral de openbare omroep die

veel politici aan het woord laat, en focust VTM Nieuws meer op burgerbronnen. We zien echter een drastische verandering vanaf 2014. Vanaf dan lijken de twee omroepen een verschillende keuze te maken in hoe ze berichten over immigratie. In dit jaar stijgt het aantal politieke bronnen op het VTM Nieuws tot maar liefst 66%, terwijl op Eén slechts 28% een politieke actor is. Het VRT Journaal koos er dus voor om immigratienieuws in grotere mate vorm te geven door middel van burgerbronnen. Deze focus op burgers daalt echter opnieuw na 2014, en tegen 2017 komen opnieuw meer politici aan het woord. Op het VTM Nieuws blijft de overhand van politieke bronnen stabiel vanaf 2014.

Figuur 2.23. Evolutie van politieke actoren en burgers in immigratienieuws op VRT Journaal en VTM Nieuws

Noot: De categorieën business professionals & experts en actoren uit het maatschappelijk middenveld zijn duidelijkheidshalve weggelaten uit de grafiek. Voor beide actorcategorieën waren er geen significante verschillen doorheen de tijd.

Wanneer we deze categorieën dieper ontleden, valt op dat in het VRT Journaal immigranten vaker aan het woord werden gelaten in de crisisjaren (2015-2016) vergeleken met de voorgaande periode. Tegen 2017 daalde hun aandeel en kwamen immigranten opnieuw even vaak aan het woord als voor de crisis. In het VTM Nieuws is er geen verschil tussen de stem die immigranten krijgen voor of tijdens de vluchtelingencrisis. Deze resultaten suggereren dat beide omroepen een andere strategie kozen om immigratie tijdens een crisisperiode te verslaan. VTM Nieuws koos ervoor om het topic meer te "politiseren" en politici een prominentere stem te geven. Het Journaal van de VRT daarentegen lijkt te hebben gekozen voor een "human interest"-aanpak met verhalen waarin immigranten zelf ruimte kregen om hun verhalen te vertellen en hun visie te geven. Een voorbeeld hiervan is de berichtgeving over de opening van een nieuw tijdelijk opvangcentrum in Sijsele (West-Vlaanderen) in 2015. VTM Nieuws laat de burgemeester van Sijsele, een woordvoerder van het Rode Kruis en buurtbewoners aan het woord (VTM, 03/09/2015), het Journaal geeft daarbovenop het woord aan twee asielzoekers (Eén, 04/09/2015).

3. Inhoudsanalyse casusonderzoek

Peter Van Aelst, Ine Kuypers, Willem Buyens en Tim Raats

3.1. Inleiding en methode

De systematische analyse van de nieuwsberichtgeving doorheen de tijd (2003-2019) geeft ons een aantal nuttige inzichten over wie aan het woord komt, maar heeft ook belangrijke beperkingen. Zo weten we weinig over hoe de aandacht voor actoren in het journaal verschilt met deze in de duidingsprogramma's of in het radio-aanbod van de VRT. Bovendien zegt deze analyse niets over de standpunten die actoren naar voor kunnen brengen, en hoe andere media daarmee omgaan. Daarom opteren we voor een aanvullende casusgerichte benadering die meer diepgaand ingaat op hoe de VRT-nieuwsdienst bericht over belangrijke gebeurtenissen. Het analyseren van de drie geselecteerde casussen (periode augustus-september 2020) laat toe om het volledige nieuws- en duidingsaanbod onder de loep te nemen op een pragmatische manier, gezien de tijds- en kostenintensiviteit van systematisch inhoudsanalytisch onderzoek. Voor de keuze van de casussen zijn we uitgegaan van volgende criteria:

- De drie cases komen allen uit de recente actualiteit en speelden zich af tijdens de looptijd van het onderzoek, wat ook toelaat gemakkelijker het bronnenmateriaal te verzamelen en de concrete cases voor te leggen aan journalisten en het publiek (zie volgende hoofdstukken).
- De drie cases representeren diverse aspecten van maatschappelijke breuklijnen in de nationale politiek (sociaal-economisch; progressief-conservatief; etnisch-cultureel); en moeten een duidelijke diversiteit aan opinies en actoren in zich dragen.
- De gekozen cases mochten niet te specifiek zijn (bv. één klimaatbetoging), maar ook niet te generiek (bv. alle items over milieu en klimaat). We opteerden daarom voor nieuwsverhalen die minstens een week aandacht kregen, voldoende nieuwsitems bevatten, en zodoende voldoende relevant zijn, maar tegelijk een diepgaande inhoudelijke analyse toelaten.
- De keuze voor de thema's werd gemaakt door het onderzoeksteam, zonder overleg of inmenging van de VRT zelf. Pas bij het contacteren van de betrokken journalisten voor de interviews werd de nieuwsdienst op de hoogte gebracht van de voor dit onderzoek geselecteerde casussen.

Een voorbeeld van dergelijke casussen zijn de berichten die VRT binnen haar online aanbod bundelt in thematische dossiers. De coronacrisis heeft ons onderzoek en de keuze van casussen echter bemoeilijkt. Niet enkel omdat onze werking werd verstoord, maar ook omdat de

coronapandemie de nieuwsberichtgeving vanaf maart grotendeels overheerste, werd de meting van items uitgesteld tot de zomer.

Pas vanaf juli diversifieerde het nieuws- en duidingsaanbod terug merkkelijk. Op basis van een scan van het aantal VRT-nieuwsitems en beschikbare artikels op GoPress, werd een longlist gemaakt van mogelijke casussen tijdens de periode augustus-september. Daarop werden drie uiteenlopende casussen geselecteerd: de zaak-Chovanec, de brand in het vluchtelingenkamp Moria op het Griekse Lesbos en het afsluiten van het regeerakkoord van de federale regering-De Croo. We lichten ze hieronder beknopt toe:

- De zaak-Chovanec verwijst naar de politieke discussie die volgde op de dood van de 39-jarige Slovaak Jozef Chovanec. De man overleed op 24 februari 2018, drie dagen na een hardhandig politieoptreden op de luchthaven van Charleroi. De zaak beroerde de publieke opinie toen in augustus 2020 politie-camerabeelden uitlekten. De zaak trof niet alleen de politiediensten, hulpverleningsdiensten en het gerecht, maar ook de politiek. Vooral de vraag of huidig minister-president Jan Jambon op de hoogte was van de gebeurtenissen toen hij minister van Binnenlandse Zaken was, beroerde de politieke gemoederen. We onderzochten in totaal 349 nieuwsitems tussen 19 augustus en 19 september.
- De casus over het vluchtelingenkamp van Moria verwijst naar een grote brand die ontstond op het Griekse eiland Lesbos in de nacht van 8 en 9 september. De brand, die aangestoken werd, verwoestte nagenoeg het hele kamp en zorgde voor een opvangcrisis voor de vluchtelingen die er tot dan toe verbleven. Betrokken actoren zijn de vluchtelingen zelf, de vluchtelingenorganisaties, de Griekse overheid, maar ook de Europese overheden. De link met de Belgische politiek kwam er voornamelijk door vraag naar opvang van vluchtelingen en het al dan niet verantwoordelijk zijn voor de opvang van slachtoffers van de brand. Het gaat om 137 items tussen 9 september en 30 september.
- Regeerakkoord De Croo I: verwijst naar het slotpunt van de federale regeringsvorming, 632 dagen na de verkiezingen. Op 30 september bereikten de onderhandelaars van de Vivaldi-partijen een inhoudelijk akkoord voor de vorming van de federale regering onder premierschap van Alexander De Croo. Op 1 oktober legde regering De Croo I de eed af. Belangrijke potentiële actoren hier zijn, naast de regeringsleden, ook politieke onderhandelaars, de partijvoorzitters, oppositie en diverse actoren op wie het regeerakkoord een impact heeft. Belangrijke noot is dat we de analyse hier beperken tot nieuwsitems die expliciet ingaan op het regeerakkoord en dit als dusdanig vermelden. Items met betrekking tot de politieke malaise bij partijen bij de benoeming van ministers of achtergrondportretten van nieuwkomers zijn enkel meegenomen indien ook het regeerakkoord werd genoemd. In totaal gaat het om 305 items gedurende 7 dagen opgevolgd (30 september en 7 oktober).

Tabel 3.1: Overzicht afbakening casussen

Casus	Periode	Zoektermen
Chovanec	19/08 – 19/09 (1 maand)	Chovanec
Items gerelateerd aan dood Chovanec, ook bredere problematiek ministeriële verantwoordelijkheid; politieoptreden (geweld, organisatie; luchthavenpolitie)		
Regeerakkoord	30/09 – 7/10 (1 week)	Regeerakkoord
Items gerelateerd aan inhoudelijk akkoord van regering-De Croo; Niet Vlaams regeerakkoord en geen items die enkel over invulling van een ministerpost gaan		
Brand Moria	9/09/ - 30/09 (3 weken)	(Moria OR Lesbos) AND (vluchteling OR vluchtelingenkamp)
Items gerelateerd aan brand in kamp, en gevolgen daarvan, incl. opvang van vluchtelingen in België of andere landen; ook artikelen die naar aanleiding van incident vluchtelingenbeleid behandelen		

Voor de analyse van de drie casussen vergelijken we de VRT-nieuwsberichtgeving met een doorsnede van het Vlaams media-aanbod. Het gaat daarbij om volgende bronnen:

- Voor VRT: VRT NWS, Radio1 nieuws (8u en 17u), De Ochtend, De Wereld Vandaag, Het Journaal (19u), De Zevende Dag, De Afspraak, Terzake;
- Voor de private spelers: VTM Nieuws, De Standaard, Het Laatste Nieuws, De Tijd, Knack, Doorbraak, DeWereldMorgen;

Bij elk van deze bronnen analyseren we op een kwantitatieve manier de actor- en standpuntdiversiteit door te onderzoeken welke actoren (politici, experts, opiniemakers, ...) aan bod komen en welke standpunten en visies zij naar voor brengen.

Voor het in kaart brengen van de actoren en het toewijzen van actoren aan bepaalde categorieën (bijvoorbeeld 'politieke partij') werd uitgegaan van het codeboek van het Elektronisch Nieuwsarchief. Actoren zijn in deze zowel actieve actoren (die aan het woord komen of gequoteerd worden) als passieve actoren (vernoemd bij naam). Aan het codeboek werden na een eerste lezing van het nieuws over de verschillende casussen relevante variabelen zoals de standpunten per casus toegevoegd. Het codeboek werd ook lichtjes aangepast om online en geschreven nieuws op een vergelijkbare manier te analyseren. Ten behoeve van de betrouwbaarheid werd gewerkt met verschillende codeurs. Fragmenten werden vooraf ook als test door meerdere codeurs gecodeerd. In totaal werden 6 codeurs ingeschakeld. Bijlage 3 geeft het codeboek weer.

Onderstaande tabel geeft de spreiding van de nieuwsitems weer per casus. We werken daarbij met een ruwe indeling in 'VRT nieuws', 'VRT duiding' en 'Ander medium'. Bij 'VRT nieuws' rekenen we alle 19u-journaals, het radionieuws en ook alle berichten op VRT NWS. De nieuwswebsite bevat ook analyses of opiniestukken, maar de grootste klemtoon ligt wel degelijk op het brengen van nieuws eerder dan duiding. Onder 'VRT duiding' verstaan we de uitzendingen van De Zevende Dag, De Afspraak, Terzake, en de radioprogramma's De Ochtend en De Wereld Vandaag. Onder 'ander medium' vallen zowel de nieuwsitems van het VTM Nieuws als de artikelen van de geselecteerde kranten (Het Laatste Nieuws, De Tijd, De Standaard), het magazine Knack, en de twee geselecteerde alternatieve nieuwsmedia (DeWereldMorgen, Doorbraak).

Tabel 3.2: Aantal geselecteerde nieuwsitems en actoren per casus

	Chovanec			Moria			Regeringsvorming		
	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding
Aantal nieuws items	172	88	89	61	36	40	163	54	88
Aantal actoren	1222	491	642	343	186	179	1234	407	653

3.2. Aanwezigheid van verschillende maatschappelijke actoren

In onderstaand overzicht werden per casus alle actoren toegewezen aan 4 categorieën: politiek en overheid; professionals en experts; middenveld en burgers. Op basis daarvan tonen we aan dat de VRT in zowel de duiding als in de nieuwsberichtgeving een duidelijke focus heeft op politici en overheidsactoren. Bij de andere media is het gewicht van de groep politiek en overheid iets minder uitgesproken en krijgen de drie overige categorieën in bepaalde cases meer aandacht. Zo voeren de andere media meer professionals en experts op in de zaak-Chovanec en bij de bespreking van het regeerakkoord, terwijl bij de berichtgeving over de brand in Moria er iets meer ruimte is voor burgers, in dit geval voornamelijk bewoners van het vluchtelingenkamp of inwoners van Lesbos.

Tabel 3.3: Actorcategorieën per casus en soort medium (%)

	Chovanec			Moria			Regeerakkoord		
	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding
Politiek & overheid	64,6	76,4	75,9	66,5	69,9	77,7	75,6	88,9	90,4
Professionals & experts	14,1	6,7	10,9	12,0	13,4	12,3	14,4	7,1	8,1
Middenveld	2,3	1,2	1,7	11,1	9,7	3,4	7,2	1,7	0,5
Burgers	19,1	15,7	11,5	10,5	7,0	6,7	2,8	2,2	1,1
N	1222	491	642	343	186	179	1234	407	653

Als we enkel de televisiejournals vergelijken (Tabel 3.4), is de focus van het VTM Nieuws op politiek en overheid over het algemeen nog wel iets groter. Opvallend is wel dat in de zaak-Moria het VRT-journaal relatief veel aandacht heeft voor minder geïnstitutionaliseerde bronnen zoals burgers en middenveld, maar dit is nauwelijks het geval in haar duidingsprogramma's, en ook niet op de website VRT NWS.

In de duidingsprogramma's lag de klemtoon voornamelijk op de politieke reacties en gevolgen na de brand, en de verantwoordelijkheid van Europa. In het Journaal kwamen daarentegen ook berichten uit de kampen, van vluchtelingen zelf en van lokale burgers of vertegenwoordigers van hulporganisaties. De aanwezigheid van een VRT-correspondent ter plaatse voor het Journaal speelt hier uiteraard mee. Beide hadden bij aanvang niet meteen correspondenten ter plaatse en waren aangewezen op materiaal dat binnenkwam via de persagentschappen. Nadien werd 1 VRT corresponde tgestuurd naar Samos en één naar Moria. Bij VTM Nieuws werd eveneens vervolgens een correspondent ter plaatse gestuurd.

Tabel 3.4: Aandeel actorcategorieën (%) per casus in VRT en VTM Nieuws

19u	Chovanec		Moria		Regeerakkoord	
	VTM nieuws	VRT nieuws	VTM nieuws	VRT nieuws	VTM nieuws	VRT nieuws
Politiek & overheid	77,3	70,0	33,3	35,7	81,6	74,1
Professionals & experts	6,8	11,1	16,7	3,6	6,1	8,2
Middenveld	0	1,1	16,7	28,6	2,2	3,7
Burgers	15,9	17,8	33,3	32,1	10,1	14,0
N	88	90	12	28	79	125

De lage aanwezigheid van vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld valt niet enkel op bij de VRT, maar ook bij de andere media (met uitzondering van de DeWereldMorgen, een medium opgericht door middenveldorganisaties). In het geval van de VRT-duiding is er echter eerder sprake van een afwezigheid van het middenveld. In de zaak-Chovanec is dit niet onlogisch aangezien er niet meteen veel middenveldorganisaties actief of relevant zijn, maar bij de berichtgeving over het regeerakkoord is dit minder verwacht aangezien het over allerlei aspecten van het regeringsbeleid gaat.

Hier is wel een duidelijk verschil op te merken tussen het radio- en het televisieaanbod van de VRT. In de duidingsprogramma's op Radio 1 komen wel vertegenwoordigers van werkgevers en werknemersorganisaties aan bod (VOKA, ABVV, VBO), op televisie nagenoeg niet. De radioduidingsprogramma's gingen wel meer in op de gevolgen van het regeerakkoord voor diverse groepen in de samenleving, en hoe het regeerakkoord onthaald werd door een aantal stakeholders. Zo liet Radio1 (De Ochtend, De Wereld Vandaag) ook pensioenexperts, epidemiologen, arbeidseconomen hun licht schijnen op het regeerakkoord.

Bij alle casussen en zowel voor radio als televisie is het belang van experts zeer groot. Bij de VRT zijn in de meeste gevallen de eigen journalistieke experts het langst aan het woord. Bij radio komen ze vaak als studiegast live uitleg geven bij bepaalde nieuwsevenementen, zoals het Kamerdebat, terwijl ze op televisie regelmatig deel uitmaken van een panel in De Afspraak of als studiegast in het Journaal, De Zevende Dag of Terzake. Bij het VTM Nieuws is dit gebruik van de eigen journalisten als experts overigens niet erg verschillend. In de meeste gevallen nemen de experts de rol in van informerende verslaggever, echter in bepaalde gevallen worden ze ook

opgevoerd als opiniërende expert. Net omdat ze zo prominent aan bod komen, is het belangrijk duidelijk te maken welke rol een journalist in welke omstandigheden inneemt.

3.3. Aanwezigheid politieke actoren

Bij elke casus werd ook gekeken naar de evenwichten tussen politieke partijen. We stellen vast dat regeringspartijen en hun politici de nieuwsberichtgeving domineren. Deze bevinding ligt ook in lijn met de longitudinale analyse van de televisiejournaals (zie hoofdstuk 2). Vaak zijn de betrokken ministers daarvoor verantwoordelijk: Jan Jambon (N-VA) en in mindere mate Koen Geens (CD&V) in het geval van de zaak-Chovanec; Maggie De Block (Open VLD) als minister van Asiel en Migratie in de casus van het vluchtelingenkamp; en Open VLD (premier De Croo) en CD&V als belangrijkste partijen bij het regeerakkoord. Vlaams Belang krijgt als grote oppositiepartij relatief weinig aandacht, maar wel altijd meer op de VRT dan in andere media (zie Tabel 4.5). Zelfs op een rechts-conservatief medium als Doorbraak bleken weinig actoren aan het woord van Vlaams Belang.

Hoewel regerings- en oppositiepartijen konden reageren op het regeerakkoord, ging de meeste aandacht toch naar de nieuwe regeringsploeg, waarvan verschillende leden werden uitgenodigd in de studio. Nieuwe namen zoals Tinne Van der Straeten (Groen) en Sammy Mahdi (CD&V), maar ook premier De Croo (Open VLD), kregen duidelijk meer spreektijd op de VRT dan leden van de oppositie. Kritische commentaar op het regeerakkoord kwam bovendien niet zozeer vanuit de oppositiepartijen, maar van politieke commentatoren zoals Alain Gerlache (Le Soir) en Wetstraatjournalist Bart Verhulst. Beperken we de analyse tot het VRT-journaal, dan kregen samen met de politieke commentatoren en de premier, bij VRT Annelies Verlinden (CD&V) en Kristof Calvo (Groen), en bij VTM Frank Vandenbroucke (Sp.a) en Conner Rousseau (Sp.a) het langst het woord. Op de radio stond Theo Francken (N-VA) als enige lid van de oppositie in de top 5.

Franstalige politici zijn quasi niet aan het woord gekomen in de onderzochte casussen. MR-voorzitter Bouchez, Paul Magnette en uittredend premier Wilmès waren de enigen in de top 30 van stemmen die het meest aan bod kwamen in het VRT-aanbod. We merken wel dat gebrek aan aandacht voor Franstalige ministers in het Journaal voor een groot stuk gecompenseerd werd door de prominente aanwezigheid van Franstalige politieke commentatoren in de diverse duidingsprogramma's. In de duidingsprogramma's werd ook een aantal keer expliciet vermeld dat Franstalige politici werden uitgenodigd, maar niet wensten deel te nemen.

Tabel 3.5: Aandeel politieke actoren per partij (%) en per casus

CHOVANEK	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
N-VA	49,4	43,1	40,0	44,7
CD&V	24,7	20,1	23,7	23,3
Open VLD	4,6	11,8	7,9	7,4
sp.a	6,1	9,7	11,6	8,8
MR	6,8	3,5	4,7	5,3
Groen	1,5	4,9	4,7	3,4
Vlaams Belang	2,7	3,5	4,2	3,4
PVDA-PTB	0,8	1,4	2,3	1,4
Overige	3,5	2,1	1,0	2,3
N	265	144	215	624
MORIA	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
Open VLD	36,7	26,7	29,1	30,4
CD&V	16,7	10,0	12,7	13,0
Groen	10,0	3,3	20,0	13,0
N-VA	13,3	13,3	10,9	12,2
MR	13,3	20,0	5,5	11,3
sp.a	6,7	6,7	9,1	7,8
Vlaams Belang	0,0	6,7	10,9	7,0
PS	3,3	3,3	1,8	2,6
PVDA-PTB	0,0	6,7	0,0	1,7
Ecolo	0,0	3,3	0,0	0,9
N	30	30	55	115
REGEERAKKOORD	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
Open VLD	22,9	22,3	22,8	22,7
CD&V	18,5	15,0	20,1	18,3
N-VA	14,1	11,3	9,1	11,8
sp.a	9,5	13,3	10,8	10,7
Groen	7,1	12,3	9,6	9,1
PS	11,6	5,3	7,9	9,0
MR	5,7	8,6	11,8	8,4
Vlaams Belang	4,9	6,6	3,9	4,9
PVDA-PTB	2,4	2,0	2,6	2,4
Ecolo	2,4	2,0	1,4	2,0
Overige	1,0	1,4	0,0	0,7
N	632	301	492	1425

Bij een verdere opdeling naar alle afzonderlijke media valt op dat er weinig grote verschillen zijn. Een gelijkaardige journalistieke logica domineert de nieuwsselectie van de verschillende media. Als we de drie cases samennemen, valt ook opnieuw de grote gelijkens tussen de beide journaals

op in termen van politieke evenwichten. Ook als we kijken naar de verdeling van politieke actoren die aan het woord werden gelaten in de twee journaals, blijven de evenwichten grotendeels in stand. Wel zien we dat politici van N-VA opmerkelijk vaker het woord nemen in het VTM Nieuws.

Tabel 3.6: Aandeel politieke actoren per partij (%) in 19u journaals (3 cases)

	Alle actoren (vermeld)			Actieve actoren (aan het woord)		
	VTM 19u	VRT 19u	Totaal	VTM 19u	VRT 19u	Totaal
CD&V	22,9	15,1	19,5	17,5	19,6	18,7
Groen	11,5	7,9	7,6	15,0	9,8	12,1
MR	3,1	7,1	7,7	0,0	3,9	2,2
N-VA	21,9	21,4	21,3	25,0	13,7	18,7
Open VLD	18,8	25,4	18,7	17,5	29,4	24,2
PS	1,0	5,6	6,3	2,5	3,9	3,3
PVDA-PTB	5,2	3,2	2,1	5,0	3,9	4,4
sp.a	10,4	8,7	10,0	12,5	7,8	9,9
Vlaams Belang	3,1	4,8	4,6	5,0	7,8	6,6
N	96	126	222	40	51	91

3.4. Diversiteit van individuele actoren

Om nog een beter zicht te krijgen op hoeveel verschillende stemmen te horen zijn, gaan we dieper in op de actieve individuele actoren in de audiovisuele media, oftewel het aantal verschillende actoren dat aan het woord kwam in de nieuws- en duidingsprogramma's. Uit die analyse halen we enkele extra inzichten (zie tabel 4.7).

Opvallend weinig verschillende actoren kwamen aan het woord in de vluchtelingencasus op de radio (14 tegenover 40 op televisie). Wat hier mogelijk meespeelt, is het visuele aspect: op televisie kunnen iets gemakkelijker diverse getuigen, slachtoffers, medewerkers of lokale overheden aan bod komen (door o.m. de ondertitels) of in beeld worden gebracht. Bij de andere casussen is het aandeel verschillende actoren op radio en televisie vrij gelijklopend. Ten tweede zien we dat de duidingsprogramma's over het algemeen toelaten een grotere diversiteit van actoren aan het woord te laten. Tegelijk zien we echter dat de verschillen niet zo groot zijn. Dit kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Eén interpretatie is dat het Journaal toch belangrijke inspanningen levert om in een beperkte tijdspanne een groot aantal actoren aan bod te laten komen.

Deze interpretatie wordt wel degelijk bevestigd wanneer we de vergelijking maken met het VTM Nieuws. We zien dat het aandeel actoren bij het Journaal merkkelijk hoger ligt dan bij het VTM Nieuws. Dit was het opvallendst bij de brand in het vluchtelingenkamp van Moria, hoewel beide journaals een correspondent ter plaatse hadden. Het is dus niet noodzakelijk zo dat een veelheid van actoren (en dus ook standpunten) pas bekomen wordt wanneer de kijker of luisteraar het

hele nieuws- en duidingsaanbod consumeert. Ook binnen het Journaal zelf wordt de diversiteit aan actoren gerealiseerd. Het verschil tussen VRT en VTM nieuws is niet zozeer te verklaren door een grotere aandacht voor de zaak. Het totaal aantal seconden dat alle actoren samen aan het woord zijn over bijvoorbeeld de zaak-Chovanec, ligt dicht bij elkaar (1389 bij VTM Nieuws, 1458 bij VRT Journaal).

Tabel 3.7. : Absoluut aantal verschillende actoren die aan woord komen per casus

		Chovanec	Moria	Regeerakkoord
VRT	Radio totaal	41	14	45
	Radionieuws	9	2	9
	Radio duiding	38	13	43
	Televisie totaal	52	40*	49
	Televisie duiding	38	26*	36
	Journaal	27	17*	33
VTM	VTM Nieuws	17	7	24

*anonieme vluchtelingen werden gebundeld als 1 actor omdat bij het coderen niet geweten is om hoeveel verschillende actoren het hier gaat.

3.5. Standpunten per casus

In een volgende deel gaan we dieper in op de diversiteit aan standpunten die geuit werden in de berichtgeving over de verschillende casussen. Natuurlijk zijn twee standpunten nooit helemaal identiek, en is het in kaart brengen ervan dan ook niet evident. Om toch enige systematiek in deze analyse te brengen, werd in de codeboeken telkens een beperkt aantal 'breder' standpunten opgelijst die betrekking hebben op de specifieke casus.

Chovanec

De zaak-Chovanec lijkt voor alle media in de eerste plaats een zaak te zijn van falende politiediensten. De werking van politie en bij uitbreiding het gerecht komt het vaakst aan bod in de standpunten van de verschillende actoren. Bij alle media is er ook aandacht voor de rol van Vlaams minister-president Jan Jambon, die op het moment van de feiten minister van Binnenlandse Zaken was. Bij VRT nieuws en de duidingsprogramma's wordt daar meer nadruk op gelegd dan bij de andere media (zie tabel 3.8). Op het eerste gezicht zou je dus kunnen stellen dat er meer nadruk was op rol en positie van Jambon in de VRT-berichtgeving dan in de andere media.

Daarbij moeten wel twee kanttekeningen worden gemaakt.

Ten eerste komen in de nieuws- en duidingsprogramma's van de openbare omroep ook iets vaker actoren aan bod die het voor Jambon opnemen, of minstens 'begrip tonen' voor de positie van Jambon.

Ten tweede is er wel op alle media veel te doen rond de positie van de minister-president. Zo is er in het VTM Nieuws meer aandacht voor de rol van Jambon dan in het VRT-journaal (zie tabel

3.9). Ook de opiniewebsite Doorbraak, met roots in de Vlaamse Volksbeweging, plaatst verschillende kritische stukken over het optreden van Jambon, en in totaal wordt er vaker kritiek geuit bij zijn optreden, dan dat hij in bescherming wordt genomen (figuur 3.8).

Tabel 3.8: Aanwezigheid van standpunten in berichtgeving zaak-Chovanec

	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
Problemen politie	29,5	30,4	43,9	32,8
Rol gerecht	15,9	23,2	22,8	19,1
Rol Jambon	13,7	29,0	19,5	18,6
Rol overheid	15,2	11,6	21,1	15,6
Begrip slachtoffer	10,2	17,4	19,5	13,9
Begrip Jambon	10,5	14,5	13,8	12,2
N	315	138	123	576

Tabel 3.9: aanwezigheid actor standpunten in berichtgeving zaak-Chovanec (%)

	VRT Journaal	VTM Nieuws
Problemen politie	38	37
Rol gerecht	22	19
Rol Jambon	14	22
Rol overheid	19	11
Begrip slachtoffer	27	37
Begrip Jambon	5	15
Totaal	37	27

Om de weergave van de standpunten beter te begrijpen, helpt het te kijken naar wie ze verkondigden. Als we enkel rekening houden met de spreektijd, dan zijn het vooral parlementsleden van de oppositie die aan bod komen op de radio. Zo komen Meryame Kitir (Sp.a), Franky Demon (CD&V) en Stefaan Van Hecke (Groen) prominent aan het woord. Dit komt voornamelijk omdat veel aandacht gegeven is aan het live-debat in de commissie voor Justitie, waar de zaak-Chovanec werd behandeld (zowel op televisie als radio).

Een belangrijk aandeel van het informatieaanbod voor de VRT wordt hier ook verzorgd door duiding van journalisten, in dit geval Ivan De Vadder en Arne De Jaegere, die vaak ook een analyse geven van meerdere van de actorstandpunten. Voor radio komen zij het meest aan het woord over de zaak. De eerste niet-journalist of politieke actor is Ann Van de Steen, de advocate van de familie Chovanec (op plaats 6). In de televisieprogramma's (nieuws en duiding samen) kwam eveneens de advocate Ann Van de Steen het langst aan bod in seconden, gevolgd door Terzake-journalist Pieterjan De Smedt, expert Hans Rieder, Groen-parlementslid Stefaan Van Hecke (als voorzitter van de commissie voor Justitie) en minister van Justitie Koen Geens vervolledigen de top 5. De lange spreektijd is hier telkens het gevolg van de aanwezigheid in een duidingsprogramma (hetzij De Afspraak, hetzij Terzake). Kijken we enkel naar de Journaals en radionieuwsbulletins, dan zijn duidelijk de VRT-experts, die vaak als studiegast aanschuiven, het meest aan het woord (Fatma Taspinar, Bart Verhulst, Anne Vanrenterghem). Naast de journalisten zijn in het tv-journaal en het radionieuws de weduwe van Jozef Chovanec en toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Jan Jambon het vaakst aan het woord als actor.

Het opvallendste verschil tussen de berichtgeving van de VRT en het VTM Nieuws is het aan het woord laten van de politieke betrokkenen (de toenmalige betrokken ministers en hun partijgenoten). Het duidelijkst is dit te zien bij het aantal seconden dat we Jambon horen (433 bij VTM, 93 bij VRT), diens partijgenoot Ben Weyts (80s bij VTM, 32s bij VRT), minister van Justitie Koen Geens (60s tegenover 12s bij VRT) en minister van Binnenlandse Zaken De Crem (99s tgv 46s). Met uitzondering van de weduwe van Chovanec, is er bij de VRT geen actor die disproportioneel veel aandacht krijgt in vergelijking met VTM; wel is duidelijk dat de VRT meer politieke stemmen dan enkel de hoofdrolspelers in dit dossier aan bod laat (kamerleden, oppositie), en dat er ook meer aandacht is voor betrokken overheidsdiensten (urgentediensten, politiediensten, het gerecht).

Moria

In de casus Moria schenkt de VRT vrij veel aandacht aan de gevolgen van de brand voor de vluchtelingen. Zeker in de eerste dagen toont de VRT vaak fragmenten waarin de vluchtelingen zelf en hulpverleners aan het woord worden gelaten. Zowel in het Journaal als in de duidingsprogramma's besteedt de VRT, in vergelijking met andere media, meer aandacht aan de erbarmelijke leefomstandigheden voor de vluchtelingen in het kamp van Moria, al wordt tegelijk ook regelmatig verwezen naar hun eigen verantwoordelijkheid. Het is belangrijk op te merken dat empathie of begrip/medelijden met de positie van de betrokken vluchtelingen niet zozeer lijkt ingegeven vanuit een links-rechts-tegenstelling, maar minstens ook gedeeltelijk vanuit een 'human interest'-perspectief. Aandacht voor de situatie van de vluchtelingen zelf zat er ook in de reportages in Terzake die ter plekke op Lesbos gemaakt zijn. Die 'human interest'-benadering vinden we ook terug bij het andere medium dat het vaakst empathie uit voor de positie van vluchtelingen in deze casus: Het Laatste Nieuws (38%) (veel meer dan De Standaard (6%) en De Wereld Morgen (25%)).

Tabel 3.10: aanwezigheid actor standpunten in berichtgeving de zaak-Moria

	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
Rol politiek	44,4	35,9	44,8	42,1
Problemen opvang	36,1	34,6	41,1	36,8
Empathie vluchtelingen	15,3	33,3	39,7	25,4
Verantwoordelijkheid vluchtelingen	4,2	14,1	19,0	10,0
België meer vluchtelingen opvangen	7,6	11,5	6,9	8,6
België vangt voldoende op	0,7	1,3	5,2	1,8
België minder vluchtelingen opvangen	0,7	0,0	5,2	1,4
N	144	78	58	280

Tabel 3.11: aanwezigheid actor standpunten (in%) in berichtgeving zaak Moria

	VRT Journaal	VTM Nieuws
Sympathie vluchtelingen	41	19
Problemen opvang	27	44
Rol politiek	22	19
Verantwoordelijkheid vluchtelingen	5	13
België meer vluchtelingen opvangen	5	6
België minder vluchtelingen opvangen	0	0
België vangt voldoende op	0	0
Totaal	20	10

Regeerakkoord

Bij de berichtgeving over het regeerakkoord valt op dat de VRT in haar nieuwsberichtgeving en haar duiding streeft naar een evenwicht tussen negatieve (21%-19%) en positieve (27%-26%) aspecten van het regeerakkoord. Dat is trouwens ook het geval bij de doorsnede van de andere Vlaamse media.

Er is wel meer aandacht voor de kwaliteiten van de nieuwe regeringsploeg in vergelijking met de gebreken. Dat lijkt vooral te wijten aan de grote aanwezigheid van regeringsleden (zie eerder). Onder meer in De Afspraak is er meer ruimte voor actoren die de kwaliteiten van de regering onderschrijven, en veel minder voor kritische stemmen. Bij andere media is dit minder het geval. Daarbij moeten we wel opmerken dat een programma als De Afspraak niet vaak inhoudelijk is ingegaan op het regeerakkoord (2 items in De Afspraak; 13 items in Terzake; 7 items in De 7^e Dag). Wat hier wel meespeelt, is de toenemende aandacht voor de coronacrisis in die duidingsprogramma's als gevolg van de heropflakking van het aantal besmettingen.

Ten slotte is er ook een zeker evenwicht tussen het benadrukken van de legitimiteit van deze regering (incl. het feit dat ze er eindelijk is), in vergelijking met het gegeven dat een Vlaamse meerderheid ontbreekt. Bij de andere media wordt die afwezigheid van de Vlaamse meerderheid vaker beklemtoond dan de legitimiteit van de regering.

In het Journaal is er ook sprake van evenwichten tussen positieve en negatieve aspecten, zeker in vergelijking met het VTM Nieuws. Daar waren positieve aspecten duidelijk prominenter aanwezig, dan de negatieve. Voor een stuk kan dit toegeschreven worden aan de centrale aanwezigheid van zowel Frank Vandenbroucke als Conner Rousseau in het VTM Nieuws voor die nieuwsitems.

Tabel 3.12: Aanwezigheid actor standpunten in berichtgeving over het regeerakkoord

	Ander medium	VRT nieuws	VRT duiding	Totaal
Negatieve aspecten	30,8	13,7	16,7	23,5
Positieve aspecten	27,8	17,6	22,7	24,2
Kwaliteiten regering	7,6	16,0	18,9	12,2
Afwezigheid Vlaamse meerderheid	7,0	4,6	6,8	6,4
Gebreken regering	6,3	6,9	9,8	7,3
Legitimiteit regering (+)	3,6	6,1	11,4	6,0
N	302	131	132	565

Tabel 3.13: aanwezigheid actor standpunten (in%) in de berichtgeving over het regeerakkoord

	VRT Journaal	VTM Nieuws
Negatieve aspecten	12	6
Kwaliteiten regering	12	16
Legitimiteit regering	10	6
Gebreken regering	8	6
Positieve aspecten	6	31
Vlaamse meerderheid	4	6
Totaal	50	32

4. Percepties en evaluatie van onpartijdigheid van journalisten van de VRT-nieuwsdienst

Steve Paulussen & Priscilla Hau

4.1. Inleiding

Om een dieper inzicht te verwerven in het beleid dat de VRT-nieuwsdienst voert om onpartijdigheid in zijn berichtgeving na te streven, vullen we de inhoudsanalyses uit de vorige hoofdstukken aan met een interviewstudie. In totaal voerden we 13 semi-gestructureerde diepte-interviews met journalisten van de VRT. Het doel van deze interviews bestond erin om enerzijds te achterhalen hoe de VRT-journalisten zelf het onpartijdigheidsbeleid van de VRT-nieuwsdienst percipiëren en evalueren en anderzijds een beter begrip te krijgen van de grenzen en moeilijkheden die journalisten ervaren bij het nastreven van onpartijdige journalistieke berichtgeving.

Voor het rekruteren van journalisten stelden we een aantal criteria op. Ten eerste besloten we om naast presentatoren en reporters ook enkele hoofdredacteuren en redactiechefs (eindredacteuren en themachefs) te interviewen, alsook de nieuwsombudsman van de VRT. We streefden daarnaast naar een evenwicht tussen journalisten die (in hoofdzaak) werken voor Het Journaal en journalisten van de duidingsprogramma's. Een laatste criterium was dat de journalist moest hebben meegewerkt aan de berichtgeving over minstens één van de drie cases die in de inhoudsanalyse werden onderzocht. Dit resulteerde in een lijst van 13 journalisten die we contacteerden voor een interview. Allen waren bereid om deel te nemen aan het onderzoek. De namen van de geïnterviewde journalisten, met vermelding van hun functie binnen VRT NWS, vindt u hieronder:

- Jan Balliauw, journalist VRT NWS
- Annelies Beck, presentatrice Terzake
- Leen Budo, chef Radioduiding
- Pieterjan De Smedt, Wetstraatjournalist Terzake
- Katleen Krol, eindredacteur Terzake
- Karl Leenknecht, chef themaredactie Justitie, Economie en Politiek
- Tim Pauwels, Nieuwsombudsman
- Rob Renckens, chef themaredactie Buitenland
- Steven Samyn, hoofdredacteur TV Duiding
- Dimitri Verbrugge, hoofdredacteur Het Journaal
- Stijn Vercruysse, buitenlandjournalist VRT NWS

- Anne Vanrenterghem, journaliste VRT NWS
- Liesbet Vrieleman, Algemeen hoofdredacteur VRT NWS

Alle interviews werden tussen 23 november en 3 december online afgenomen en, m.u.v. het interview met Liesbet Vrieleman, opgenomen via de videodienst Zoom. Gemiddeld duurden de gesprekken 75 minuten. De audio-opnames werden getranscribeerd en systematisch geanalyseerd met behulp van NVivo, een softwareprogramma voor kwalitatieve analyse. Er werd met de journalisten afgesproken om in de rapportering van de bevindingen geen namen te vermelden bij de citaten die we gebruiken. Het doel van de interviews is immers om een globaal beeld te schetsen van de meningen en percepties van de VRT-journalisten. Door een anonieme verwerking van de interviews te garanderen, wilden we een context creëren waarin journalisten ongeremd hun mening konden geven over de zaken die we hen voorlegden.

De rest van dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. In het eerste deel bespreken we hoe de journalisten zelf het onpartijdigheidsbeleid van de VRT-nieuwsdienst percipiëren en evalueren. In het tweede deel focussen we op de meningen en percepties van journalisten over hun onpartijdigheid in de redactionele keuzes die ze maken, met name omtrent de selectie van gasten, de interviewstijl, de weergave van standpunten, de gekozen invalshoeken en de toon van berichtgeving.

4.2. Het onpartijdigheidsbeleid van de VRT-nieuwsdienst

Na het onpartijdigheidsonderzoek dat in 2015 in opdracht van de VRT werd uitgevoerd door onderzoekers van de VUB en de Universiteit Antwerpen, nam de publieke omroep een aantal initiatieven voor het bewaken van de kwaliteit en onpartijdigheid van het VRT-aanbod. Zo stelde de VRT tien richtlijnen van onpartijdigheid op (zie ook deel 6), als toevoeging aan het programmacharter, dat een leidraad is voor alle programmamakers. Daarnaast creëerde de publieke omroep in 2017 de functie van een nieuwsombudsman, die voor de programma's van de nieuwsdienst vragen, opmerkingen en klachten van het publiek aftoetst aan het redactiestatuut.

In het eerste deel van de interviews vroegen we aan de journalisten om het onpartijdigheidsbeleid van de nieuwsdienst te evalueren. We vroegen hen naar hun mening over de richtlijnen, de rol van de nieuwsombudsman, de instrumenten die de redactie gebruikt om de kwaliteit en onpartijdigheid van haar aanbod te bewaken, en de kritiek en druk die ze ervaren van buitenaf.

Cultuur van introspectie

Een eerste algemene indruk die we als onderzoekers kregen, was dat geen enkele van de gecontacteerde journalisten terughoudend was om over dit onderwerp in gesprek te gaan. Ook tijdens de interviews merkten we die openheid. Sommige vragen lokten sceptische reacties uit, maar steeds namen de journalisten de moeite om hun mening omstandig toe te lichten. Die bereidheid tot zelfreflectie blijkt bijvoorbeeld uit volgende quote:

Op zich heb ik er geen probleem mee [met onderzoek naar de onpartijdigheid van de VRT] als het goed gekaderd wordt. We kunnen uitleggen waarom we sommige keuzes maken.

Tegelijk heerst bij alle journalisten die we spraken het gevoel dat er, globaal genomen, op het vlak van onpartijdigheid van de journalistieke berichtgeving van de VRT geen structureel probleem is. De journalisten geven toe dat ze niet altijd de juiste keuzes maken en dat er soms fouten worden gemaakt, maar die zijn volgens hen niet van structurele aard:

Het is mensenwerk, hé. Natuurlijk sluipen er af en toe fouten in. (...). Maar als je kijkt naar het globale beeld dan denk ik wel dat wij onpartijdig zijn.

Wanneer we doorvroegen naar voorbeelden van onderwerpen of dossiers waar er volgens hen foute afwegingen zijn gemaakt, verwees een aantal journalisten naar de berichtgeving over de klimaatverandering, die in 2019 mogelijks te veel vanuit het standpunt van de klimaatbetogers werd benaderd.

Ik ben het er wel mee eens dat we daar, zeker in Het Journaal, iets te vrolijk zijn in mee gestapt en sneller een stap achteruit hadden moeten zetten. Er iets koeler naar hadden kunnen kijken.

Ik denk dat we, als we er binnen 20 of 30 jaar naar terugkijken, zullen vinden dat we als nieuwsdienst méér hadden moeten doen rond het klimaat. (...) Maar de aanpak mocht niet zijn om elke week alleen de betogingen van jongeren te gaan filmen, maar (...) om meer voorbeelden te tonen van de impact van de klimaatverandering. Die klimaatverhalen hebben we ook proberen te brengen, maar dat blijft minder hangen.

Het feit dat deze discussies binnen de nieuwsdienst plaatsvinden en er ook bijstellingen gebeuren op basis van de analyses die men intern maakt, wijst opnieuw op het bestaan van een cultuur van introspectie. Een vraag die zich stelt, is of de nieuwsdienst transparanter moet communiceren over dergelijke interne redactionele discussies.

Transparantie

De vraag rond transparantie komt ook naar boven in discussies over een andere casus dat door enkele geïnterviewden als voorbeeld werd aangehaald, namelijk het nieuws in september over de gelekte naaktbeelden van enkele BV's. De hoofdredactie besliste aanvankelijk om er niet over te berichten en de privacy van de betrokkenen te respecteren. Vervolgens, wanneer het nieuws wel werd gebracht, werd weinig aandacht geschonken aan de rol van de BV's zelf in dit verhaal. Hoewel die keuzes journalistiek te verantwoorden zijn, vindt een aantal journalisten dat de redactie die keuzes beter en openlijk had moeten verdedigen. Zeker wanneer de nieuwsdienst onder vuur komt te liggen voor keuzes die men op journalistieke gronden heeft gemaakt, is het volgens sommigen een goed idee om die keuzes openlijk te verdedigen:

Bijvoorbeeld door een soort disclaimer te plaatsen: 'dit is hoe wij er afgelopen dagen naar gekeken hebben, dit is de gedachte die wij gevolgd hebben.' Ik denk dat dit heel belangrijk is, (...) transparantie rond de methodiek en waarom wij die keuze hebben gemaakt.

Disclaimers of kaderstukjes op de website van VRT NWS kunnen ook gebruikt worden om context of achtergrondinformatie te bieden bij de berichtgeving. Bij de verkiezingen in de VS legde de nieuwsdienst via zo'n disclaimer bijvoorbeeld uit op welke bronnen VRT NWS zich baseerde bij

het bekendmaken van tussentijdse resultaten en de beslissing om staten rood of blauw te kleuren. Ook voor de buitenlandberichtgeving kunnen zo'n kaderstukjes nuttig zijn, bijvoorbeeld om achtergrond te geven over een internationaal conflict.

Nieuwsombudsman

Transparantie over de keuzes die journalisten en programmamakers achter de schermen maken, wordt gedeeltelijk gecreëerd door de stukken van de nieuwsombudsman Tim Pauwels. Uit de interviews blijkt dat de journalisten zijn werk waarderen. Hoewel een aantal geïnterviewden toegeeft dat het soms frustrerend of 'confronterend' is om vragen of opmerkingen te krijgen van de ombudsman, erkent iedereen het belang ervan.

Zijn kritiek, opmerkingen en vragen dagen ons wel uit. Waarom is die keuze daar gemaakt? Waarom hebben jullie dit niet gebracht? Dat is inderdaad belangrijk, ja. (...) Het gebeurt wel eens dat je dan moet toegeven dat je een foute inschatting hebt gemaakt. (...) Dat is dan iets dat ik oppik met zowel de journalist als met de coördinator en de eindredacteur.

[De ombudsman] is een hele goede tussenstap. Omdat de meeste klachten bij hem terechtkomen. Hij voelt daardoor wel wat er leeft en waar de meeste vragen over komen. En hij gaat dan echt rond bij de verschillende journalisten: 'waarom heb je die beslissing genomen? Waar heb je dat vandaan gehaald en heb je dat gecheckt?'. Dat vind ik wel een heel goede rol, die van buitenstaander, want bij de [redactie]vergaderingen is hij er niet bij. Hij staat daar los van, (...) zodat hij er objectief en neutraal naar kan kijken. Ik vind zijn analyses ook goed.

Sommige journalisten voegen er wel aan toe dat ze het niet altijd eens zijn met de adviezen of kritiek van de nieuwsombudsman: 'het is niet omdat de ombudsman dit of dat zegt dat het zo gaat gebeuren'. Het feit dat de mails, vragen en columns de journalisten uitnodigen (of uitdagen) om even stil te staan bij hun werk, wordt echter door iedereen als nuttig ervaren. Bijna alle journalisten zijn het ook eens over het nut van de interne workshops die de ombudsman organiseert. In meerdere interviews werd verwezen naar de coachsessie over onpartijdigheid en naar de workshops over het belang van non-verbale communicatie.

Voldoende controle- en feedbackmechanismen

Naast de rol van de ombudsman wijzen de geïnterviewde journalisten nog op verschillende andere instrumenten en mechanismen die hen helpen in het dagelijkse redactionele beslissingsproces. Daarbij benadrukken ze regelmatig dat veel van de journalistieke keuzes collectief gemaakt worden, in overleg met collega's binnen de eigen themaredactie of het eigen programmateam en tussen de teams onderling. Het feit dat een programma maken teamwerk is, zorgt ervoor dat collega's elkaar kunnen bijsturen en aanvullen:

Zeker bij duiding werken we echt als een team. (...) Doorheen de dag zijn we eigenlijk voortdurend met elkaar in gesprek. (...) 'Is dit wel zoals we willen? Wat denk jij? Zijn er nog zaken die we over het hoofd zien? Wat zijn de blind spots?' (...). Daar overleggen we over, onder het toezien van de eindredacteur van de dag die uiteindelijk verantwoordelijk is voor de finale beslissingen. (...) Ook voor

interviews zitten we op voorhand even samen met elkaar over de toon en aanpak, of om te dubbelchecken of we niks missen.

Naast het voortdurende overleg op de redactievloer en de informatie-uitwisseling die binnen de programmateams gebeurt tijdens de voorbereiding van een uitzending, zijn de redactionele briefings, die drie keer per dag plaatsvinden, belangrijke momenten voor de algemene coördinatie.

Op de redactiebriefings wordt telkens met de betrokken eindredacteurs, coördinatoren en hoofdredacteur van die dag samengezeten over de verhalen die die dag gemaakt zullen worden. Op de middag- en avondbriefing wordt dan ook even teruggeblikt naar de start van de dag en de agenda die we al opgesteld hadden. (...) Dan wordt er soms bijgestuurd op basis van nieuwe inschattingen of nieuwe info die we vergaard hebben.

Een ander formeel overlegmoment zijn de stafvergaderingen.

Naast de dagelijkse briefings met de hele redactie, zijn er specifiek voor de duidingsprogramma's ook stafvergaderingen met de eindredacteurs, wekelijks of tweewekelijks, waarin we praktische dingen overlopen, maar ook inhoudelijk vooruitkijken en terugblikken.

Door de vele mogelijkheden voor informeel en formeel overleg, hebben de journalisten de indruk dat ze belangrijke zaken steeds kunnen aankaarten of signaleren. Dat kunnen ze ook via het communicatieplatform Slack, dat binnen de redactie wordt gebruikt om kennis en informatie met collega's te delen en om elkaar op de hoogte houden van wie op welke onderwerpen en dossiers werkt. Een van de geïnterviewden ziet het als een belangrijk verlengstuk van de communicatie op de redactievloer.

Elke themaredactie heeft een kanaal. Door iets op Slack te plaatsen, bereikt die info meteen iedereen binnen de themaredactie, (...) maar ook de eindredacteurs of andere themachefs, of mensen van de duidingsprogramma's, kunnen dat volgen. (...) Samen met de gedeelde agenda die we gebruiken, zorgt dat er wel voor dat veel meningen en ideeën samenkomen en dat we minder moeten gissen of ze er op een andere vloer mee bezig zijn.

Hoewel er op Slack af en toe opmerkingen worden gedeeld over tekortkomingen in de berichtgeving, bewijst de tool vooral zijn nut voor het delen van kennis over de onderwerpen in het nieuws. Zeker voor buitenlandse onderwerpen, waar de expertise vaak bij slechts enkele journalisten zit, bewijst Slack zijn voordelen.

Het is belangrijk om voor elk onderwerp te weten waarover het gaat en de gevoeligheden te kennen. (...) Dan signaleer ik dat wel. Ook als er een uitglijder is gemaakt, want dat gebeurt soms, dan moet je meteen reageren. (...) Ik doe dat vaak via Slack, maar soms ook via mail naar de journalist, de themachef of de hoofdredactie. Er zijn verschillende kanalen om dat te doen.

Verder werd in een aantal interviews nog gewezen op de rol van de interne deontologische raad, waar journalisten terecht kunnen met ethische vragen over hun berichtgeving, bijvoorbeeld rond

een woordkeuze of formulering die mogelijk gevoelig zou kunnen liggen of voor advies bij andere beroepsethische afwegingen die men moet maken. Meestal gaan dergelijke vragen echter niet, of slechts indirect, over onpartijdigheid. Hetzelfde geldt voor de vragen die binnenkomen via de 'Vragen over dit nieuws'-knop onder de artikels op de website van VRT NWS, die door het Vragenteam worden behandeld. Soms kunnen die vragen een aanleiding zijn voor een opvolgstuk, maar het zijn zelden vragen of opmerkingen over partijdigheid die langs die weg binnenkomen.

Kritiek van politici en publiek

Alle journalisten die we spraken, zeggen dat zowel uit politieke hoek als vanuit het publiek de kritiek op de openbare omroep is toegenomen of tenminste, dat de kritiek hen sneller bereikt. Een belangrijke factor daarbij zijn uiteraard de sociale media. De meeste journalisten zeggen wel dat ze reacties op sociale media in het oog houden, maar dat ze er hun journalistieke beslissingen niet door laten beïnvloeden.

Twitter heeft een signaalfunctie. Als ik een uitzending niet kan zien, dan check ik wel eens of er iets ontploft op Twitter. Dat betekent dan nog niet dat er daarom fouten zijn gemaakt, maar je weet dan wel al of iets gevoelig is.

De druk is zeker toegenomen, uit verschillende hoeken. Maak je bijvoorbeeld een verslag over de 'Black Lives Matter'-protesten, dan krijg je kritiek uit rechtse hoek dat je te betuttelend was voor de zwarte gemeenschap, maar tegelijk krijg je ook vlijmscherpe kritiek uit de zwarte gemeenschap. (...) Ik denk dat de sociale media er veel aan bijdragen. (...) Iedereen is een beetje journalist geworden. Als we bepaalde beelden dan niet tonen die iedereen al gretig gedeeld heeft op de sociale media, dan denken ze dat daar een agenda achter zit. Dat is toegenomen, ja.

Wat de kritiek van politici betreft, relativeren de journalisten de impact wel enigszins. Het is eerder het publiek, de achterban, die sneller en scherper reageert.

Rechtstreeks en persoonlijk kritiek krijgen van een politicus, dat gebeurt zelden, zeker niet meer dan vroeger. (...) Van sommige kritiek op sociale media heb je de indruk dat ze politiek is aangeblazen, andere posts zijn persoonlijke meningen. Het kan interessant zijn daar een oog op te houden, maar je moet wat rondgaat op sociale media juist 'wegen' en in de juiste context plaatsen.

Politieke druk is iets van alle tijden. (...) Het klimaat is wel meer gepolariseerd, waardoor je veel scherpe reacties van de achterban krijgt.

De algemene teneur in de interviews is dat de nieuwsdienst zich niet te veel laat beïnvloeden of opjagen door die kritiek op sociale media. Als de kritiek terecht is, bereikt die hen ook wel via andere kanalen, zoals de ombudsman. Wel uiten sommige journalisten hun bezorgdheid dat de VRT geïsoleerd zou worden. Deze journalisten zeggen dat ze geen probleem hebben met onderzoek naar de onpartijdigheid van de VRT, maar ze hebben wel bedenkingen bij de manier waarop de politiek het begrip onpartijdigheid lijkt in te vullen.

Onpartijdigheid wordt vaak verkeerd begrepen. Voor die begripsverwarring is de politiek mee verantwoordelijk, omdat politici het woord neutraliteit gebruiken.

Neutraliteit schept de verwachting dat men nooit of te nimmer kritiek mag geven, want je moet neutraal zijn. Dat is het einde van de journalistiek naar mijn mening.

4.3. De grenzen van onpartijdigheid

In de interviews wijzen de journalisten er regelmatig op dat journalistieke onpartijdigheid inderdaad vaak verkeerd begrepen wordt. Soms doen ze dat expliciet – ‘maar dan heb je het niet over onpartijdigheid’ – maar vaak wijzen de geïnterviewde journalisten impliciet op de grenzen van onpartijdigheid. Het centrale argument is dat onpartijdig zijn niet hetzelfde is als neutraal zijn, omdat neutraliteit geen ruimte laat voor selectie en duiding. Een tweede argument, dat daarmee samenhangt, is dat redacties en individuele journalisten altijd kritisch moeten blijven staan tegenover de informatie die ze krijgen en dat ze in alle onafhankelijkheid de relevantie van standpunten moeten kunnen afwegen. Journalistieke onpartijdigheid staat niet gelijk met neutraliteit of kritiekloosheid. Dat argument keert als een rode draad terug in de interviews, zowel als het gaat over de selectie van gasten als over de stijl van interviewen, de weergave van standpunten of de toon van de berichtgeving.

Selectie van actoren in het nieuws

Een thema dat in elk interview werd aangekaart, is de selectie van actoren in het nieuws. De VRT-journalisten zijn het niet eens met de kritiek dat ze steeds weer dezelfde actoren aan bod zouden laten komen. De nieuwsdienst houdt zelf niet in detail bij wie allemaal aan bod komt in de verschillende programma's. Een dergelijk overzicht over alle programma's heen, is er niet. Voor Het Journaal lijkt dat ook niet zinvol, omdat de actualiteit bepaalt wie aan bod komt. Voor sommige duidingsprogramma's wordt wel, op het niveau van het programma zelf (maar niet over alle programma's heen), bijgehouden wie er in de uitzending te gast was, om te vermijden dat bepaalde actoren te vaak zouden worden uitgenodigd. Tijdens de redactiebriefings wordt daar ook over gepraat en maakt men afspraken over wie waar aan bod zal komen.

We houden geen boekhouding bij voor het hele aanbod. Maar we spreken daar wel over. We vragen ons vaak af of we iets missen in het debat. Dat gaat breder dan één programma, dat gaat over de hele winkel – Het Journaal, De Zevende Dag, enz. Komen de stemmen evenwichtig aan bod?

Tegelijk noemen de geïnterviewde journalisten verschillende factoren waarmee men rekening moet houden wanneer het gaat om actoren in nieuws- en duidingsprogramma's. Het belangrijkste selectie criterium is de actualiteitswaarde: het nieuwsfeit bepaalt uiteindelijk welke actoren relevant zijn om aan het woord te laten. Ook het feit of de actor over het nieuwsfeit een standpunt wil innemen dat inhoudelijk iets toevoegt aan de berichtgeving, is een belangrijk filtercriterium. Maar zelfs als bepaalde actoren iets relevant te zeggen hebben, is er niet altijd ruimte om iedereen aan bod te laten komen.

Over sommige onderwerpen zijn er duizend meningen, honderd manieren om een probleem op te lossen (...) Dan moet je proberen om zoveel mogelijk van dat spectrum mee te geven, denk ik, maar dat moet binnen de beschikbare tijd, want de meeste tijd blijft gaan naar het weergeven van de feiten en het uitleggen van

het probleem. (...) Dan moet je selecteren welke actoren je aan het woord laat komen.

Zeker voor Het Journaal moet een journalist selectief zijn. Daarom kijkt men dan in de eerste plaats naar de expertise en bevoegdheid van de actor, maar ook naar de volledigheid, d.w.z. de vraag of 'alle kanten van het verhaal' belicht zijn. Bij politieke onderwerpen kan dat bijvoorbeeld door zowel meerderheid als oppositie aan het woord te laten. Maar ook in de andere berichtgeving streven journalisten ernaar om alle actoren die bij een gebeurtenis betrokken zijn of een verantwoordelijkheid dragen, aan bod te laten komen.

Als een CD&V-politicus een beslissing bekendmaakt waar de regering het over eens is, dan ga je niet Open VLD daarover aan het woord laten, maar je kan dan ook niet elke oppositiepartij telkens aan het woord laten, want dan zit je weer met een onevenwicht.

Daarnaast moeten de actoren ook beschikbaar zijn. Zeker voor de duidingsprogramma's is het volgens de geïnterviewden niet vanzelfsprekend om elke dag weer een diverse mix van studiogasten rond de tafel te krijgen. Lang niet iedereen die ze contacteren, wil zomaar komen.

Mensen onderschatten soms hoe moeilijk het is. Ze zeggen wel: 'dat adressenboekje, dat ze eens wat verder kijken'. Maar we spreken heel veel gasten aan voor we beslissen, maar we kunnen ze niet altijd overtuigen.

Een andere factor die meespeelt, is dat niet elke politicus of expert geschikt is voor een gesprek op televisie of op de radio. Een programmaformat zoals De Afspraak veronderstelt bijvoorbeeld dat een gast bereid moet zijn om ook aan het gesprek deel te nemen wanneer het over een onderwerp gaat dat niet binnen de eigen expertise valt. Dat vergt een zekere assertiviteit en communicatievaardigheid; men zoekt dus naar opiniemakers die met elkaar in debat willen gaan. De vijver van geschikte gasten, die in een dergelijk programmaformat passen, is niet enorm:

Zeker nu we voor De Afspraak maar met drie gasten werken, en je hebt verschillende onderwerpen. De mensen moeten dan kunnen meepraten over een onderwerp waar ze minder affiniteit mee hebben. (...) Bovendien is de vijver van opiniemakers die eerder progressief denken groter, denk ik, dan de vijver van de mensen met een rechtser profiel.

Een aantal geïnterviewden wijst er ook op dat het belangrijkste doel van de duidingsprogramma's is om het maatschappelijk debat te voeden. Daarnaast wil men ook 'goede televisie maken'. Voor de programmamakers is een uitzending geslaagd als het een goed interview of een boeiend debat heeft opgeleverd:

Wat ik wel vind, is dat dergelijke programma's niet dienen om representatief te zijn voor de samenleving. (...) Dat zijn geen tafels waar iedereen vertegenwoordigd moet zijn. Dat zijn tafels die het maatschappelijk debat moeten voeden. Het is ook wel begrijpelijk dat je, om tot een goed debat te komen, niet altijd de grootste extremen opzoekt. Voor alle duidelijkheid: ik heb het nu over opiniemakers, niet over partijen. (...) Om tot een nuttig debat te komen, moet je niet per se de meest polariserende mensen die op Facebook te vinden zijn, gaan uitnodigen. Je wil toch een debat waar de gemiddelde kijker wat aan heeft.

Politici in het nieuws

Omdat de redactionele keuzes over wie aan bod komt, afhangt van zowel de actualiteit als van productie-gerelateerde factoren (het programmaformat, de beschikbaarheid en geschiktheid van actoren, de beschikbare tijd/ruimte, enz.), vinden de journalisten het een slecht idee om te streven naar een representatieve vertegenwoordiging van actoren of politieke partijen in het aanbod van de VRT. Alle journalisten verwerpen het idee dat de nieuwsdienst dat nauwgezet zou moeten turven of met een apothekersweegschaal moet afwegen.

Als we niet meer zelf kunnen bepalen wie we aan het woord laten, (...) en als we geen context en duiding meer mogen geven, wat is dan nog de meerwaarde [van de publieke omroep]? Dan ben je gewoon een spreekbuis en die bestaan al, die platformen: Facebook, Twitter, de partijwebsites. Daar kunnen ze zeggen wat ze willen.

Je kan [in een verslag voor Het Journaal] ook niet alle partijen hun zegje laten doen. Het gaat over wát ze juist zeggen.

Dit betekent niet dat de VRT-journalisten vinden dat ze op geen enkele manier rekening moeten houden met bepaalde evenwichten. Zoals gezegd, houden sommige eindredacteuren van de duidingsprogramma's wel een overzicht bij van wie men in de studio heeft gehad, maar het programmateam gebruikt dit enkel om ervoor te zorgen dat er voldoende afwisseling en diversiteit zit in de gasten die men uitnodigt.

We houden dat [op programmaniveau] bij in een Excel. Als je een onderwerp hebt, waarbij je de minister nodig hebt, dan nodig je natuurlijk de minister uit. Dan houden we geen rekening met de tabel. Maar als je een debat doet waar om het even welke partij bij manier van spreken aan kan deelnemen, dan kijken we daar wel naar: wie is wanneer nog aan bod gekomen?

Het electorale gewicht van een politieke partij is dus wel degelijk één van de criteria die worden meegenomen, maar het mag nooit het eerste of enige criterium zijn. Het kan niet de bedoeling zijn dat politieke partijen hun deel van de zendtijd kunnen gaan claimen of dat ze kunnen gaan bijhouden op hoeveel uitnodigingen ze nog recht hebben.

Als redactie kom je dan in een zwakke positie te staan, want partijen kunnen dan zelf gaan bepalen wanneer ze 'hun slots' kiezen. Dan krijgen zij de macht over wie wanneer naar de studio komt. (...) Dan is het einde zoek.

Opnieuw verwijzen de journalisten op belangrijkere selectiecriteria, zoals de nieuwswaarde, het onderwerp, de relevantie en de meerwaarde die een bepaalde actor heeft in de journalistieke berichtgeving. Bovendien krijgt wie het beleid bepaalt vanzelfsprekend meer aandacht.

Als je in de meerderheid zit, als je burgemeesters hebt in de grote steden, als je de premier levert of regeringsleden, ja, dan kom je meer aan bod. Dat is nu eenmaal zo. Waarom? Omdat je het beleid maakt.

Het is niet altijd gemakkelijk, want bij de regering in lopende zaken, dat was dan een minderheidsregering. En dan de coronacrisis... Dan kwamen we altijd bij dezelfde bevoegde ministers en dezelfde partijen uit. Die zaten nu eenmaal in overwicht. Als

er bedenkingen of kritische vragen zijn over de corona-aanpak, dan wil je niet meteen de oppositie horen, maar dan wil je liever antwoorden van de verantwoordelijke minister.

Een laatste belangrijke opmerking die journalisten maken, is dat het aanbod in zijn geheel beoordeeld moet worden. Het is onmogelijk en onwerkbaar om voor elk onderwerp steeds alle partijen te horen.

We houden wel bij of alle partijen voldoende aan bod komen, al doen we dat niet per uitzending. Dat is onwerkbaar. We doen dat over langere periodes: we kijken naar de evenwichten en zorgen ervoor dat alle partijen aan het woord komen.

Interviewstijl

Een volgend thema dat we in de interviews aankaartten, was de interviewstijl. Vaak krijgen journalisten kritiek omdat ze een gesprekspartner te vaak zouden onderbreken of vanwege hun harde aanpak. De journalisten vinden de kritiek over het algemeen niet terecht. Ze vinden dat je als journalist kritisch moet omgaan met je bronnen. Zeker politici probeert men in de regel kritisch te benaderen. De journalisten zeggen ook ernaar te streven om alle politici, ongeacht van welke partij ze zijn, even streng aan te pakken.

Bij de voorbereiding van een interview vertrekken we klassiek van de vraag 'wat willen we te weten komen?'. We proberen in te schatten wat er gezegd zal worden en of we over de nodige informatie beschikken om eventuele onwaarheden of onjuiste redeneringen te doorprikken. We vragen ons ook af wat tegenargumenten zijn van de andere partijen en gaan op zoek naar de interessantste vragen. Dat is groepswork.

Net zoals wanneer het gaat over wie er in de programma's zit, vinden de VRT-journalisten opnieuw dat ze niet beoordeeld of veroordeeld moeten worden op basis van één uitzending, maar wel op de totaliteit. Hoe een interview verloopt, heb je niet altijd zelf in de hand. De dynamiek hangt ook af van je gesprekspartner. Bovendien heeft iedere journalist een eigen stijl en manier van interviewen, maar die mag niet anders zijn naargelang welke politicus je voor de microfoon hebt.

Je mag nooit een oordeel vellen op basis van één uitzending. (...) Je moet dat altijd in de totaliteit bekijken. Dan gaan mensen wat milder zijn, als ze zien dat je ook voor de mensen die zij minder graag hebben, streng bent.

Als een gesprekspartner een vraag probeert te ontwijken, is het voor een journalist normaal om de vraag opnieuw te stellen. Dat wekt soms ergernis bij sommige kijkers, maar andere kijkers zullen het dan weer waarderen dat een journalist doorvraagt.

Ik vind dat dat eigenlijk moet. Ik denk niet dat doorvragen problemen geeft voor uw onafhankelijkheid. Het gaat om de gehele setting die ontstaat en de chemie. (...) Als je eens een keer iets voorzichtiger bent, dan krijg je weer de reactie dat je te mild was.

Doorvragen betekent niet altijd dat je de gesprekspartner in een hoek moet duwen. Zeker als er meerdere mensen rond de tafel zitten, zoals bij De Afspraak of De Zevende Dag, zeggen de

geïnterviewde journalisten dat je moet vermijden dat er een allen-tegen-één-situatie ontstaat. Wanneer een studiogast wordt tegengesproken door een of meerdere andere gasten, dan is het beter dat je als presentator de rol van neutrale moderator aanneemt die het debat faciliteert zonder zich erin te mengen.

Bovendien is het niet altijd nodig om tegengas te geven, zeggen de journalisten. Je kan ook kritisch zijn met open vragen. De VRT-journalisten zeggen dat ze daar steeds een juiste balans in zoeken.

Je kan dat ook doen met open vragen zoals 'Waarom dan? Hoe dan? En met wie dan? (...) Of waar komt dit vandaan?'. Zo geef je iemand de kans [om zijn standpunt toe te lichten]. Soms valt een politicus dan door de mand bij gebrek aan doordachte visie bijvoorbeeld; dat is ook informatief. Doorvragen hoeft dus niet aanvullend of hyperkritisch of streng te zijn.

Tot slot merken de journalisten op dat de interviewaanpak sterk afhangt van de context waarin iemand wordt geïnterviewd. Voor welk programma wordt het interview gevoerd? Een interview met een politicus in Terzake is scherper dan een interview met dezelfde politicus in Het Journaal. Het Journaal is bedoeld voor het brede publiek, terwijl Terzake ook meer aandacht heeft voor het 'politieke spel'. En nog belangrijker: wat is het doel van het gesprek? Als een minister zijn of haar beleid moet verantwoorden, dan moet je kritische vragen stellen en tegenargumenten geven. Maar in reportages is een confronterende aanpak minder aangewezen.

Je moet heel goed nadenken over wat de bedoeling juist is en wat je aan het doen bent. Je kan niet zeggen: 'een interview moet altijd zo zijn', want dan zijn we heel fout bezig. Alles hangt af van wat het concept is en hoe je dat interview kadert.

Het hangt weer af van in welke omgeving je hen opvoert. Als een politicus van Vlaams Belang aan de tafel zit in De Zevende Dag, dan moet je die anders aanpakken dan wanneer je een portret maakt van een lokaal Vlaams Belang-afgevaardigde die je in een café gaat spreken met zijn kiezers. Op dat moment probeer je veel meer de sfeer te capteren van dat gebeuren. Als je daar dan voortdurend heel kritische vragen gaat stellen, (...) dan ben je niet meer aan het registreren.

Bij een interview met een getuige of slachtoffer toon je vanzelfsprekend veel meer empathie en 'kies' je dus de kant van de gesprekspartner; die ga je niet confronteren met tegenargumenten. Voorbeelden zijn het interview van Jan Balliauw met de weduwe van Joseph Chovanec of interviews met vluchtelingen in een reportage over het vluchtelingenkamp op het Griekse eiland Samos.

Weergave van verschillende standpunten

De geïnterviewde journalisten wijzen er ook op dat je vaak in een reportage maar één kant van het verhaal kunt belichten. Opnieuw kan daarbij gedacht worden aan de twee bovenstaande voorbeelden: het interview met de weduwe van Chovanec of een reportage over een vluchtelingenkamp.

Soms kan je in een stuk maar één kant van het verhaal tonen. (...) Dan moeten andere stukken zorgen voor het evenwicht. Soms vertel je het verhaal van één iemand. Is dat onpartijdig? (...) In andere stukken kan je dat nuanceren. Je mag dat niet beoordelen op dat ene stuk, het gaat over je volledige berichtgeving.

Dat laatste punt is iets waar alle journalisten het over eens zijn. De berichtgeving moet je beoordelen op zijn totaliteit, het gehele aanbod; daar moet het evenwicht te vinden zijn, maar niet binnen elk individueel item, want dat is praktisch onmogelijk.

Soms duurt het bij internationale gebeurtenissen, zoals de brand in het vluchtelingenkamp van Moria, wel even voordat er een officieel statement komt, waardoor je als journalist voor je verslag bent aangewezen op getuigenissen van slachtoffers of hulpverleners die via de persagentschappen binnenkomen. Op dat moment kan je dus enkel die kant van het verhaal tonen.

De VRT-journalisten geven herhaaldelijk aan dat het niet zozeer gaat om wie het zegt, maar om wat men zegt. Als een politicus, ongeacht van welke partij, iets controversieels zegt, dan moet je dat duiden.

Ik denk dat we wel moeten benadrukken dat iets controversieel of atypisch is. (...) En je moet altijd goed voorbereid zijn voor wanneer iemand foute dingen beweert.

Een ander terugkerend argument is dat een standpunt ook relevant moet zijn. Het moet bijdragen tot een beter begrip van de feiten. Of het moet iets toevoegen aan het maatschappelijke debat. Als wat iemand heeft gezegd, geen meerwaarde heeft, dan moet je dat ook niet uitzenden of dan moet je de persoon niet uitnodigen naar de studio.

[Over een bepaald onderwerp] hadden we eerst de vakbond gebeld, (...) maar zij hadden op dat moment nog geen duidelijke boodschap die dag. (...) Ja, dan zoek je verder naar iemand die er wel een uitgesproken standpunt over wil innemen.

Wat volgens een aantal journalisten wel nog beter kan, is de coördinatie. Sommigen hebben het gevoel dat er niet altijd voldoende overzicht is van welke standpunten waar al gebracht zijn en of alle kanten van het verhaal voldoende belicht zijn. Opnieuw probeert men dat wel te doen op programmaniveau, maar soms gaat men er ook vanuit dat bepaalde standpunten wel elders, in de andere programma's, aan bod zullen komen. Het overzicht houden en erop toezien dat alle standpunten met het nodige gewicht aan bod zijn gekomen in het geheel van het aanbod, is iets dat misschien nog wat beter of meer systematisch zou mogen gebeuren.

Waar het soms wel een beetje misloopt, is dat de ene van de andere niet weet wat die doet. Bijvoorbeeld Nieuws weet niet wat Duiding doet, wie er aan het woord komt, wie in een panel gaat zitten, wat De Zevende Dag doet, ... Je hebt een hoeveelheid aan programma's waar meningen en informatie worden gedeeld met mensen, dus ik denk dat we dat beter op elkaar moeten afstemmen.

Homogeniteit van de redactie

Als het gaat over de plicht om alle kanten van een verhaal te belichten, hebben sommige journalisten wel het gevoel dat de redactie soms te veel vanuit eenzelfde invalshoek vertrekt. Dat

heeft ook deels te maken met de samenstelling van de redactie. De meeste mensen op de redactie delen toch grotendeels dezelfde normen en waarden en een gelijkaardige levensstijl.

Mijn indruk is wel dat er op de redactie veel mensen zijn die op een eerder gelijke manier naar de wereld kijken. (...) Ik vind het toch een rijkdom als je op een redactie toch voldoende verschillende visies of manieren van kijken hebt.

Door die interne homogeniteit is men zich niet altijd bewust van de eigen 'blinde vlekken'. De bril waarmee men naar de wereld kijkt, is toch in de eerste plaats die van een hoogopgeleide, westerse, blanke middenklasse. Dat zorgt er ook voor dat er binnen een redactie soms sneller begrip is voor bepaalde verzuchtingen dan voor andere.

Ja, de middenklasse-bril. (...) Je moet beducht zijn voor dat vanzelfsprekende van die ene bril en die mag wat vaker doorbroken worden.

Ik vind ook dat, in algemene termen, redacties soms heel snel aan een bepaalde verzuchting toegeven als ze uit, laat ons zeggen, politiek correcte hoek komt, en het veel moeilijker hebben met andere verzuchtingen. (...) Aan de andere kant heb ik ook wel de indruk dat alle journalisten oprecht proberen om onpartijdig te zijn.

Toch betekent dat niet dat individuele journalisten bij de VRT hun persoonlijke overtuiging niet kunnen loskoppelen van hun journalistieke werk. Zoals hierboven geschetst, zijn er veel 'checks and balances', die ervoor zorgen dat onderwerpen niet eenzijdig benaderd worden. Het probleem zit hem eerder in het feit dat men bepaalde perspectieven en bezorgdheden over het hoofd ziet, omdat men er te weinig voeling mee heeft.

[Op het vlak van diversiteit] is het de laatste jaren al wat verbeterd, maar er zijn een heleboel groepen van de bevolking waar wij niet van weten wat er leeft. Dat is ons grote probleem (...) We zitten met allemaal hoogopgeleide, meestal goed verdienende, intellectueel begaafde mensen, die toch een beetje elite zijn binnen de samenleving. Het is heel moeilijk om dan de polsslag van de samenleving te blijven voelen, (...) met de groepen die zich zo miskend voelen en dan vaak ook uitwijken naar populistische groepen.

Empathie, toon en intonatie

Een laatste aspect dat in de interviews werd besproken, was de relatie tussen onpartijdigheid en betrokkenheid. Hier wijzen de interviews vooral op het belang van menselijkheid. Als journalist moet je afstand houden tot je onderwerp, maar daarin moet je ook niet ver gaan. Er moet ook nog ruimte zijn voor empathie.

Als je een interview doet vlak na een schrijvende reportage, zou het raar zijn om daar niet naar te verwijzen. (...) Dat meenemen in een interview dat erop volgt, lijkt me de normaalste zaak ter wereld.

De journalisten vinden het niet alleen normaal, maar zelfs belangrijk dat een journalist empathie toont. Zeker bij ingrijpende gebeurtenissen is het logisch dat het nieuws mensen raakt. Die emotie moet je dan niet volledig verdringen.

We zijn geen machines. [Als je met slachtoffers spreekt], dan moet je natuurlijk op zijn minst een soort van medeleven tonen. Tonen dat je begrip hebt voor wat die persoon is overkomen.

Dat wil niet zeggen dat je je als journalist moet laten meeslepen. Soms lokt het nieuws grote publieke verontwaardiging uit, en dan moet je dat ook capteren, maar zonder ze verder te voeden.

Ik denk dat dat meestal goed verloopt. (...) Martine Tanghe is net zo gevierd omwille van de kunst van, inderdaad, een zekere betrokkenheid te tonen (...) zonder daarin te ver in mee te gaan. Dat is dat evenwicht dat je als journalist moet zoeken. (...) Het heeft met menselijkheid te maken.

Niet alleen bij dramatische gebeurtenissen, maar ook bij politiek nieuws, zoals de regeringsvorming, wordt er op de redactie gesproken over de toon. Enerzijds is het belangrijk om mee te geven dat er eindelijk een regering is, maar de toon mag niet te positief zijn, want een deel van het publiek is niet tevreden. Zelfs een glimlach kan dan verkeerd begrepen worden als een blijk van euforie.

Tegelijk is dat onvermijdelijk. Hoe nuchter de toon ook is, er zijn altijd wel kijkers of luisteraars die een te grote betrokkenheid vermoeden vanwege een frons of een zucht die hen is opgevallen. Journalisten merken op dat je daar niet te veel mee moet bezig zijn.

Je kan niet bezig zijn met de beoordeling van de stand van je gezicht tijdens een interview, echt niet. Maar je probeert neutraal te kijken (...). Het gaat om de inhoud en de aandacht moet bij de geïnterviewde liggen.

Belangrijker (en minder futiel) zijn verbale details, zoals een bepaalde woordkeuze of formulering. Dit is wat de nieuwsombudsman 'intuïtieve signalen' noemt en waarover hij nu al workshops geeft. In verschillende interviews wordt daar expliciet naar verwezen.

Intuïtieve signalen, kleine emotionele dingen, zijn veel belangrijker dan wat je rationeel als boodschap meegeeft. (...) Daar moet je als journalist op letten.

4.4. Slotbeschouwing bij de interviews

Uiteraard geven de interviews ons enkel een beeld van de percepties en de visie van de journalisten zelf. Bij de interpretatie moeten we dan ook rekening houden met het feit dat journalisten hun werk en de redactionele keuzes die ze maken proberen te legitimeren. Het is daarom goed om de inzichten uit de interviews te koppelen aan bevindingen en inzichten uit de inhoudsanalyses en het publieksonderzoek, die nuances en andere interpretaties mogelijk maken.

Toch wordt uit deze interviewstudie duidelijk dat de journalisten van de VRT zich bewust zijn van het belang van onpartijdigheid in hun berichtgeving. Niemand stelt deze norm in vraag; integendeel, iedereen beschouwt onpartijdigheid als een essentieel element van kwaliteitsvolle journalistiek. De invulling die zij geven aan onpartijdigheid stemt in sterke mate overeen met de begripsdefinitie die wordt gehanteerd in het programmacharter, het redactiestatuut en de tien richtlijnen van onpartijdigheid. Het onpartijdigheidsbeleid is met andere woorden goed doorgedrongen in de dagelijkse werking van de nieuwsdienst. Een andere belangrijke vaststelling

is dat er binnen de redactie verschillende controle- en feedbackmechanismen zijn om te waken over de kwaliteit en onpartijdigheid van het aanbod. In de organisatie en werking van de redactie zijn voldoende 'checks and balances' voorzien. Onder andere de nieuwsombudsman vervult hierbij een belangrijke rol. Als het nodig is, wordt er bijgestuurd, waardoor er volgens de journalisten zelf geen structurele vertekeningen in de berichtgeving zijn die zouden kunnen wijzen op partijdigheid. Ondanks deze positieve punten, blijkt uit de rapportering hierboven dat er uit de interviews ook een aantal aandachtspunten naar boven komen. De belangrijkste aandachtspunten hebben we verwerkt in de aanbevelingen aan het einde van dit rapport.

5. Perceptie van onpartijdigheid in het VRT-nieuwsaanbod volgens het Vlaamse nieuwspubliek

Ike Picone, Anne-Sofie Vanhaeght & Sarah Vis

5.1. Inleiding

De VRT hanteert de nieuwsredactie een aantal principes die haar onpartijdigheid moeten garanderen. Als deel van de deontologische code richten deze zich op de journalisten en het nieuws dat ze brengen. Dit laat toe om via een analyse van die inhoud enerzijds en de werkwijze van de journalisten anderzijds na te gaan in welke mate de VRT haar eigen richtlijnen rond onpartijdigheid naleeft.

Zelfs in het geval dat alle richtlijnen worden nageleefd en vanuit de beste bedoelingen wordt gehandeld kan de berichtgeving bij het publiek alsnog als gekleurd of onevenwichtig overkomen. Een politicus de kans niet geven om een vraag te ontwijken kan zo bijvoorbeeld gewaardeerd worden als blijk van kritische ingesteldheid volgens de code, maar sommige kijkers toch het gevoel geven dat de journalist hier partij trekt tegen hem. Er kan dus een discrepantie ontstaan tussen het naleven van de principes van onpartijdigheid en de perceptie ervan bij leden van het publiek. Het resultaat is een pervers effect waarbij een belangrijk deontologisch principe haar doel voorbijschiet.

In dit luik van het onderzoek willen we nagaan waar en wanneer het publiek de berichtgeving van de VRT percipieert als partijdig, zelfs wanneer de deontologische regels gevolgd worden. Concreet:

- Welke discrepanties tussen beoogde en gepercipieerde onpartijdigheid kunnen we identificeren in de berichtgeving van de VRT?
- Welke uitingen van journalistieke onpartijdigheid worden niet als dusdanig gepercipieerd door het publiek? Hoe interpreteren mensen deze journalistieke onpartijdigheid dan wel? Wordt partijdigheid, per definitie als iets negatiefs gezien? Heeft te maken met politieke voorkeur van de journalist of eerder als een gebrek aan interviewvaardigheden of dossierkennis?

- Welke factoren maken dat mensen deze journalistieke onpartijdigheid niet als dusdanig herkennen en erkennen?

5.2. Invulling onpartijdigheid: dicht bij de code

Conform de opdracht vertrekken we van de invulling die de VRT aan onpartijdigheid geeft in haar [deontologische code](#) en afgeleide communicatie zoals de 10 [richtlijnen](#) voor journalisten. We kiezen er dan ook heel bewust voor om niet:

- na te gaan wat het publiek verstaat onder onpartijdigheid. Het doel is niet om tot een 'gebruikersgegenereerde' visie op onpartijdigheid te komen
- in te gaan op de rol van de journalist in het openbare leven of op sociale media (in zijn persoonlijke hoedanigheid)

Samengevat vertrekken we van de volgende elementen van onpartijdigheid om een topiclijst samen te stellen voor de diepte-interviews en de codering (zie bijlagen).

- Geen partij kiezen,
- Wel kritisch blijven, dus vragen niet te makkelijk laten passeren en politieke, commerciële of andere belangen doorzien,
- Verschillende standpunten aan bod laten komen en niet altijd de *usual suspects* – hoeft niet in eenzelfde programma en kan over de dagen heen,
- Woord en wederwoord in acht nemen,
- Praatgasten, experts, analisten in uitzendingen en online een correcte introductie geven,
- Duiden waar een opvatting zich positioneert in het publieke debat, inclusief extreme meningen,
- Niet vijandig zijn in opinie en analyse. Wel alert en kritisch ingesteld zijn,
- Voorzichtig omspringen met vox-pops. Verschillende meningen zoeken en ze nooit voorstellen als dé mening,
- Eigen politieke of controversiële standpunten vermijden.

5.3. Operationalisering en dataverzameling

Diepte-interviews in duo

Ook voor het publieksonderzoek vormen de drie cases de basis. Deze laten we aan bod komen in 24 duo-interviews van telkens ongeveer een uur met in totaal 48 participanten die afgenomen werden tussen 10 en 27 november 2020. De keuze voor duo-interviews is ingegeven door de noodzaak om wegens de Corona-crisis over te schakelen op online interviews. De interviewer heeft in een dergelijke context minder middelen om de interactie gaande te houden, en een duo-interview zorgt hier voor een spontanere dynamiek. Tegelijkertijd blijft de sfeer voldoende

kleinschalig om toch delicate kwesties aan bod te laten komen. Ook achteraf is dit een vruchtbare aanpak gebleken.

Om het beantwoorden van vragen rond een relatief abstract begrip als onpartijdigheid te faciliteren kiezen we ervoor om de drie cases aan bod te laten komen aan de hand van beeldfragmenten – via screen sharing. Hiervoor stelden we per case twee sets aan fragmenten samen. In elk duo-interview worden telkens twee cases behandeld – over alle interviews komen alle cases in gelijke mate aan bod. We zorgen ervoor dat in elk interview over de twee behandelde cases heen fragmenten aan bod komen van Het Journaal, Terzake of De Afspraak en De 7de Dag. De fragmenten werden gekozen met de bovenvermelde visie op onpartijdigheid in het achterhoofd en dus met bijzondere aandacht voor de inleiding van thema's, de selectie van gasten en de interviewstijl. Ook de topiclijst die door de interviewers wordt gebruikt als basis voor het gesprek is gebaseerd op de principes van onpartijdigheid van de VRT (zie Annex 1).

De deelnemers worden zo geselecteerd dat voldoende diversiteit wordt gegarandeerd op vlak van drie relevante dimensies: mediarepertoire (het aantal verschillende mediakanalen en -apparaten die mensen gebruiken), nieuwsgebruik (de frequentie waarmee iemand het nieuws raadpleegt) en politieke oriëntatie, met ook aandacht voor spreiding in termen van leeftijd en gender. Via het publiekspanel van de UA worden 2000 respondenten aangeschreven begin november met de vraag om een korte vragenlijst in te vullen (zie Annex 2), inclusief de vraag of zij bereid zijn deel te nemen aan een duo-interview. Daartoe waren 221 mensen bereid. Deze werden eerst ingedeeld in 12 categorieën op basis van de drie relevante dimensies. Niet onverwacht waren meer mensen die veel nieuws raadplegen geïnteresseerd om deel te nemen aan een interview. Gezien het aanbod van VRT-nieuws zich ook meer richt op deze groep, hoeft dit geen probleem te zijn, zolang we ook inzichten kunnen verwerven omtrent mensen die minder frequent het nieuws gebruiken. De onderstaande tabel toont dat matige nieuwsgebruikers vertegenwoordigd zijn in de sample.

	Veel nieuws-gebruiker met groot media-repertoire	Veel nieuws-gebruiker met klein media-repertoire	Matige nieuwsgebruiker met groot media-repertoire	Matige nieuwsgebruiker met klein media-repertoire	Totaal
Links	8	5	0	3	16
Midden	14	3	1	3	21
Rechts	7	3	1	0	11
	29	11	2	6	48

Tabel 3: spreiding van de deelnemers over de relevante dimensies

5.4. Inzichten

De duo-interviews leverden een rijke bron van informatie op. Bij het analyseren van de data laten we ons leiden door de onderzoeksvraag, en stellen we dus in de eerste plaats scherp op die

instanties waar de voorgeschreven richtlijnen inzake onpartijdigheid niet noodzakelijk als dusdanig worden gepercipieerd. Deze kristalliseerden zich rond drie opvallende discrepanties tussen beoogde en gepercipieerde onpartijdigheid die we kunnen identificeren in de berichtgeving van de VRT.

Partijdigheid als meegaan in politieke spelletjes

De participanten evalueerden de fragmenten opvallend negatief in termen van onpartijdigheid wanneer de focus lag op partijpolitieke strubbelingen eerder dan op de inhoud van partijprogramma's. Wanneer de focus weg ging van inhoud, vonden publieksleden dus dat journalisten minder goed hun kritische, onafhankelijke rol konden vervullen en zelf te sterk opgingen in politieke spelletjes (cfr. Infra). Dit kwam bijvoorbeeld naar voor bij het bekijken van een fragment uit het Journaal over de regeringsvorming, waarbij verschillende participanten aangaven dat het in plaats van over inhoud te veel ging over "wie is vriendjes met wie".

Het gaat vooral over hoe dat de partijen zich tegenover elkaar gedroegen, dat ze handjes klapte of niet handjes klapte [...] maar het gaat hier ook weer niet over het programma van de nieuwe regering (man, 66, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

In dezelfde lijn werden vragen van journalisten die gericht waren op het vinden van "een schuldige" in de politiek niet geapprecieerd. Deze 'blame game' kwam bijvoorbeeld tot uiting in de Corona-verslaggeving en leidde volgens de participanten tot weinig inhoudelijk relevante vragen, met daarbij als genoemd voorbeeld sommige interviews met ministers tijdens het VRT-journaal. Een andere participant ergerde zich hier ook aan tijdens het bekijken van een fragment uit de Afspraak waarbij aan minister Geens de vraag gesteld werd of hij – ten tijde van de zaak-Chovanec – nog wel kon slapen 's nachts. De participant benoemde deze vraag als een ingetrapt deur met weinig informatiewaarde "waar je het antwoord toch al op weet" (vrouw, 67, klein repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts).

Zowel het te sterk inspelen van VRT-journalisten op politieke strubbelingen als het zoeken van een schuldige in de politiek leverden dus beduidend vaker opmerkingen over partijdigheid op. Nog interessant om mee te geven is dat ook het 'speculeren' en de berichtgeving over het 'lekker' van politieke informatie, wanneer dit gebeurt zonder al te veel context, gezien kunnen worden als meegaan in politieke spelletjes, en meer bepaald als toegeven aan sensatie en de commerciële strijd met andere zenders.

Dat de VRT is toont van 'we spelen dit spel niet mee' zelfs al zou dat betekenen dat VTM 's middags gaat aankondigen dat de bubbel van 4 naar 5 gaat. 'Wij weten het niet, kijker, da's misschien gelekt uit de vergadering maar wij doen daar niet aan mee' (...). Ik zou graag de VRT de moed aanpraten om dat eens te doen. Er is een vergadering. Wanneer wordt deze beëindigd en krijgen we een persconferentie? Om 4 uur. Ok, see you then. (man, 61, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Partijdigheid als gebrek aan achtergrondinformatie

Wanneer participanten het gevoel hadden dat ze te weinig achtergrondinformatie van VRT over een onderwerp kregen, ervaarden ze dit alsof VRT hun een welbepaalde visie wou opdringen en dus als partijdig. Participanten verwachtten van VRT een voldoende rijkheid aan achtergrondinformatie om zelf hun mening te kunnen vormen. Schijnt de mening van de journalist te veel door, of wordt die moraliserend, dan kan dit gepercipieerd worden als tendentius. “De VRT moet ons geen geweten schoppen”, verwoordde een participant het (man, 27, klein repertoire, matige nieuwsgebruiker, links).

Ik vind dat problematisch omdat ze op die manier de berichtgeving kleuren en de publieke opinie sturen. En ik wil in de eerste plaats..., ik wil niet dat ze mij een mening opdringen, ik wil dat ze feitelijke informatie geven en mij zelf een mening laten vormen. (man, 58, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts)

Participanten reageerden ook gepikeerd wanneer VRT in hun ogen pretendeerde de ene, juiste waarheid te kennen. In de huidige richtlijnen van de VRT wordt hier reeds op gewezen, maar wordt dit gekoppeld aan vox pops. Ook in de berichtgeving of tijdens interviews duiden participanten op het belang zaken niet voor te stellen alsof alles erover geweten is en er dus maar één logische uitkomst bestaat.

Dus je kan ergens op problemen wijzen maar je mag niet de indruk geven dat het publiek nadien alles weet over het probleem. Dus het moet eigenlijk meer een aanleiding zijn om dan verder te gaan luisteren en informeren en zeker niet daar mee weg lopen dan van ‘het zal zo zitten’. (man, 73, klein repertoire, matige nieuwsgebruiker, midden)

We zien hierbij ook het belang dat participanten hechtten aan transparantie (cfr. infra), i.e. dat VRT niet pretendeert dat ‘het zo wel zal zitten’, maar eerder transparant bericht over het standpunt dat ze brengen en het publiek de tools aanreikt om zelf verder en meer diepgaande informatie op te zoeken.

De participanten ervaarden dit gebrek aan achtergrondinformatie dat leidde tot een perceptie van partijdigheid in drie concrete gevallen tijdens het zien van de fragmenten; wanneer er te weinig kadering of duiding was; wanneer de mensen aan het woord onvoldoende kennis van zaken hadden, en wanneer er onvoldoende verschillende standpunten aan bod kwamen. Wanneer participanten aangaven dat ze kadering of duiding van het onderwerp misten, bedoelden ze hiermee dat er te veel op de actuele problematiek gefocust werd en onvoldoende op de oorzaken en gevolgen op lange termijn.

Wat ik hier mis is: we zien eigenlijk de symptomen maar we zien het probleem niet. En ik wil dat het probleem gekaderd wordt. Ik wil achtergrondinformatie. Waarom zijn die mensen daar? We zien nu de symptomen van ‘die mens zijn daar en hebben dat daar allemaal in brand gestoken’ maar ik wil meer achtergrond. Waarom zijn die mensen daar en welke oplossingen bieden de verschillende partijen aan? (man, 55, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts)

Niet zo constant met uw neus op de actualiteit, die spreekwoordelijk bijna altijd in brand staat. (vrouw, 65, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Participanten vroegen in dit geval voor een meer inhoudelijke benadering die hun ook meer inzicht gaf in eventuele (beleids-)oplossingen. Dit hield eveneens verband met de selectie van de personen die aan bod kwamen in de getoonde fragmenten. Participanten hadden daarbij sterke kritiek op vox pops (cfr. infra) en gaven de voorkeur mensen met kennis van zaken aan het woord te zien.

Iemand die meer kennis had over strafrecht of andere zaken en die dan ook op de juiste plaats zat, laat ons zeggen een jurist of openbaar aanklager of een rechter, had die man daar gezeten dan had die daar een weerwerk kunnen bieden tegenover de zaken die geponeerd werden en had die ook een beter beeld kunnen geven hoe het eigenlijk allemaal werkt en wat er misschien is misgegaan (man, 66, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Zet de juiste mensen rond een tafel en laat ze dan eens een politiek probleem of iets in de actualiteit goed doorpraten. (vrouw, 65, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Tot slot misten respondenten ook achtergrondinformatie wanneer in het fragment onvoldoende verschillende standpunten aan bod kwamen. Sommige respondenten hadden dan het gevoel dat VRT hun die ene visie opdrong. Er was bijvoorbeeld een participant die vond dat vooral 'de progressieve linkse oplossing' naar voor geschoven werd.

Ja, dat is een beetje het probleem, dat heel die berichtgeving naar één kant is opgeschoven en dat is een progressieve linkse oplossing. Maar dat is eigenlijk een oplossing waar we in worden geduwd alsof er geen andere oplossingen zijn. En daar mag wat meer info daarover. Er stelt zich een probleem en het lijkt alsof dat er maar één maatschappelijke oplossing voor is. Dat is niet zo. Er zijn verschillende maatschappelijke oplossingen en dan kan ik een mening vormen en kijken welke oplossing het beste is. (man, 55, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts)

Kortom, te weinig duiding over verschillende standpunten in een fragment geeft respondenten het gevoel dat ze een mening van VRT opgelegd krijgen eerder dan dat ze die zelf kunnen vormen.

Als ik een mening wil vormen wil ik alle standpunten weten. Ik vind het een taak van de openbare omroep om de verschillende standpunten naar voor te brengen en dat je dan zelf een oordeel kan vellen. (vrouw, 51, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Partijdigheid als agressieve interviewstijl

Dat de interviewstijl van journalisten ook onder de participanten onderwerp van discussie was zal niet verbazen. De manier waarop gasten worden bevraagd speelt inderdaad een belangrijke rol in de perceptie van onpartijdigheid. In die stijl lijken journalisten steeds een moeilijk evenwicht te

moeten vinden tussen het kritisch en onafhankelijk bevragen van gasten en de ruimte laten voor 'nuance, schakering en afweging'.

Ook in de interviews kwamen beide visies aan bod. Op het eerste zicht lijken zich hierbij twee kampen af te tekenen, waarbij het stevig aanpakken van een gast door de ene wordt gezien als kritische journalistiek en door de ander als brutaal haantjesgedrag. Maar bij het verder doorvragen en analyseren van de antwoorden merken we dat de ene stevige aanpak niet de andere is. Concreet maken mensen het verschil tussen inhoudelijk doorvragen en agressief, persoonlijk doorvragen.

Bij inhoudelijk doorvragen is de journalist kritisch, maar vertrekken de vragen vanuit een goede dossierkennis. De journalist speelt op de bal. Zo kan de journalist doorvragen om het behandelde thema in een bredere context te plaatsen.

Dat is een goed element dat ze het gesprek uitbreidt, verruimt, dus er wordt niet alleen in de case van die Chovanec gebleven, maar men gaat algemener. (man, 52, klein repertoire, matige nieuwsgebruiker, midden)

Bij inhoudelijk doorvragen blijft de journalist bovendien op de achtergrond, wat geapprecieerd wordt. Enerzijds is dat verbonden met de idee om wederom voldoende ruimte te laten aan de inhoudelijke aspecten en deze niet te overschaduwen met een nietszeggend steekspel tussen journalist en gast waaruit weinig informatie te halen valt voor de kijker. Wederom schemert hier de primaire informatieve opdracht van journalisten door: doorvragen dient in eerste instantie om iets te weten te komen, niet zozeer om de gast het vuur aan de schenen te leggen.

Ik denk dat heel veel journalisten eigenlijk een beetje op de voorgrond willen komen met een zogezegde sterke doorvraag stijl. Als journalist moet je eigenlijk proberen iets te weten te komen en ik denk da die man hier wel, hij wil luisteren en iets te weten komen zodat wij ook iets te weten kunnen komen dat vind ik een goeie stijl. Waarom vraag je om iets te weten, niet om 'kijk hoe intelligent ik ben'. (man, 57, klein mediarepertoire, veel nieuwsgebruiker, links)

Anderzijds legt de journalist op die manier ook empathie aan de dag, en toont de journalist ook dat hij of zij luistert naar wat de gast te zeggen heeft, waar hij of zijn dan ook weer inhoudelijk op kan inpikken. Deze participant formuleert het treffend wanneer hij aangeeft dat net in het empathische de mening van een journalist kan doorschemeren zonder daarvoor partijdig te zijn.

Dat is wat ik dan met onpartijdig bedoel: hij laat meerdere mensen aan het woord en blijft zelf op de achtergrond. Hij schuift zijn ego of mening niet naar voor. Hij toont wel empathie soms, dat bedoel ik dan met 'hij toont wel zijn eigen standpunt' want dat zit dan in die empathie. Het zijn zijn gasten die voorop moeten staan en hun mening moeten geven. Waar hij dan een rol in speelt is in de keuze van die gasten en de manier waarop hij ze alle twee evenveel aan het woord laat komen. En dat doet hij op een vrij correcte, goeie manier. (man, 56, klein repertoire, veel nieuwsgebruiker, midden)

Agressief doorvragen daarentegen brengt de discussie net weg van de inhoud. Het onderbreken van de gast wordt gezien als nefast voor het interview wanneer de journalist zodoende zijn eigen taak om informatie te vergaren dwarsboomt.

Er zijn veel interviews waar je zegt 'kijk, die persoon die geïnterviewd wordt, probeert nu iets te vertellen wat ik graag zou horen' en de journalist die springt daartussen om met een meer agressieve vraag over de vloer te komen zodat je uiteindelijk niets weet. (man, 74, klein repertoire, matige nieuwsgebruiker, midden)

Niet alleen leidt deze manier van aanpak ertoe dat de gasten worden verhinderd om informatie te delen, maar het leidt volgens verschillende participanten ook tot een defensieve houding bij de gasten. Ook hier is het interessant om te zien dat die defensieve houding niet louter als problematisch wordt ervaren vanuit het oogpunt van de gast – die verdient respect maar mag gerust kritisch en kordaat worden aangepakt – maar vanuit het oogpunt van de kijker die informatie wil. Wanneer gasten te sterk in de verdediging worden gedrukt, klappen ze toe. Dan haal je ook inhoudelijk meer uit een interviewstijl die minder agressief is. Of zoals een participant het verwoordde: “Laat ze toch uitspreken, dan vallen ze door de mand”. (man, 67, klein repertoire, matige nieuwsgebruiker, midden)

Ook hier wordt dus weer de link gelegd tussen de informatiefunctie en partijdigheid. Wanneer het doorvragen als te agressief wordt gepercipieerd, bijvoorbeeld wanneer de journalist altijd op hetzelfde feit terugkomt, probeert te vissen naar een bepaald antwoord of overmatig aanstuurt op een bekentenis, dan wekt dit de perceptie dat de journalist een eigen agenda heeft, dat die het interview in een bepaalde richting wil sturen, praktijken die op hun beurt in verband gebracht worden met partijdigheid.

In de 7de dag heb ik al momenten gezien dat er zo hard wordt doorgedramd dat men op een bepaald moment de politicus vast zet zodat je te horen krijgt wat je wil horen. Dat vind ik echt foute journalistiek. (man, 60, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, links)

Principes van onpartijdigheid en publieke perceptie: een mismatch?

Welke uitingen van journalistieke onpartijdigheid worden niet altijd als dusdanig gepercipieerd door het publiek, wanneer en welke factoren spelen daarbij een rol? Nemen we de tien richtlijnen rond onpartijdigheid van de VRT erbij, dan wijst onze analyse erop dat de toepassing van sommige ervan alsnog gepercipieerd kan worden als partijdig. Die wanverhouding tussen principe en perceptie lichten we nu toe voor die richtlijnen waar het probleem zich het meest waarschijnlijk kan stellen.

Het aan bod laten komen van verschillende standpunten.

Dit is een kernelement in de richtlijnen, en een sterk ingebed journalistiek principe. Het is een principe dat zeker de laatste jaren ook wel gecontesteerd wordt – vaak onder de noemer ‘bothesideism’ – en waarbij ook in de richtlijnen al een kanttekening bij werd geplaatst, namelijk enkel wederwoord geven wanneer nodig. Wanneer kan dit alsnog als partijdig overkomen?

Wanneer het aan bod laten komen van beide kanten een doel op zich wordt, en dus voorrang krijgt op het verkrijgen van informatie vanuit verschillende standpunten. Een andere kant van het verhaal aan bod laten komen, dient om bijkomende informatie over een thema te krijgen, niet louter om ook de andere kant te laten spreken. Het impliceert opnieuw de rol van journalist als iemand die op zoek moet naar informatie over een bepaald onderwerp.

Tegelijkertijd zijn er ook momenten waar een gebrek aan verschillende standpunten net wordt gemist. In de deontologische code van de VRT wordt aangegeven dat het aan bod laten van verschillende standpunten niet noodzakelijk in elk programma moet en zelfs over verschillende dagen heen kan. Verschillende participanten dachten daar anders over. Sommigen verwachtten dit omdat ze het nieuws niet zo nauw volgen, en dus – ondanks de huidige overdaad aan informatie – de tegenstem dreigen te missen. Maar ook onder participanten die wel veel nieuws raadplegen kwam deze bedenking naar voor. Opnieuw is het argument dan een gebrek aan informatie.

De VRT opteert nu voor eerst spreken we met A en daarna spreken we met B en ik vind dat een verarming van de informatie omdat B gemakkelijk kan repliceren op wat A gezegd heeft, dat ogenschijnlijk kan ontkrachten, maar A komt niet meer aan bod. En als de journalist niet kritisch genoeg is en ook niet zozeer thuis is in de zaak als A, die zijn eigen zaak moet verkopen, ja, dan is er natuurlijk B die met de prijs gaat lopen. (man, 54, klein repertoire, veel nieuwsgebruiker, links)

Het doorzien van politieke belangen.

Het blootleggen van politieke spelletjes, zeker tijdens de regeringsvorming, is een belangrijk element voor journalisten die zich niet voor de kar van de ene of de andere partij willen laten spannen. Wanneer kan dit alsnog als partijdig overkomen?

Wanneer een te grote focus op politieke manoeuvres ten koste gaat van inhoudelijke vragen, dan straalt dit af op de rol van de journalist. Die wordt dan niet per se gezien als voortrekker van de ene of de andere kant, maar wel als participant in de politieke spelletjes, m.a.w. als deel van het politiek systeem eerder dan van de journalistiek die het systeem kritisch tegen het licht moet houden. Die vermeende sensatiezucht werpt een ander licht op de notie van partijdigheid, namelijk dat journalisten en politici onder een hoedje spelen. We zouden dit kunnen beschouwen als een gebrek aan onafhankelijkheid, in essentie iets anders dan onpartijdigheid. Toch is het opmerkelijk dat nieuwsgebruikers de link tussen beide wel leggen.

Opnieuw zien we dat dit gerelateerd wordt aan de journalistieke functie om informatie te verzamelen: het is niet de taak van de journalist om een politicus te doen bekennen of op zoek te gaan naar de schuldige, maar wel om relevante stemmen aan het woord te laten die de materie verder kunnen toelichten.

Laat eens iemand anders aan het woord, niet altijd usual suspects.

Dit vormt een goede stelregel om diversiteit aan gasten en visies in een programma te garanderen. Toch zien we ook hier dat dit als partijdig kan overkomen. Vooral wanneer het zoeken van een unieke stem voorrang krijgt op de inhoudelijke expertise. Participanten die kritiek uitten op de selectie van de gasten deden dat niet noodzakelijk op basis van de politieke voorkeur of hun achtergrond, maar soms ook op basis van hun expertise, zoals goed gevat in deze quote:

Ik zou liever mensen zien die daar iets zinnig over kunnen vertellen en die ook weten wat het inhoudelijk betekent en weten wat daar de inhoudelijke consequenties van zijn. (man, 58, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts)

Het lijkt misschien evident dat het kiezen voor anderen dan usual suspects niet ten koste zou mogen gaan van de informatieve waarde, maar het is wel belangrijk om mee te geven hoe belangrijk dit kan zijn in de perceptie. Zeker in een maatschappelijke context waar dergelijke keuzes meer op de korrel worden genomen. Die informatieve waarde mag daarbij geenszins een excuus zijn om de diversiteit aan gasten en visies te fnuiken, maar omgekeerd mag het streven voor onpartijdigheid ook niet leiden tot een inhoudelijke verarming. Het zijn alleszins twee dimensies, de representatieve en de inhoudelijke, die gebalanceerd dienen te worden.

Vox-pops zijn niet representatief voor de hele bevolking. Zoek verschillende meningen en stel ze nooit voor als dé mening.

Uit deze richtlijn blijkt reeds dat de VRT zich reeds bewust is van de gevoeligheid rond vox-pops. Ook in de interviews rezen verschillende kritische stemmen. Wanneer worden vox-pops waarbij verschillende meningen aan bod komen alsnog als partijdig ervaren?

Wanneer toch de indruk gewekt wordt dat dit dé mening is van het volk. Of beter gezegd, zelfs wanneer verschillende meningen aan bod komen en verschillende mensen worden getoond, wekt een vox pop nog de indruk dat dé mening van de bevolking wordt weergegeven.

Ze bevragen 10 of 20 Walen, en laten er 5 van zien op het journaal. Maar hoe selectief zijn ze ook? De mensen die we gezien hebben waren allemaal nogal redelijk positief. [...]. Maar ik denk niet dat wat getoond wordt de mening is van de doorsnee Waal, en het niet wat hij te zeggen heeft kan voorstellen (man, 28, groot repertoire, veel nieuwsgebruiker, rechts)

De quote illustreert mooi dat ondanks het feit dat de richtlijn in dit geval gevolgd werd, dat er verschillende stemmen aan bod komen, positieve en negatieve, en dus getracht wordt om dit niet voor te stellen als dé mening, de persoon alsnog struikelt over het item. Het doet vermoeden dat een vox-pop intrinsiek een format is dat partijdigheid in de hand werkt omdat de makers niet anders kunnen dan een weinig representatieve, en bovendien niet-transparante selectie te maken en dat publiek niet veel anders kan dan zich zelfs op basis van verschillende passanten een beeld te vormen van dé mening.

6. Conclusies en aanbevelingen

Deze studie stelde zich tot doel een evaluatie te maken van de onpartijdigheid van het VRT-aanbod. De studie werd uitgevoerd in opdracht van de VRT en maakt deel uit van de beheersovereenkomst 2016-2020. We volgden daarbij de definitie zoals gehanteerd door de VRT zelf, waarin onpartijdigheid wordt omschreven als het “bewust en verantwoord omgaan met alle opinies in de Vlaamse publieke ruimte door deze de nodige context te geven en hen het nodige gewicht toe te kennen” (VRT, 2015). Uitgaande van die definitie belichtten we in deze studie onpartijdigheid door te kijken naar:

- de diversiteit van actoren die aan het woord komen;
- de standpunten die aan bod komen;
- de toon en houding van journalisten in het behandelen van standpunten;
- het (voldoende) contextualiseren van meningen.

De studie is gebaseerd op een vierledige aanpak met een combinatie van een longitudinale analyse van actoren en thema's in het VRT-journaal, een meer diepgaande analyse van actoren en standpunten aan de hand van een selectie van drie actuele cases, een bevraging van betrokken journalisten en redacties, en een kwalitatieve bevraging van het publiek.

Ondanks de vierledige aanpak berust deze, net als elke studie inzake onpartijdigheid, op een selectie. Het is nagenoeg onmogelijk uitspraken te doen over de hele VRT-berichtgeving. Zo focusten we in deze studie voornamelijk op thema's waarbij een link bestaat met binnenlandse politieke actoren, kozen we voor cases waarvan de berichtgeving zich beperkte in tijd, en lag de focus op een selectie van het nieuws- en duidingsaanbod. Zo werden programma's als De Markt of Karrewiet niet meegenomen in de analyse. De focus lag vaak op het Journaal, omdat dit nog steeds het meeste bekeken programma is en omdat dit format het makkelijkst toelaat te benchmarken met het aanbod van andere spelers, in dit geval het VTM Nieuws.

6.1. Belangrijkste bevindingen uit de inhoudsanalyses

Uit de longitudinale inhoudsanalyse blijkt, ten eerste, dat er geen sprake is van een uitgesproken over- of ondervertegenwoordiging van bepaalde actoren in het VRT-nieuwsaanbod. De vergelijking tussen de 19u-journaals van de VRT en VTM leverde opvallend gelijklopende resultaten. De meest uitgesproken gelijkenis is dat de klemtoon bij beide journaals ligt op de actoren met macht, in dit geval de regeringspartijen. Dit is een vaststelling die in lijn ligt met wetenschappelijk onderzoek in andere landen en meer te maken heeft met bepaalde nieuwswaarden (focus op politici met invloed op dagelijks leven van mensen), eerder dan met politieke voorkeur.

Evenmin stelden we, doorheen de tijd, een discrepantie vast in de aandacht voor bepaalde thema's. Zo was het VTM Nieuws even gevoelig voor actuele thema's als de klimaatmarsen. Politiek nieuws krijgt over het algemeen bij de VRT wel grotere aandacht; criminaliteit krijgt bij het VTM Nieuws meer aandacht. Eén van de weinige verschillen tussen beide zenders was de aandacht voor politieke kopstukken. Het VRT Journaal volgt iets 'gezagsgetrouwer' de machtshierarchie met een duidelijke focus op de premier en Vlaams minister-president, terwijl het VTM Nieuws vaker het woord geeft aan andere kopstukken (Bart De Wever, Kris Peeters, Theo Francken). Ook tijdens de verkiezingscampagne heeft het VRT Journaal iets meer aandacht voor de politieke evenwichten, en komen oppositiepartijen meer aan bod dan in het VTM Nieuws.

Uit de longitudinale analyse en de casussen konden we weinig actoren signaleren die volledig genegeerd werden. Wat politieke partijen betreft, stellen we vast dat over het algemeen het Vlaams Belang minder aan bod komt in de berichtgeving, maar dat dit bij de andere media (pers en VTM) nog meer het geval is. Het is moeilijk uit te maken waaraan dit precies te wijten is, allicht spelen zowel de extremere standpunten van de partij een rol, of het minder relevant zijn omdat voor sommige thema's is het standpunt van de oppositie, vaak niet relevant is, of het feit dat een partij ook over specifieke thema's een standpunt moet willen meedelen. VB is een partij met uitgesproken meningen over een select aantal thema's, die niet rond elk onderwerp even actief deelneemt aan het debat.

De duidelijke focus op politici, en regeringsleden in het bijzonder, kwam ook duidelijk naar voor in onze analyse van drie actuele casussen. Wat daarbij wel opvalt is de onderbelichting van middenveldactoren, met name in de VRT-duiding. Dit was het meest uitgesproken bij de casus over het regeerakkoord, waar de klemtoon in de berichtgeving heel sterk lag op de premier, de nieuwe ploeg, en de reactie van de oppositie. Veel minder aandacht was er voor de gevolgen van het regeerakkoord op diverse maatschappelijke groepen en sectoren in de samenleving. We sluiten niet uit dat die beperkte aanwezigheid van middenveldactoren ook gedeeltelijk te wijten is aan een minder actieve deelname van deze organisaties en hun woordvoerders aan het publieke debat. Toch was er iets meer ruimte voor actoren uit het maatschappelijk middenveld in de andere onderzochte media.

Ten tweede zien we dat over het algemeen de VRT een grotere diversiteit van actoren laat zien dan de andere media. De diversiteit van het aantal actoren tussen VRT-nieuwsprogramma's en duidingsprogramma's verschilt daarbij niet veel. Duidingsprogramma's laten toe een bredere reeks actoren (vooral experts) aan het woord te laten, maar deze worden vaak ook opgepikt in de nieuwsbulletins, of er wordt naar hen verwezen via de website van VRT NWS. We kunnen voorzichtig stellen dat, zeker met betrekking tot de drie casussen, de VRT-journaals eerder een doorsnede geven van de diversiteit van actoren in het publieke debat, dan een beperkte selectie ervan. Wat bovendien opvalt bij de VRT, is het grote aandeel van journalisten en politieke commentatoren, vooral in de duidingsprogramma's, en voornamelijk met als doel nieuwsitems van context te voorzien.

Daarbij aansluitend zien we dat VRT-berichtgeving overwegend iets meer evenwichten brengt in de standpunten bij de drie cases. Zo bleek bijvoorbeeld uit de casus over Moria dat, enerzijds, in de VRT-berichtgeving veel empathie werd getoond voor de vluchtelingen, die net als vertegenwoordigers van mensenrechten- en hulporganisaties veelvuldig aan bod komen, maar dat, anderzijds, er ook herhaaldelijk standpunten aan bod kwamen die wezen op de eigen

verantwoordelijkheid van de vluchtelingen. Gelijkaardige vaststellingen waren er voor de zaak-Chovanec, waarbij zowel standpunten over de politieke als over de politonele en gerechtelijke verantwoordelijkheid aan bod kwamen.

6.2. Belangrijkste inzichten uit interviews met journalisten van de VRT

Naast inhoudsanalyses werd voor dit onderzoek ook ingegaan op de percepties en visies van de journalisten zelf, d.w.z. van diegenen die verantwoordelijk zijn voor het nieuws- en duidingsaanbod van de VRT. De interviews maken duidelijk dat de VRT over diverse *checks and balances* beschikt om te waken over de onpartijdigheid en kwaliteit van de eigen journalistieke berichtgeving. Er is doorheen de nieuwsflow op redacties een voortdurende bijsturing en redacties evalueren zelf, op basis van interne en externe feedback die ze krijgen, wat als positief of problematisch ervaren wordt. De rol en het belang van de nieuwsombudsman, zowel intern als in het extern communiceren naar het brede publiek, is een belangrijke meerwaarde voor het waken en reflecteren over de onpartijdigheid en evenwichtigheid van het aanbod.

Uit de interviews met journalisten komen ook een aantal aandachtspunten naar boven omtrent de manier waarop de nieuwsdienst haar onpartijdigheidsbeleid nog verder kan optimaliseren.

Ten eerste blijkt uit de interviews dat, hoewel er op het niveau van de programma's voldoende gewaakt wordt over welke onderwerpen, actoren en standpunten aan bod komen, de nieuwsdienst daar voor de totaliteit van het aanbod een minder duidelijk zicht op heeft. Daardoor ontbreekt soms het overzicht. Niet alleen een betere opvolging, maar ook onderzoek kan helpen om de onpartijdigheid en evenwichtigheid van het aanbod te bewaken. Journalisten benadrukken wel dat dergelijk onderzoek zou moeten vertrekken vanuit een juist begrip van journalistieke onpartijdigheid. Onpartijdigheid mag voor hen niet verengd worden tot neutraliteit. Onafhankelijke, kritische journalistiek vereist dat journalisten standpunten moeten kunnen evalueren, kaderen en duiden. De relevantie van standpunten kan niet bepaald worden door enkel te kijken naar het maatschappelijke of electorale gewicht van de actor die het standpunt verkondigt, maar hangt ook af van verschillende andere factoren, zoals de nieuwswaarde ervan, de bevoegdheid van de actor, de sterkte van de gebruikte argumenten en de meerwaarde die het standpunt heeft voor het maatschappelijk debat. Ook het niveau waarop de onpartijdigheid van de berichtgeving wordt geëvalueerd, is van belang. Voor journalisten is het belangrijk dat dit gebeurt op het niveau van het gehele aanbod of binnen één programma, maar niet op het niveau van individuele items. Het is volgens hen immers onmogelijk en onwenselijk om in elk item steeds alle kanten van het verhaal te belichten.

Daarnaast kwam uit de interviews ook naar boven dat onpartijdigheid samenhangt met transparantie en met diversiteit. Over het algemeen is er weinig transparantie over de manier waarop de redactie journalistieke keuzes maakt en verantwoordt. Via de columns van de nieuwsombudsman krijgt de kijker of luisteraar van de VRT wel soms een beperkte blik achter de schermen, maar de VRT zou kunnen overwegen of het nuttig is om hoofdredacteurs of journalisten zelf sneller te laten reageren wanneer ze voor hun berichtgeving onder vuur komen te liggen. Zoals bij alle media, is daarnaast ook de diversiteit in de samenleving groter dan binnen

nieuwsdienst van de VRT. Het bewustzijn is er dat dit kan leiden tot blinde vlekken in de berichtgeving, omdat men voor bepaalde perspectieven minder gevoelig is. Het blijft belangrijk om zowel de diversiteit als het diversiteitsdenken binnen de nieuwsdienst te vergroten. Onpartijdigheid veronderstelt immers dat men vooreerst alle partijen en groepen in de samenleving voldoende kent en begrijpt.

Tot slot suggereren de interviews met journalisten dat kritiek op de onpartijdigheid van de VRT vaak het gevolg is van een al dan niet bewuste misvatting bij het publiek van wat onpartijdigheid voor journalisten inhoudt. Die redenering kan men ook omkeren: journalisten zouden meer rekening kunnen houden met hoe hun berichtgeving bij het publiek overkomt.

6.3. Belangrijkste inzichten uit de bevraging van het publiek

Uit het onderzoek met het publiek blijkt dat zij de kritische houding van de journalisten van de VRT wisselend percipieert. Hoewel kritische vragen wel worden aanzien als een onderdeel van de journalistieke berichtgeving associëren sommigen dit ook met een te 'negatieve' houding ten opzichte van de actor. Bovendien moet de kritische vraagstelling ook duidelijk gemotiveerd zijn vanuit het achterhalen van bepaalde argumenten, standpunten, beweegredenen bij actoren, en niet zozeer om bestaande polemieken te voeden of om scoops te vinden.

Het belang van achtergrondinformatie wordt als cruciaal ervaren door het publiek, in die mate dat voldoende achtergrondinformatie ook de kijker, luisteraar of lezer moet in staat stellen zich een mening te vormen. Op dat vlak kwam er vanuit de publieksbevraging een nog grotere vraag voor het voldoende contextualiseren van standpunten. Dit is bovendien een punt waar het verschil tussen de 'zware' en de 'lichte' nieuwsgebruikers opviel. Iemand die het nieuws volgt over verschillende nieuws- en duidingsprogramma's heen komt sneller met een waaier aan visies in contact dan iemand die enkel het journaal volgt of sporadisch Terzake of De Afspraak meepikt.

Dit wordt nog versterkt in een digitale context. Online staan items veel meer op zichzelf. Denk bijvoorbeeld aan een fragment uit een radioprogramma dat iemand doorgestuurd krijgt door een vriend via Whatsapp of een item uit Het Journaal dat iemand te zien krijgt als resultaat van een zoekopdracht op YouTube. Uiteraard kan de nieuwsdienst niet op deze dynamieken ingrijpen, maar er dringt zich wel een verhoogd bewustzijn op van de manier waarop nieuws in een digital context geraadpleegd wordt. En ook hier kunnen een aantal ingrepen wel al helpen. Doorverwijzen naar de website gebeurt reeds, maar over de kanalen heen wordt nog weinig gelinkt, vb. van de Radio 1-app naar Terzake of omgekeerd. Themadossiers kunnen nog meer items van verschillende formats en kanalen bevatten. En ook binnen bepaalde items die online worden gezet op platformen zoals Instagram of YouTube is aandacht voor links naar andere VRT-programma's belangrijk.

Verder kunnen we ook een aantal concrete puntjes meegeven die journalisten kunnen helpen om rekening te houden met de perceptie van onpartijdigheid van nieuwsgebruikers. Een, meegaan in politieke spelletjes, het zoeken naar een schuldige of het vissen naar een bepaald antwoord kan bij het publiek overkomen als een gebrek aan onafhankelijkheid tegenover de politiek. Twee, waar mogelijk en gepast de journalistieke keuzes en invalshoek toelichten voor het publiek kan mensen toelaten om hun eigen houding tegenover de thematiek beter af te lijnen. Drie, gasten

aan het woord laten die extra informatie of inzicht bieden in het thema komen minder partijdig over dan gasten die louter een standpunt innemen. Gasten met een unieke stem zijn uiteraard welkom, maar hebben best ook voldoende inhoudelijke expertise. Vier, het publiek apprecieert het feit dat verschillende partijen aan bod komen, maar verwacht eveneens dat de redactie vanuit haar dossierkennis de kritische rol kan opnemen, zeker in items waar de tegenpartij niet aan het woord (kan) komen.

6.4. Aanbevelingen op basis van het geïntegreerde onderzoek

De vier luiken van de studie tonen samengevat complementariteit eerder dan contradictie. De casussen bevestigen de klemtoon op machtsactoren bij alle media, wat ook in de longitudinale analyses duidelijk naar voor komt, eveneens als de onderbelichting van middenveldactoren. Verschillen tussen onderdelen deden zich voor tussen de journalistieke bevraging en publieksbevraging, wat voornamelijk te situeren is in de contextuele factoren die leiden tot bepaalde journalistieke keuzes (bv. gasten die niet willen komen) die voor het publiek niet gekend zijn. De VRT zou hierop kunnen inspelen door transparanter bepaalde journalistieke keuzes, bepaalde standpunten te veruitwendigen en te delen.

Op basis van de studie kunnen een aantal aanbevelingen worden naar voor geschoven:

1. Vertegenwoordigers van de diverse politieke partijen komen veelal terecht frequent aan bod in nieuws- en duidingsprogramma's. Blijf ook zoeken naar goede 'woordvoerders' van de burger in duidingsprogramma's. Voorzie voldoende aandacht voor middenveldactoren, al hoeven dit niet noodzakelijk alleen vertegenwoordigers van vakbonden, werkgeversorganisaties of onderwijskoepels te zijn. Een geëngageerde bedrijfsleider of betrokken schooldirecteur kan evenzeer (een deel) van de burgers vertegenwoordigen, maar voor andere groepen (bijv. werknemers, gepensioneerden) is het al minder evident om één iemand te laten spreken namens een groep.
2. Het gebruik van vox pops blijft controversieel; het biedt een insteek in de diversiteit van meningen die leven in de samenleving, maar de vraagstelling en de context waarin burgers zich kunnen uitlaten over bepaalde nieuwsfeiten, zijn hier belangrijk. Meer concreet, lijkt het ons nuttig om vox pops te gebruiken om te weten hoe 'gewone' mensen bepaalde problemen ervaren, maar minder om hen op te voeren als experts op een domein. Het is nuttig om aan mensen in de file te vragen hoe erg of vervelend dat ze dat vinden, maar veel minder om hen op dat moment de minister van verkeer te laten evalueren of te vragen naar mogelijke oplossingen van de fileproblematiek.
3. De nieuwsdienst moet erover waken dat binnen haar radio-, nieuws- en duidingsprogramma's, maar ook tussen de kanalen onderling, voldoende diversiteit aan actoren en standpunten wordt geboden. Uit de interviews met journalisten kwam naar boven dat het overzicht bewaren van gasten, visies en thema's over de verschillende kanalen en programma's heen net nog beter kan. Bepaalde studiogasten die steeds enkel in één programma of op één kanaal te horen zijn, kunnen beperkend zijn. Voldoende

uitwisseling en afstemming tussen redacties onderling is hier belangrijk, net als het belang van doorverwijzing vanuit de diverse programma's.

4. Blijf zoeken naar verschillende manieren om aan kritische journalistiek te doen. Zoek naar subtiele, inhoudelijke aspecten, die bovendien ook ruimte voor interpretatie door de kijker laten. De nieuwsdienst heeft hierop zeker een genuanceerde en zelfkritische kijk. Het belang van empathie bijvoorbeeld, zeker bij slachtoffers, komt ook bij het publiek terug. Maar het blijft belangrijk om aandacht te hebben voor de manier waarop bepaalde interventies met het oog op onpartijdigheid toch verkeerd kunnen overkomen. Zo geven de journalisten blijk van bewustzijn voor onpartijdigheid wanneer ze aangeven dat ze hard en kritisch willen zijn voor iedereen, maar merken kijkers toch op dat de ene (informatiegerichte) harde aanpak niet de andere (confrontatiegerichte) is.
5. Wees je ervan bewust dat de visie van journalisten op onpartijdigheid niet altijd overeenstemt met de percepties van het publiek. Enerzijds kan die perceptiekloof gedicht worden door de journalistieke keuzes nog beter te verantwoorden en transparanter te maken voor het publiek. Anderzijds raden we de nieuwsdienst aan om voldoende aandacht te hebben voor de manier waarop het publiek vandaag het nieuws ontvangt en verwerkt. Blijf als journalisten waken over wat belangrijk en relevant is om te brengen met het oog op de inhoud, en de maatschappelijke gevolgen en relevantie voor de samenleving, de kijker en luisteraar van de VRT. Vooral met betrekking tot politieke berichtgeving waken journalisten er best over niet te veel mee te gaan in het politieke steekspel, opbod tussen politieke partijen, de conflicten en wie wat eruit heeft gehaald. Dit betekent echter niet hetzelfde als beperken tot wat de kijker relevant vindt of meer aanklikt. Wat de duidingsprogramma's betreft, zou de nieuwsdienst kunnen nadenken over programma's die minder aandacht besteden aan de Wetstraat en (nog) meer aan het bredere maatschappelijke debat.
6. Journalisten kunnen zich nog meer bewust zijn van de manier waarop de nieuwsgebruiker vandaag nieuws raadpleegt over verschillende toestellen en kanalen heen. Uit de publieksstudie kwam naar boven dat mensen die meer sporadisch het nieuws volgen niet altijd met de verschillende visies die de VRT aan bod laat over haar programma's heen in contact komen. De inhoudsanalyse toonde wel dat het VRT Journaal alleen een divers aanbod actoren aan bod laat komen (meer dan het VTM Nieuws), maar het blijft aangeraden om na te denken over manieren om de kijker, luisteraar of lezer in contact te brengen met andere visies en gerelateerde inhoud. Doorverwijzen naar de website – 'meer op vrtnws.be' – is een begin, maar ook op de website zouden de dossiers nog beter beheerd kunnen worden en zouden disclaimers en kaderstukken kunnen zorgen voor duiding, context en transparantie bij de berichtgeving. Breng het nieuws- en duidingsaanbod nog meer samen binnen thema's; zet meer in op de vindbaarheid van extra context en duiding en de toegankelijke navigeerbaarheid doorheen het online nieuwsaanbod, niet enkel binnen de VRT NWS-omgeving, maar ook daarbuiten, vb. via links in YouTube-video's en online items.

7. Onpartijdigheid beoordelen vraagt om een bredere studie en analyse van volledige programma's en volledig aanbod. Individuele items beoordelen, los van context en volledige aanbodmix is erg moeilijk en leidt onvermijdelijk tot simplistische gevolgtrekkingen. Net omwille van de diverse contextuele factoren, kunnen bepaalde keuzes ertoe leiden dat sommige standpunten binnen een item mogelijk te veel belicht of net onderbelicht blijven. Belangrijk is dat VRT voldoende interne mechanismes blijft hanteren om de eigen berichtgeving kritisch te evalueren.
8. Ten slotte merken we opnieuw op dat onpartijdigheid complex te meten is, en nog complexer te interpreteren is. Evalueer inzichten uit monitoring met de nodige omzichtigheid. Onpartijdigheid moet een na te streven doel zijn en moet gerealiseerd worden, maar het mag geen keurslijf zijn om journalistieke keuzes te sturen, en het mag al zeker niet beletten dat journalisten niet kritisch berichten over bepaalde actoren of nieuwsfeiten. Onafhankelijkheid van politieke en commerciële invloeden is voor een publieke omroep cruciaal.

7. Referenties

- Barnett, S. (2012). *The Rise and Fall of television Journalism*. Londen: Bloomsbury Academic.
- Beckers, K., & Van Aelst, P. (2019). Look who's talking: an analysis of actors in television news (2003-2016). *Journalism Studies*, 20(6), 872-890.
- Brennen, B. S. (2017). *Qualitative research methods for media studies*. Routledge.
- Burgelman, J.-C. (1990). Omroep en politiek in België. Het Belgisch audio-visuele bestel als inzet en resultante van de naoorlogse partijpolitieke machtsstrategieën (1940-1960). Brussel, BRT, over de onafhankelijkheid van de BRT in Vlaanderen).
- De Standaard (2009, 22 september). VRT moet Vlaams Belang gelijkwaardig behandelen. In: De Standaard.
- EBU (2020). *Trust in Media 2020*. Geneva: EBU.
- Fraussen, B., & Wouters, R. (2015). Aandacht trekken of advies verstrekken? De aanwezigheid van middenveldorganisaties in adviesraad-en beeldbuispolitiek. *Res Publica*, 57, 25.
- Katsirea, I. (2008). *Public Broadcasting and European Law: A Comparative Examination of Public Service Obligations in Six Member States*. Kluwer Law International, p.136.
- Li, B.Y., Ho, R T. H. (2019). Unveiling the unspeakable: Integrating video elicitation focus-group interviews and participatory video in an action research project on dementia care development. *International Journal of Qualitative Research*, 18, 1–10.
- Paulussen, S., Raeymaeckers, K., De Keyser, J. & van leuven, S. (2010). De gemiddelde beroepsjournalist in Vlaanderen. In: S. Paulussen & Raeymaeckers, K. (eds). *Journalisten: profiel van een beroepsgroep*. Tielt: Lannoo, pp. 23-37.
- Raats T. & Donders, K. (2015). 'Een brede(r)(e) blik?' Onderzoek naar de onpartijdigheid van de VRT.
- Reich, Z., & Barnoy, A.. (2016). Reconstructing Production Practices Through Interviewing. In *The Sage Handbook of Digital Journalism*, edited by T. Witschge, C.W. Anderson, D. Domingo & A. Hermida, pp. 477–493. London: Sage.

Reuters Institute for Journalism (2020). Digital News Report. Url: <https://www.digitalnewsreport.org/survey/>

Van Aelst, P. (2014) De Mediatisering van de Vlaamse Politiek. Acco, Leuven.

Weaver, DH, Beam R.A., Brownlee, B.J., Voakes, P.S. & Wilhoit, G.C. (2007). The American journalist in the 21st century. US news people at the dawn of a new millennium. Mahwah: Lawrence Erlbaum.

8. Bijlagen

8.1. Bijlage 1: Over het onderzoeksteam

SMIT (**Studies on Media, Innovation and Technology**) specialiseert zich in fundamenteel en toegepast onderzoek inzake innovatie, technologie en media. Met betrekking tot beleidsvoorbereidend en -evaluerend onderzoek is de expertise van imec-SMIT-VUB zowel door overheden (o.m. Departement CJM, Kabinet Media) als mediaspelers (ICON en MIX-projecten; onderzoek voor o.a. SACD, SBS, VRT, DPG, VOFTP, Mediarte.be, etc.) al ingeroepen en erkend. In het kader van de onderzoeksactiviteiten op regionaal, nationaal en internationaal vlak, heeft imec-SMIT uitgebreide kennis opgebouwd over de audiovisuele sector in Vlaanderen, publieke omroepbeleid en –strategie in het bijzonder.

Tim Raats is docent mediabeleid, Europees Mediabeleid en Politieke Economie aan de Vakgroep Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel. Hij leidt de unit Media Economics and Policy bij imec-SMIT-VUB. Hij behaalde in 2014 een doctoraat in de media- en communicatiestudies met een proefschrift over de rol en positie van de publieke omroep in een netwerksamenleving. Zijn onderzoeksinteresses bevinden zich op het kruisvlak tussen publieke omroepbeleid en audiovisuele sectorproblematiek. Hij was betrokken bij diverse studies in opdracht van de Sectorraad, VRT, VOFTP, de Europese Commissie en het Departement CJM. Recent begeleidde hij een onderzoek naar de economische impact van de VRT (2018) en de VRT Stakeholderbevraging 2019 in opdracht van de Sectorraad Media. In 2015 coördineerde Tim een stakeholderbevraging inzake onpartijdigheid in opdracht van de VRT. Sinds 2018 zetelt hij als bestuurder in het Vlaams Audiovisueel Fonds. In 2016 publiceerde hij 'Een VRT voor Morgen' met Leen d'Haenens en Hilde Van den Bulck. Zijn wetenschappelijke bijdragen werden gepubliceerd in internationale tijdschriften en verzamelwerken.

Ike Picone is docent Media en Journalistieke Studies aan de Vakgroep Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel en Senior Researcher verbonden aan de onderzoeksgroep IMEC-SMIT, waar hij het onderzoek rond Journalistiek, Vertrouwen en Participatie coördineert. Hij is eveneens lid van de Raad voor Journalistiek. Hij beschikt over een uitgebreide expertise in het domein van digitale disruptie in de mediasector, meer bepaald inzake journalistiek en nieuwsmedia. De hoofdthema's in zijn werk zijn onderzoek naar participatief nieuwsgebruik, in het bijzonder hoe burgers nieuws delen, becommentariëren en produceren, de relatie tussen burgers en journalisten en de democratische rol van nieuwe media. Centraal ligt het begrijpen van hoe mensen deelnemen aan media als een sociale praktijk, en welke motivaties en drempels daarbij een rol spelen. Hij was betrokken in studies voor het Departement Cultuur, Jeugd en Media (studie naar het radiolandschap in Brussel), voor DPGMedia en VRT (studie naar positionering op EPGs), SBS (studie naar zelfpromotie in Vlaamse Nieuwsmedia) en BDO (evaluatie van de Multimedia Actions op vraag van de Europese Commissie).

De onderzoeksgroep **Media, Middenveld en Politiek (M2P)**, bestaande uit drie professoren en een twintigtal onderzoekers en heeft een brede onderzoeksagenda. De focus van het onderzoek van de groep ligt bij het politiek gedrag van zowel individuele politieke actoren (burgers, journalisten etc.) als van collectieve actoren binnen instituties (vb. politieke partijen, sociale bewegingen, mediabedrijven,...). Het grootste deel van het onderzoek in M2P zit op de grens tussen verschillende sociaal-wetenschappelijke disciplines: politieke wetenschappen, communicatiewetenschappen en sociologie. Onder de vleugels van M2P bevindt zich het Elektronisch Nieuwsarchief, wat voor dit project het meest van belang is.

Peter Van Aelst is professor politieke communicatie van de Universiteit Antwerpen en lid van de onderzoeksgroep 'Media, Middenveld en Politiek' (M2P). Hij doet onderzoek naar de oorzaken en gevolgen van de mediatisering van de politiek, verkiezingscampagnes, nieuwe media en politiek nieuws. Zijn onderzoek verschijnt in toonaangevende internationale tijdschriften, maar ook in publicaties voor een breder publiek, zoals het boek 'De mediatisering van de Vlaamse Politiek (2014)'. Hij is ook betrokken bij recente onderzoeksprojecten naar de diversiteit van de nieuwsberichtgeving (DIAMOND-project), en de verspreiding van online desinformatie in verschillende landen.

De onderzoeksgroep **Media, Beleid & Cultuur (MPC)** van de Universiteit Antwerpen, bestaande uit vier voltijdse en twee deeltijdse professoren en 16 bezoldigde en 12 vrijwillige medewerkers, voert sociaalwetenschappelijk onderzoek naar verschillende aspecten van de hedendaagse mediacultuur. De aandacht gaat naar de productie, inhoud en receptie van zowel fictie als non-fictie via diverse mediakanalen (televisie, radio, print, digitale en sociale media). De methodologische expertise van de onderzoeksgroep MPC situeert zich met name op het vlak van kwalitatieve inhoudsanalyse en kritische discoursanalyse, diepte-interviews en observatieonderzoek in redacties, en multi-methodisch onderzoek naar mediarepresentaties van diversiteit, mediapluralisme, en journalistieke gatekeeping en nieuwsselectie.

Steve Paulussen is hoofddocent in media en journalistiek aan de Universiteit Antwerpen en lid van de onderzoeksgroep Media, Beleid & Cultuur (MPC). Zijn onderzoeksinteresse situeert zich voornamelijk op het kruisvlak van journalistiek en nieuwe media. Hij publiceerde onder meer over onlinejournalistiek, participatieve journalistiek, het profiel van journalisten, veranderend media- en nieuwsgebruik, innovaties in nieuwsredacties, en de impact van sociale media op nieuws en journalistiek bronnengebruik. Op dit moment begeleidt hij onderzoek naar de impact van analytics op nieuwsproductie- en distributie, native advertizing, verdienmodellen voor online nieuws, en de mediarepresentatie van mensenrechtenkwesaties. In 2015 voerde hij mee de VRT-publieksbevraging uit in opdracht van de Vlaamse overheid. Ook is hij als co-promotor betrokken in een vier jaar lopend onderzoek naar de beeldvorming van diversiteit in VRT-programma's in opdracht van de VRT (cel Diversiteit).

8.2. Bijlage 2: codeboek ENA

CODEBOEK TV: VARIABELEN

Gegevens per nieuwsuitzending (kader bovenaan = hoofdkader)

De gegevens in het hoofdkader bovenaan zijn identiek voor elk nieuwsitem van de desbetreffende nieuwsuitzending. Enkel de laatste twee cijfers van de variabele *Codenummer* variëren (zelf manueel aan te passen per nieuwsitem; zie 'Handleiding codeboek TV').

Hoofdpunten (90 achteraan codenummer) zijn geen afzonderlijk te coderen item. Wel codeer je in het kort (bv. regenweer houdt aan) de hoofdpunten in de witte kader bovenaan bij Hoofdpunt 1 tot en met Hoofdpunt 5.

Autonummering

Niet aanpassen. Wordt automatisch berekend door Access.

Codenummer

Numerieke
waarde

Het codenummer bevat altijd 9 cijfers, bijvoorbeeld: 118130104

Cijfer 1: 1 = VTM, 2 = VRT

Cijfer 2 en 3: Jaartal (bv. 18 voor 2018)

Cijfer 4 en 5: Dag (bv. 02 voor het tweede van de maand, 13 voor de dertiende van de maand,...)

Cijfer 6 en 7: Maand (bv. 01 voor januari)

Cijfer 8 en 9: Itemnummer (bv. 04 voor het vierde item)

Het cijfer 90 wijst op de hoofdpunten die niet als nieuwsitem worden gecodeerd

Codeur

Niet aanpassen.

Datum

Datumwaard
e

Vul de datum in van de nieuwsuitzending die je aan het coderen bent (niet de datum van vandaag), aan de hand van de datumwijzer of voer het manueel in volgens: DD/MM/JJJJ	
Medium	Keuzelijst
VRT of VTM	
Aantal items	Numerieke waarde
Vul het totaal aantal items van de desbetreffende nieuwsuitzending in (gemakkelijk af te lezen van het aantal beeldbestanden). De hoofdpunten (90) worden niet als afzonderlijk nieuwsitem beschouwd en worden dus niet bij het <i>aantal items</i> meegerekend.	
Hoofdpunten	Tekstwaarde
Vermeld kort en bondig waarover het hoofdpunt gaat (volzinnen niet noodzakelijk). Als de hoofdpunten (90) niet beschikbaar zijn, vul je deze niet in.	
Gegevens per nieuwsitem	
Item	Numerieke waarde
<p>Volgorde van het nieuwsitem in de nieuwsuitzending. Bijvoorbeeld 1 voor het eerste nieuwsitem, 15 voor het vijftiende nieuwsitem. De hoofdpunten (90) worden niet afzonderlijk gecodeerd. Lees dit cijfer af van de beeldbestanden, baseer je je dus altijd op het bestand. De variabele <i>Item</i> moet overeenkomen met de laatste twee cijfers van de variabele <i>Codenummer</i>.</p>	
Duurtijd item	Numerieke waarde
De lengte van het betreffende item, omgerekend in seconden. Bijvoorbeeld een nieuwsitem van één minuut en 40 seconden wordt dus 100.	
Naam journalist	Keuzelijst
Vul hier de naam in van de journalist die vermeld wordt als reportagemaker of verslaggever. De journalist kan vermeld worden door de nieuwslezer, of onderaan in beeld verschijnen. Als de naam niet	

expliciet vermeld wordt, dient deze niet ingevuld te worden. Journalisten, ook al komen ze aan het woord in de studio of als correspondent ter plaatse, worden hier gecodeerd, en niet als *actor*. Als de naam van de journalist niet in de keuzelijst voorkomt, voer je de naam manueel in. De nieuwslezer wordt niet gecodeerd.

Mediabron

Keuzelijst

Vul de mediabron(nen) in waarop de journalist zich gebaseerd heeft, indien deze vermeld worden door de nieuwslezer of journalist. Ook beelden die van bijvoorbeeld YouTube, CNN, Al Jazeera,... komen, zonder expliciete vermelding (maar icoon is wel zichtbaar bovenaan in beeld), dienen hier gecodeerd te worden.

Bijvoorbeeld: "Uit een onderzoek van De Standaard en Le Soir blijkt dat...": Bron: *De Standaard* en *Le Soir*
 "Herman Van Rompuy heeft via Twitter laten weten dat...": Bron: *Twitter*

Als de mediabron niet in de keuzelijst voorkomt, voer je deze manueel in.

Als een medium het onderwerp is van het nieuwsitem is het geen mediabron, maar een actor.

Bijvoorbeeld: "Twitter heeft dit jaar dubbel zoveel leden dan vorig jaar".

"De Standaard wordt vanaf nu uitgegeven in tabloid-formaat".

Aankondiging of sport

Dichotome
variabele

- Vink aan als het nieuwsitem een aankondiging is van een nieuwsitem dat later in de nieuwsuitzending behandeld zal worden.
Bijvoorbeeld: "Later in deze nieuwsuitzending nemen we u mee naar het nieuwe museum in..."
- Vink aan als het nieuwsitem een aankondiging is van een programma dat na de nieuwsuitzending uitgezonden zal worden.
Bijvoorbeeld: "Na het nieuws kunt u kijken naar Terzake, waar de volgende onderwerpen behandeld zullen worden..."
- Vink aan als het nieuwsitem zuiver over sport gaat. Bijvoorbeeld: verslag van een wedstrijd. Als het nieuwsitem over **meer** dan zuivere sport gaat (bv. management/politiek van sport, dopinggebruik, voorbereiding van de Olympische Spelen) wordt het aanvinkvakje niet aangeduid, en wordt het nieuwsitem niet als zuivere sport aanzien.

Als het nieuwsitem een aankondiging of sportblok betreft, moet de rest van de variabelen niet gecodeerd worden (het hoofdkader bovenaan uiteraard wel). Uitzondering: een sportitem dat bij de eerste vijf items zit: wel coderen

Bij hoofdpunten

Dichotome
variabele

Vink deze variabele aan als het nieuwsitem werd aangekondigd bij de hoofdpunten.

Themabeschrijving

Tekstwaarde

<p>Korte, bondige, feitelijke omschrijving van het thema van het nieuwsitem in een volzin. Meestal bevat de eerste zin van de nieuwslezer een bondige samenvatting van het nieuwsitem. Verzorg deze zin wat betreft spelling en inhoud.</p> <p>Een onderzoeker moet door jouw themabeschrijving een goed beeld krijgen waarover het nieuwsitem gaat, zonder de beelden erbij te zien. Geef dus zoveel mogelijk duidelijke en relevante informatie.</p>	
Encyclopedie	Tekstwaarde
<p>Vul de belangrijkste termen in die in het nieuwsitem vermeld worden: zelfstandige naamwoorden, synoniemen, kernwoorden, ... Richtlijn: 20 termen. Geen bijvoeglijke naamwoorden, of woorden zonder betekenis. Geen actoren of landen, want die worden afzonderlijk gecodeerd. Wel andere plaatsnamen bv. steden, continenten, ...</p>	
Thema	Numerieke waarde
<p>Zie: CODEBOEK TV: THEMA'S</p> <p>Vul de themacodes in die het meest aansluiten bij het nieuwsitem. Vul minimaal één themacode en maximaal drie themacodes in.</p>	
Subthema	dichotome waarde
<p>Zie: CODEBOEK TV: THEMA'S (te herkennen aan * in eerste kolom) Enkel bij themacodes 277, 302,305,307, 522, 601, 602, 611, 621, 631, 641, 701, 702, 703, 753, 793, 911, 912 en 913.</p> <p>Als in de variabele Thema één van bovenstaande themacodes wordt ingevoerd, komen één of meerdere dichotome variabelen (gele aanvinkvakjes) tevoorschijn. Ga voor elk van deze aanvinkvakjes na of ze al dan niet van toepassing zijn op het desbetreffende nieuwsitem.</p>	
Land	Keuzelijst
<p>Vul alle landen (en afgeleiden) in die vermeld worden in het nieuwsitem. Volledigheid is belangrijk. Bij nieuwsitems die over internationale zaken of continenten/groep landen gaan zonder dat er expliciet landen worden vermeld (bijvoorbeeld G20, VN, EU, de ruimte, Afrika, Afrikaanse landen,...), wordt <i>Internationaal</i> ingevuld in plaats van een landnaam. Er moet minstens één land ingevuld worden. Als er geen enkel land vermeld wordt, dan mag je ervan uit gaan dat het nieuwsitem over 'België' gaat.</p> <p>De landen moeten niet bij hun officiële naam vermeld worden in het nieuwsitem. Bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • "De Amerikanen" is voldoende om de <i>Verenigde Staten</i> in te vullen. 	

- “De Belgische chocolade doet het goed” is voldoende om *België* in te vullen.

Actor naam

Tekstwaarde

Zie: CODEBOEK ACTOREN

Wat is een actor?

- Persoon die aan het woord komt (anoniem of bij naam vermeld)
- Persoon die vermeld wordt (bij naam)
- Organisaties, bedrijven, instellingen,... (die verbaal vermeld worden)

ACTOREN =

- Organisaties – bedrijven – instellingen (= officiële groep van personen) die vermeld worden. Ook partijen, overheidsbedrijven en –instellingen, rechtbanken, Europese instellingen, middenveldorganisaties, ngo’s, terreurorganisaties, scholen, musea, ziekenhuizen, wetenschappelijke instellingen, (sport-)verenigingen, voetbalclubs, ...
Zie Codeboek Actoren voor een hele reeks voorbeelden
- Personen die vermeld worden
- Personen die aan het woord komen
  - Als de persoon niet bij naam genoemd wordt, vul je *anoniem* in
- Bij anonieme personen (niet bij naam genoemd): enkel als zij aan het woord komen

GEEN ACTOREN =

- Landen. Deze worden namelijk bij de variabele *Land* gecodeerd.
- Interne journalisten van VRT of VTM als zij verslaggever/reportagemaker zijn van het desbetreffende nieuwsitem. Deze worden namelijk bij de variabele *Naam Journalist* gecodeerd. Nieuwslezers ook niet.
- Dieren
- Festivals
- Schepen of andere voertuigen, kerncentrales, satellieten
- Artificiële, fictieve figuren (bv. tekenfilmfiguren, robots, Jennifer Aniston als Rachel in Friends,...)

Vul de naam in van de actor. Wees hierbij zo volledig en specifiek mogelijk.

Een actor die binnen één nieuwsitem verschillende keren vermeld wordt of aan het woord komt, wordt slechts één keer gecodeerd binnen dat nieuwsitem.

In het codeformulier van Access kan tot 12 actoren opgegeven worden. Indien een nieuwsitem meer dan 12 actoren heeft, mag je in het volgende formulier de overige actoren invullen. Zorg ervoor dat je hetzelfde codenummer invult als in het voorgaande formulier, en bij Themabeschrijving ‘idem’ invult. De andere variabelen moeten niet nogmaals ingevuld worden.

Actor functie

Tekstwaarde

Vul de functie in die de actor heeft in het nieuwsitem.

Als de functie onderaan in beeld verschijnt, mag deze ingevuld worden.

Als de functie niet onderaan in beeld verschijnt, kan je een functie kiezen uit onderstaande lijst (het is niet verplicht een term uit deze lijst in te voeren):

Bezoeker/toeschouwer	Student	Kunstenaar	Bedrijf
Werkloze	Chauffeur/Piloot/Astronaut	Deelnemer event/spel	Gerecht
Familie slachtoffer	Patiënt	Ooggetuige	Sportvereniging
Gevangenisdirecteur	Woordvoerder	Familielid bekend persoon	Internationale organisatie
Eigenaar	Buitenlands Politicus	Royal	Recreatieve organisatie
Actievoerder	Expert	Leider jeugdbeweging	Wetenschappelijke instelling
Vluchteling	Politicus	Terrorist	Muziekgroep
Verpleegster	Celebrity	Directeur culturele instelling	Drukkingsgroep
Toerist	Zaakvoerder	Auteur	Primaire sector
Dierenverzorger	Betrokkene	Journalist	Overheid
Consument	Slachtoffer	Sporter	Culturele organisatie
Avonturier	Bedrijfsleider	Acteur	terreurorganisatie
Familielid crimineel	Politie	Religieus	Welzijns- en gezondheidsinstelling
Fan	Werknemer	Brandweer	Vakbond
Ouder	Militair	Hulpverlener	Politieke partij België
Buurtbewoner	Medicus	Werknemer	Politieke partij buitenland
Organisator	Advocaat	Arbeider	Internationaal orgaan
Int. Hoogwaardigheidsbekleder	Ambtenaar	Politiek woordvoerder	Koepelorganisatie
Leraar	Bedrijfswoordvoerder	Man in de straat	Veiligheidsdienst
Directeur onderwijsinstelling	Vakbondsman	Crimineel	Religieuze organisatie
			Hulporganisatie
			Onderwijsinstelling
			Beroepsvereniging
			Omroep/Zender
			Tijdschrift
			Krant

Actor bron naam

Keuzelijst

Vul deze variabele in indien de actor een persoon is. Baseer je op hoe de naam van de actor klinkt (niet op de nationaliteit).

Belgisch: alle Vlaamse/Nederlands of Frans klinkende namen

Bijvoorbeeld: Van Stappen, De Ruycker, Couvreur, Jaspers, Bourgeois, Fillon, ...

Niet-Belgisch: alle niet-Vlaams of niet-Frans klinkende namen

Bijvoorbeeld: Di Rupo, Obama, Campbell, Bürger, Bin Laden, Trump, Lukaku, ...

Niet gekend: als de naam van de actor niet vermeld werd (*anoniem*)

Het is belangrijk dat je op een objectieve manier codeert, zonder voorkennis. Je baseert je dus enkel op de naam (en niet op de nationaliteit). Bijvoorbeeld: ook als weet je dat Elio Di Rupo een Belg is (= voorkennis), toch klinkt zijn naam Italiaans, dus *Niet-Belgisch*.

Actor kleur

Keuzelijst

Vul deze variabele in indien de actor een persoon is. Baseer je op de huidskleur van de actor (niet nationaliteit).

Wit: blanke personen

Bijvoorbeeld: blanke Amerikanen, Oost-Europeanen, West-Europeanen, Australiërs,...

Niet-wit: niet-blanke personen

Bijvoorbeeld: Zuid-Europeanen, Afrikanen, Zuid-Amerikanen, Midden Oosten, Chinezen, ...

Niet in beeld: als de persoon vermeld wordt, zonder in beeld te komen (ook al weet je hoe de persoon eruit ziet).

Het is belangrijk dat je op een objectieve manier codeert, zonder voorkennis. Je baseert je dus enkel op wat je ziet in beeld. Bijvoorbeeld:

- Ook al weet je dat Lukaku een Belg is (= voorkennis), toch is zijn huidskleur van het Afrikaanse type, dus *Niet-wit*.
- Als Obama vermeld wordt, maar hij komt niet in beeld, duid je *Niet in beeld* aan, ook al weet je dat hij *Niet-wit* is van kleur.

Actor geslacht

Keuzelijst

Vul deze variabele in indien de actor een persoon is.

Man of Vrouw

Actor taal

Keuzelijst

Vul deze variabele in indien de actor een persoon is en aan het woord komt.

Vul de taal in van de quote van de actor (niet de nationaliteit).

Indien twee of meerdere talen worden gesproken door dezelfde actor binnen één nieuwsitem beschouw je de actor als twee of meerdere actoren (een actorvariabele per taal).

Volgende talen worden onderscheiden:

Nederlands (Vlaams)	Spaans	Fins	Andere
Duits	Italiaans	Grieks	
Engels (Brits)	Portugees	Engels (Amerikaans)	
Nederlands (Hollands)	Scandinavische taal	Russisch	

Actor spreektijd

Numerieke waarde

Vul deze variabele in indien de actor een persoon is en aan het woord komt.

Timen van de quote van de actor, omgerekend naar seconden.

Als een actor binnen één nieuwsitem verschillende keren aan het woord komt, wordt de duur van de afzonderlijke quotes samengeteld.

SMS/persbericht/Tweet/Facebookpost/... worden niet meegeteld als spreektijd.

Actor handicap	Dichotome waarde
<p>Vul deze variabele in indien de actor een persoon is.</p> <p>Vink aan als de actor een handicap vertoont, of als dit uit de context blijkt.</p> <p>Het is niet altijd gemakkelijk te bepalen of een actor al dan niet gehandicapt is. Richtlijnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> · Blijvende of langdurige handicaps, zowel fysiek als mentaal Er moeten duidelijke aanwijzingen zijn (bv. rolstoel, blindengeleidehond, doventaal, mongoloïde gelaatstrekken, ...) of het moet duidelijk uit de context blijken. · Niet: Gespeelde gehandicapten (minister Vande Lanotte die rolstoelbasket doet)	

CODEBOEK: THEMAVARIABELEN

POLITIEKE ORGANISATIE (structuur, systeem)		
101	Politiek systeem	Hervormingen van de instellingen, veranderingen van staatsvorm, scheiding der machten, referendum, autonomie, separatisme, grondwet, ... NIET: verandering van kiessysteem, inhoudelijk beleid (bv. wetgeving over bepaalde thematiek)
102	Verdeling van bevoegdheden	Staatshervorming
103	Organisatie van politieke partijen en politieke bewegingen	Partijideologieën, portretten van politici, overzicht van carrières van politici,...
104	Organisatie van de regering	Ontslag, aantreden van ministers, ministerposten, staatssecretarissen Coalitiebesprekingen, afschaffen van kabinetten, ontslag van adviseurs
105	Algemene beleidsverklaring	Regeerakkoord en nota van formateur
106	Organisatie van het parlement	Zetelverdeling, parlamentsvoorzitter, Kamer, Senaat,...
107	Organisatie van de administratie	Algemene administratieve hervormingen. decentralisatie (bv. van districten), statuut van de ambtenaar, openbaarheid van bestuur, e-government, ombudsman van de overheid. NIET: onderwijs, overheidsbedrijven.
108	Organisatie van lokale besturen en provincies	Aanstellen/ontslag van burgemeester, schepenen, wissel, gemeenteraad
109	Relaties federale, regionale en provinciale overheden, lokale besturen	
110	Organisatie van belangenverenigingen	Organisatie van vakbonden, middenveldorganisaties (bv. Unizo, Boerenbond, ABVV, ACV,...) NIET: acties (betogingen, manifestaties, stakingen,...) van belangenverenigingen; voor acties: vul themacode in voor dewelke ze actie voeren
111	Politieke cultuur / ethische politiek	Politieke moraal ("kan dit wel; is dit politiek ethisch verantwoord?"), depolitisering, politieke verantwoordelijkheid, politieke vernieuwing, politieke cumulatie, lonen ministers en parlementairen, politieke comebacks, dienstbetoon, overlopers, ontslagen
112	Corruptie door politici of administratie	Alles wat zeker niet kan. Eventueel enkel beschuldiging ervan.
VARIA		
121	Politiek Jaaroverzicht	Terugblik op politieke jaar
VERKIEZINGEN EN REFERENDA		
131	Wetgeving verkiezingen	Veranderingen van de kieswet/kiessysteem, stemrecht, stemplicht, minimumleeftijd,...
132	Organisatie van verkiezingen	Het aankondigen van (al dan niet vervroegde) verkiezingen, lijstvorming, administratieve voorbereiding,...
133	Campagnenieuws	Verslagen over campagneactiviteiten, stand van zaken, thema's in de verkiezingscampagne, ...
134	Opiniepeilingen	Resultaten en analyses van de resultaten en gevolgen
135	Uitslagen en interpretatie van verkiezingsuitslagen	
GERECHT, JUSTITIE EN CRIMINALITEITSBELEID (structuur, systeem)		
201	Organisatie van het gerecht	Werking van het gerecht en parketten, bijkomende magistraten, achterstand, snelrecht, minimumstraffen, deontologie
202	Organisatie van de politiediensten	Politiehervorming, personeelsbeleid, aanstellingen, brandweer...
203	Preventie van criminaliteit	Beleid, maatregelen, richtlijnen, samenwerking tussen instanties, internationale samenwerking, campagnes, gedragscodes
204	Drugsbeleid	
205	Beleid rond detentie	Gevangenis: bouw, menselijkheid van behandeling, leefbaarheid en veiligheid. Vervroegde invrijheidstelling, personeelsbeleid, strafwetgeving. NIET: item over iemand die gevangenisstraf krijgt.

206	Repressie en controles i.v.m. criminaliteit	(Politie)acties i.v.m. mensensmokkel, illegale vluchtelingen, kleine criminaliteit, oplichting, drugs, illegaal goederentransport, politiecapaciteit, sancties, zero-tolerance
211	Rechtszaken en processen	Beroepaantekeningen, voorkomen voor raadkamer, aanstellen onderzoeksrechter, strafmaat, detentie,...
CRIMINALITEIT		
231	Bommelingen en bomaanslagen	
232	Burgerlijke geschillen	Plagiaat, contractbreuk, ...
233	Fraude	Oplichting, afpersing, vervalsing, bedrijfspionage, belangenverstremming, corruptie... NIET: belastingfraude
234	Belastingfraude	Ontduiken van en knoeien met belastingen, belastingparadijzen, ...
235	Brandstichting en vandalisme	
236	Hooliganisme	
237	Straatgeweld en openbare orde	NIET: hooliganisme, migrantenrellen, ...
238	Migrantenrellen	
239	Handtassenroof, gauwdieven, carjacking	
240	Inbraken	Zowel in privé als in publieke gebouwen. Ook homejacking
241	Moord en moordpoging	Ook zelfmoord
242	Verkrachtingen en aanrandingen van volwassenen	
243	Pedofilie	
244	Overvallen	
245	Slagen en verwondingen, vechtpartijen	
246	Ontsnappings uit de gevangenis	
247	Drughandel	Gangsteroorlog om drugs
248	Ontvoering en losgeld	
249	Gezinsdrama's	Ook berichtgeving over vermisten (indien ze niet onder een andere themacode horen)
250	Mensenhandel	Prostitutie, illegalen, vrouwenhandel, seksvluchtelingen,...
251	Piraterij	Schending van muziek- en auteursrechten, ...
RECHTEN EN VRIJHEDEN		
271	Racisme	
272	Mensenrechten	Ook mensenrechtenorganisaties
273	Doodstraf	Executies
274	Discriminaties en rechten van holebi's	
275	Discriminaties en rechten van vrouwen	
276	Discriminaties en rechten van autochtone etnische minderheidsgroepen	Bijvoorbeeld Franstaligen in Vlaamse rand, Basken,...
277	Andere rechten en vrijheden, discriminaties	
*	Aandacht asielzoekers/illegalen	
*	Rechten/plichten van advocaat	Gedrageregels, geheimhouding, zwijgplicht, weigering cliënten,...
*	Rechten dader van criminele daad	Recht op advocaat, rechten tijdens verhoor, recht op verzorging, privacy,...
*	Rechten slachtoffer van criminele daad	Spreekrecht, recht op informatie, rechtsbijstand,...
*	Rechten slachtoffer van/in media	Anonimiteit, privacy, zwijgrecht, uitspraken van Raad voor Journalistiek
MIGRATIE, INTEGRATIE EN ASIELZOEKERS		
281	Seizoenmigratie en emigratie	
282	Integratie van migranten	Taalcursussen, integratiecursussen
283	Asielzoekers en illegalen	Opvang, behuizing, leefomstandigheden, aanwezigheid, uitwijzing uitgeprocedeerden, ...
284	Immigratie	Migratiestop, quota, beperkingen, regularisatie, ...
FINANCIËN		
301	Monetair en financieel beleid	Maatregelen, stabiel houden van valuta, wisselkoers
302	Beurzen	AEX, Bel 20, Dow Jones,...
*	Aandacht markten/speculanten/beleggers	Vermelding van markt, speculaties, beleggingen, ... Ook hedge funds

303	Banksector, lenen, sparen	NIET: bedrijfsorganisatie van banken
304	Verzekeringen en rampenfonds	NIET: bedrijfsorganisatie van verzekeringsmaatschappijen
305	Belastingen	Ook eventuele loonlastenverlagingen
*	Aandacht loonkosten	Hoge loonkosten, vertrek bedrijf naar buitenland als gevolg
306	Begroting	
307	Overheidsschuld, Maastrichtnormen, staatsschuld	
*	Aandacht ratingbureaus	S&P, Moodies, Fitch,...
ECONOMIE		
311	Economische toestand	Economische analyses, conjunctuur, schuldencrisis, consumentenvertrouwen, ondernemingsvertrouwen, koopkracht, ...
312	Economisch beleid	Berichten over de slechte economie, maatregelen van de regering, economische planning, steun aan bedrijven, ...
313	Privatisering/nationalisering en organisatie van overheidsbedrijven	Benoeemingen, aandelen, beursgang,... van overheidsbedrijven
314	Handelsbeleid	Exportsteun, douanecontroles, invoerrechten,...
315	KMO's	Kleine of middelgrote ondernemingen
316	Distributie	Openingsuren van winkels, verplichte sluitingsdag, nieuwe wet op nachtwinkels, ...
317	Organisatie en beleid van specifieke bedrijven	Ontslagen, aanstellingen, gedeeltelijke verkoop, overname, sluiting/opening van vestiging, ...
318	Industriële sectoren	De bouw, de farmaceutische industrie, metaalindustrie, auto-industrie,...
CONSUMENT		
331	Consumentenzaken	Bescherming van consument, koopovereenkomst, geschillencommissie, garantie,...
332	Reclame	Marketing, Jury voor Ethische Praktijken (JEP), recensie/reclame voor bepaald product/dienst
333	Tarieven en prijzen, prijsveranderingen	(Controle van) prijzen van olie, elektriciteit, water, gas, telefonie,...
WERK		
351	Werkloosheid	Stijgen, status quo, dalen
352	Werkgelegenheidsbeleid	Stimuleren van de arbeidsmarkt, allerlei maatregelen wat betreft werklozen, opleidingen,...
353	Arbeidsmarkt	Toestand van de arbeidsmarkt, tekort of teveel aan bepaalde categorieën opgeleiden of niet-opgeleiden, aantal knelpuntberoepen,...
354	Sociaal overleg	Overleg tussen werkgevers en werknemers, nieuwe CAO's, vakbonden, ondernemersraad,...
355	Arbeidsomstandigheden	Welzijnswet, arbeidsinspectie, ziekte, verzuim
356	Ontslag	Brugpensioenen en pensioenen, gouden handdruk, ontslagpremies,...
SOCIALE ZAKEN		
401	Gezins- en familiale banden	Erfrecht, onderhoudsplicht, alimentatie, adoptie, co-ouderschap,...
402	Kinderbijslagen en geboortepremies	
403	Jeugdzaken	Jeugdvoorzieningen, jeugdzorg, jeugdhuizen, zakgeld, verslavingen, depressies, ADHD, alcoholisme,...
404	Conceptie en anticonceptie	Abortus, anticonceptiva, in-vitrofertilisatie, klonen van mensen,...
405	Seksuele zaken	Seks vanaf 16, preventie van incest, pornografie, SOA's,...
406	Gezondheidsbeleid	Preventie van ziektes, inenting, ...
407	Menselijke ziektes	Epidemieën, uitbraken, haarden, ...
408	Nieuwe medicijnen, kuren, technieken...	Wetenschappelijke testen, therapieën, ontdekkingen,...
409	Voedselveiligheid en voedingskwaliteit	Biologische producten, vervaldata, terughaalacties, hormonen,...
410	Armoede en sociale uitsluiting	Zwerfers, daklozen
411	Buurtontwikkeling	Buurtfeesten, probleemwijken, leefbaarheid
412	Welzijn en de welzijnssector	Rusthuizen, dagcentra voor gehandicapten, daklozenwerking, zorgverzekering, ziekenhuizen,...
413	Ziekteverzekering	Terugbetalingen, maximumfactuur, ...
414	Pensioenen	Brugpensioenen, optrekken van pensioenleeftijd, Zilverfonds, verhoging van de minimumpensioenen, ...

415	Sociale zekerheid in het algemeen	Regionalisering, splitsing, RSZ-bijdrage, ...
416	Werkloosheidsuitkeringen	
417	Andere uitkeringen	
418	Euthanasie	
419	Anonimiteit in de samenleving	Kluzenaarsleven, vondelingenschuif, Teleonthaal, privacygegevens, naamloze doden,...
DEMOGRAFIE		
451	Dood	Begraafplaatsen, terugbetaling begrafenis,... NIET: item over iemand die overleden is
452	Bevolking en demografie	Groei/afname, samenstelling van bevolking
MOBILITEIT & VERKEER		
501	Verkeersongevallen	
502	Reportages over files en aankondiging van wegwerkzaamheden	
503	Openbaar vervoer	
504	Beleid en actie rond verkeersdelicten	Boetes, sancties,...
505	Verkeersveiligheid	Voorlichting, campagnes, alcoholcontroles, plaatsen en werking flitspalen, ...
506	Algemene mobiliteitsproblematiek	Fileprobleem, vertragingen,...
507	Transport en vervoer	Nachtvluchten, treinvervoer, vrachtovervoer, scheepvaart, ...
508	Verkeersdelicten zelf	Alcoholgebruik achter het stuur, overdreven snelheid, door rood licht rijden, vluchtmisdrijf, ... NIET: aanpak, controles
509	Infrastructuurwerken en mobiliteit	Discussie over aanleg van een nieuwe weg, een fietspad, een snelweg, een kanaal, een treinverbinding,...
RUIMTELIJKE STRUCTUUR		
521	Ruimtelijke ordening	Stedenbouw, landschapsarchitectuur, lintbebouwing, bouwvergunningen, gewestplannen, Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen,...
522	Huisvesting	Sociale huisvesting, woningmarkt, prijzen van eigendommen, huurprijzen, verkrotting, huisjesmelkers, lege bedrijfsruimtes, kraken,...
*	Aandacht allochtonen	
MILIEU		
531	Natuurgebieden	
532	Milieuvervuiling (bodem, water, lucht)	Uitbreiding, decreet voor onderhoud, afspraken,...
533	Geluidshinder	
534	Radioactief afval	Door vliegtuigen, kerncentrales,...
535	Afvalbeleid	Recyclage, eco-tax, huisvuilophaling, ...
536	Dierenwelzijn	Verwaarlozing, mishandeling, dierenasielcentra,...
537	Bedreigde dier- en plantensoorten	Kappen van het regenwoud, uitsterven dieren,...
538	Klimaatveranderingen	Kyoto en andere protocollen/congressen, gevolgen,...
NATUUR		
551	Natuurverschijnselen	Noorderlicht, vallende sterren, zonsverduistering, onweer, ...
552	Berichten over het weer (voorbij, huidig of toekomstig)	Goed weer vandaag, sneeuw in de Ardennen, hittegolf, koudegolf,...
553	Indeling seizoenen en tijd	Zomertijd, meteorologische lente, Chinese en andere beginmomenten van het nieuwe jaar, ...
ENERGIE		
571	Energiebeleid	Plaatsen windmolens, kerncentrales, kolencentrales, afbouw kernenergie, energiebesparende maatregelen, ...
572	Duurzame ontwikkeling	Bouwen met duurzame en milieuvriendelijke materialen, toepassingen van energiebesparende technologieën, duurzame ontwikkeling over het algemeen
LANDBOUW		
581	Landbouw	Biologische landbouw, chemische bestrijdingsmiddelen, werktuigen,...
582	De teelt, planting en oogst van specifieke producten	Mislukte oogst, aardappelteelt,...
583	Bosbouw	Roofbouw, keurmerken hout, Amazone,...
584	Visserij	Uitsterven van visbestanden, het overbevissen, quota,...

MUZIEK		
601	Populaire concerten en festivals	Verslagen van Pop/Rock/R&B/Folk/Wereldmuziek
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
602	Klassieke concerten	Verslagen van Koor, Opera, symfonisch orkest
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
603	Organisatie van festivals/concerten	Afgelasten, specifieke maatregelen, ticketverkoop,...
604	Muziekprijzen	Awards, onderscheidingen, Elisabethwedstrijd,...
605	Specifieke muziekvideo, release, hitlijsten,...	
606	Muziek- en festivalbeleid	Veiligheid, geluidsnormen, subsidies,...
FILM		
611	Specifieke film	Verslagen, recensies, releases, premières,...
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
612	Filmprijzen	Oscar's, Golden Globes
613	Filmbeleid	Subsidies, minimumleeftijd,...
PODIUMKUNSTEN		
621	Specifieke voorstellingen theater, musical, dans, ...	
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
622	Beleid podiumkunsten	Beleid rond theater, musical, dans, ...
623	Prijzen podiumkunsten	Prijs voor theaterstuk, musical, dansvoorstelling,...
LITERATUUR		
631	Specifiek boek, lezing, voordracht, evenementen met en rond boeken	Sfeerverslag van de boekenbeurs, voorstelling boek, lezing,...
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
632	Beleid rond boeken, literatuur, het stimuleren van het lezen	Vaste Boekenprijs
633	Literatuurprijzen	Pulitzer, Nobelprijs
BEELDENDE KUNSTEN		
641	Specifiek werk, prijs, tentoonstelling	Fotografie, grafische kunst, schilderkunst, textiele kunst, digitale kunst,...
*	Aandacht origine/etniciteit van kunstenaar	Afkomst
642	Beleid beeldende kunsten	Beleid rond Fotografie, grafische kunst, schilderkunst, textiele kunst, digitale kunst,...
PATRIMONIUM		
651	Archeologische ontdekkingen	
652	Architectuur	
653	Patrimoniumbeheer, bescherming van monumenten	Open monumentendag, subsidies,...
654	Wereldtentoonstelling	BIE, bureau international des expositions
ANDERE CULTUUR		
661	Auteursrechten	SABAM, BAF, en andere
662	Andere culturele activiteiten en evenementen	Ook: human interestverhalen (indien ze niet tot 'celebrity' horen), fashion
663	Ander cultuurbeleid	
ONDERWIJS		
701	Organisatie van het kleuter en het lager onderwijs	Subsidies, nettensysteem, ontevreden leerkrachten, verloning, opleiding, Schoolstrijd, Pedagogische methode, ...
*	Taalaspect	Voertaal, bepaalde vakken

702	Organisatie van het middelbaar onderwijs	Subsidies, nettensysteem, ontevreden leerkrachten, verloning, opleiding, Schoolstrijd, Pedagogische methode, ...
*	Taalaspect	Voertaal, bepaalde vakken
703	Organisatie van het Hoger en universitair onderwijs (ook post-universitair)	Subsidies, nettensysteem, ontevreden leerkrachten, verloning, opleiding, Schoolstrijd, Pedagogische methode, ...
*	Taalaspect	Voertaal, bepaalde vakken
704	Evenementen in het kader van de onderwijskalender	Eerste schooldag, opening van het academiejaar, einde van het schooljaar, examens,...
WETENSCHAPPEN		
711	Wetenschapsbeleid	Subsidievormen, maatregelen tegen publicatiedruk, FWO, aantrekken (buitenlandse) onderzoekstalenten, Roadmap, Belspo, IWT
712	Specifieke wetenschappelijke ontdekkingen en prijzen (niet-medisch)	Nobelprijzen voor exacte wetenschappen en economie
713	Technologie	Ontwikkelingen, constructies
714	Documentatie en archieven	
715	Deontologie van de wetenschappen	Fraude, plagiaat
RUIMTEVAART		
721	Landing, lancering, status vlucht, experimenten aan boord (resultaten), ruimtewandeling, landing op de maan, ...	
722	Beleid rond ruimtevaart, ruimtevaartprogramma's, aanpassingen space station, ...	Verdeling verantwoordelijkheden, internationale samenwerking, technologische basis,...
723	Mislukkingen & rampen van ruimtevaart	Bijvoorbeeld: Ramp Challenger, ramp Columbia, crash Ariane.
VERMAAK		
731	Winnen van een loterij of speciale prijs	Loterijen, winnen van tickets bij wedstrijd, ...
732	Gokproducten	Poker, casino's, krasbiljetten
733	Gokverslaving en beleid	Wet op casino's, organisatie van nationale loterij
734	Kermissen, lunaparken	pretparken
735	Verslag van feestvreugde	Nationale feestdagen, voetbal, Nieuwjaar,...
TOERISME		
741	Toerisme en recreatie: beleid en implementatie	Regeling voor kampeerreinen, naaktstranden, weekendhuizen,...
742	Waarschuwing/beperking toerisme naar bepaalde landen	Negatief reisadvies
743	Toestand van toerisme	Vakantiedrukte, ophoping van toeristen (aan kust, Ardennen, skigebieden, buitenland)
744	Gestrande reizigers	
GODSDIENST		
751	Religieuze vieringen en traditionele religieuze gebruiken	Religieuze feesten, tradities, plaatsen Bijvoorbeeld: crematies, Allerheiligen, zaligverklaring, boeteprocessie, eucharistieviering, huwelijk, ...
752	Religieuze orden en sektes	NIET: Katholieke Kerk
753	Religies (algemeen, ideologie, onderverdeling)	De islam, moslimfundamentalisme, het ontstaan van de christelijke scheuringen, ...
*	Islam	Imams, Ayatollah, moskeeën,...
754	Organisatie van de Katholieke Kerk	Priesterwijdingen, roeping, ontslag priester, Vaticaan, bisschop, kardinaal, paus, ...
755	Bezoeken, ontmoetingen en uitspraken van religieuze leiders	
MEDIA		
761	Mediabeleid	Beheersovereenkomst, onderzoek, subsidies, diversiteit in de media,...
762	Evoluties in de mediawereld	Overnames, medialandschap, mediaconcentratie, oprichting, restyling, nieuw programma/medium, aanstellingen/ontslagen,...
763	Journalistieke deontologie	Wetgeving, journalistieke codes (onpartijdigheid, professionaliteit, objectiviteit), Raad voor de Journalistiek, schendingen door journalisten,...

764	Media-events	Benefietshows, records, ...
TELECOMMUNICATIE		
771	Telecommunicatie, GSM	Telefonie, telecomoperatoren, GPS, smartphones, apps, communicatiegadgets...
772	Internet en IT	Technologieën, nieuwe ontwikkelingen, netwerken, software,...
773	De Post, postertijen	
DEFENSIE EN WAPENS		
791	Bescherming tegen terroristische aanslagen, antiterrorisme	Staatsveiligheid, speciale eenheden,...
792	Organisatie en hervorming van het leger	Verkoop basissen, aanwervingscampagnes, herstructureren, het transporteren van troepen, opdracht van het leger, aankopen van wapens door het leger...
793	Wapenhandel, wapenleveringen, export van wapens	
*	Aandacht allochtonen	
794	Binnenlandse niet-militaire taken van het leger	
795	Privé wapenbezit	Verboden wapens, vergunningen, bewapeningsgraad van de bevolking, ...
INTERNATIONALE INSTELLINGEN EN VERDRAGSCONSTRUCTIES		
801	Oprichting, afschaffing, verandering, nieuwe voorzitter, toetreding nieuwe leden, ...	Ook beslissingen en ander nieuws van internationale instellingen dat in geen andere themacategorie past
EUROPA (= INSTITUTIONEEL; NIET GEOGRAFISCH)		
811	Europese Top	
812	Samenstelling en werking van de Europese Instellingen	Europese Commissie, Europees Parlement, Europese Raad van ministers, Europees Hof van Justitie
813	Europese Integratie	Eenwordingsproces
814	Europees Recht	Europees Hof, Europese richtlijnen, verdragen
815	Europees Economisch en Industrieel beleid	Concurrentie, gemeenschappelijke markt, import, export, havenbeleid
816	De uitbreiding van de Europese Unie	Toetreding van lidstaten
817	Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid	Mensenrechten, verkiezingswaarnemers, defensie,...
818	Europese Financieel en monetair beleid	Eurozone, euro, stabiliteitspact, begrotingspact, groeipact, ECB, Noodfonds, maatregelen op EU-niveau,...
819	Europees Sociaal Beleid	Beleid tegen armoede, pensioensopbouw, vrijheid van verkeer van personen
820	Europees Landbouwbeleid	Landbouwsubsidies, regelgeving productie/prijzen, voedselveiligheid,...
821	Europees Milieubeleid	Milieurichtlijnen
ORLOG & VREDE		
841	Wereldvrede in het algemeen, aantal oorlogen in de wereld	
842	Oorlog tussen twee of meer landen	
843	Intern gewapend conflict	Binnenlandse beweging of groepering, zonder betrokkenheid van ander land Bestand geschonden, aanvallen, staatsgreep, ... Bv. Arabische Lente, revoltes, revoluties, burgeroorlog,...
844	Intern gewapend conflict met betrokkenheid van een ander land	Inmenging/betrokkenheid van ander land. Bijvoorbeeld: de inmenging van andere landen in het Syrische conflict
845	Internationaal terrorisme	Bestrijding (bv. proces tegen terroristen), samenwerking antiterrorisme, terroristische netwerken NIET: oorlog Irak
846	Aanslagen met politieke motieven	Gijzeling, vliegtuigkaping, bomaanslagen/zelfmoordaanslagen met politieke motieven
847	Vredeshandhaving, peacekeeping operations	Blauwhelmen, pacts,...
848	Extern opgedrongen ontwapening	
849	WOI en WOII	Archief, geschiedenis, nieuwe ontdekkingen, ... NIET: herdenkingen
850	Andere oorlogen	Archief, geschiedenis, nieuwe ontdekkingen, ... NIET: herdenkingen

851	Oorlogstribunaal, Internationaal oorlogs- en genociderechtspraak	Genocidewet, Tribunaal Den Haag
852	Vredesonderhandelingen, afkondigen bestand	
853	Herdenkingen oorlogen, bevrijdingen, veldslagen, oorlogsslachtoffers, ...	
854	Specifiek protest tegen oorlog en vredesacties	Manifestaties, acties, betogingen,... tegen oorlog en voor vrede.
INTERNATIONALE CONTACTEN		
861	Ontmoeting tussen internationale actoren buiten het kader van internationale organisaties	
862	Bezoek belangrijke vertegenwoordiger aan een andere land	Bezoeken president, minister,...
863	Internationale multilaterale samenwerking buiten een internationale instelling	
864	Diplomatieke verhoudingen	Diplomatieke betrekkingen, erkenning, opening/sluiting ambassade, ...
865	Internationale economische zaken en handelsbeleid	Anti-globalisering, economische steun aan buitenland,...
866	Internationaal financieel en monetair beleid	Acties van IMF, Wereldbank, afbouw schuldenberg in een internationaal perspectief, ...
RELATIES MET DERDE WERELD		
881	Koloniale aangelegenheden	Historische gebeurtenissen in ex-koloniën zoals Congo
882	Ontwikkelingssamenwerking	Steun aan projecten in derde wereldlanden, AZG,...
883	Vluchtelingenproblematiek door oorlog	Ook beleid en hulp. NIET: vluchtelingen van natuurrampen.
884	Noodhulp bij rampen	Natuurrampen of andere rampen
RAMPEN		
891	Natuurrampen (verslag feiten) en gevolgen	Ramp veroorzaakt door natuurkrachten en de gevolgen Orkaan, bosbrand, vulkaanuitbarsting, aardbeving, overstroming,...
892	Beleid, aanpak van natuurrampen	
893	Menselijke rampen (verslag feiten) en gevolgen	Ramp veroorzaakt door de mens Melt-down, olieramp, gaslek, gasontploffing,...
894	Beleid, aanpak van menselijke rampen	
895	Verkeersrampen	Treinrampen, vliegtuigcrashes, kettingbotsingen, tunnelbranden, scheepsramp,...
896	Verantwoordelijkheid grote verkeersrampen, onderzoek, aanpassingen en gevolgen	
897	Huis of bedrijfsbrand	Al dan niet aangestoken. Als aangestoken: ook themacode 235
898	Hongersnood	
899	Ongevallen	Ongevallen van individuen met al dan niet dodelijke afloop (bv. huis-, tuin- en keukenongevallen) Niet: slachtoffers van rampen, verkeersongelukken of branden
SPORT		
901	Thuiskomst/vertrek sportmensen	Van of naar (sport)evenementen
902	Viering titel/ereplaats/overwinning	
903	Verslag wedstrijd	
904	Dopinggebruik	
905	Uitreiking prijs	
906	Sportbeleid	Dopingcontroles, regelgeving topsporten, ...
907	Organisatie, planning, voorbereiding sportmanifestatie	WK, EK, Olympische Spelen, Ronde van Vlaanderen
908	Organisatie sportverenigingen en transfervnieuws	

CELEBRITY		
911	Personalialia bekende personen	Bekend = voorgesteld als bekend
*	Aandacht allochtonen	Bekende allochtonen
*	Aandacht publieke leven	Celebrities op events, openingen, voorstellingen,...
*	Aandacht private leven	Ziekte, overlijden, zwangerschap, huwelijk, scheidingen, familie
*	Aandacht 'echte' celebrity	Paparazzi, roddelpers, ...
912	Personalialia sportmensen	
*	Aandacht allochtonen	
*	Aandacht publieke leven	Celebrities op events, openingen, voorstellingen,...
*	Aandacht private leven	Blessures, ziekte, overlijden, zwangerschap, huwelijk, scheidingen, familie
*	Aandacht 'echte' celebrity	Paparazzi, roddelpers, ...
913	Personalialia politici	
*	Aandacht allochtonen	
*	Aandacht publieke leven	Politici op events, spelprogramma's, openingen, voorstellingen,...
*	Aandacht private leven	Ziektes, overlijden, zwangerschap, huwelijk, scheidingen, familie
*	Aandacht 'echte' celebrity	Paparazzi, roddelpers, ...
ROYALTY		
921	Persoonlijk leven royals en adellijke families	Ziektes, overlijden, zwangerschap, huwelijk, scheidingen, familie
922	Opvolging/afstand titel/terugkomst monarch of familie	
923	Bezoek royals aan andere landen	Bijvoorbeeld in het kader van een handelsmissie
924	Civiele lijst, dotatie koningshuis, rechten en rol koningshuis	Ceremoniële rol, protocollaire rol, dotaties familieleden,...
925	Boodschap van de Koning	Kerstboodschap/ Nationale feestdag
930	Andere faits divers i.v.m. met royals	Royals op events, openingen, voorstellingen,...

8.3. Bijlage 3: codeboek casussen

CODEBOEK ONPARTIJDIGHEID Televisie & Radio

Gegevens per nieuwsitem

Programma (TV en Radio)	Keuzelijst
1 = VTM 19u Nieuws 2 = VRT 19u Journaal 3 = Terzake 4 = De Afspraak 5 = De zevende dag 7 = Radio 1 nieuws 8 = De ochtend 9 = De wereld vandaag / De tour vandaag	
Casus	Keuzelijst
1= Chovanec 2= Brand Moria 3= Regeerakkoord	
Duurtijd item (TV en Radio)	Numerieke waarde
De lengte van het betreffende item, omgerekend in seconden. Bijvoorbeeld een nieuwsitem van één minuut en 40 seconden wordt dus 100.	
Format (TV en Radio)	Keuzelijst
1 = Enkel nieuwslezer / presentator (Geen beeldmateriaal of interviews) 2 = Reportage	

(beelden (tv) of geluid (radio) vanop locatie, interviews op locatie)

3= Stand-up door correspondent op locatie

(of heen-en-weer interview tussen nieuwslezer in studio en correspondent op locatie)

4 = Reportage + stand-up

5= Studio-interview met journalist

6 = Studio-interview of telefonisch interview met andere actor

(nieuwslezer/presentator + 1 persoon)

Bv. 1 gast in Terzake, Marc Van Ranst in het journaal, telefoongesprek met expert in De Ochtend

7 = Studio-panelgesprek

(nieuwslezer/presentator + discussie door meerdere personen in studio) Bv. De afspraak

8 = Andere

Naam journalist(en)

Tekstwaarde

Journalisten

Vul hier de naam in van de journalist die vermeld wordt als reportagemaker, verslaggever of interviewer. De journalist kan vermeld worden door de nieuwslezer, of onderaan in beeld verschijnen. De journalist kan ook een stand-up doen en zijn eigen naam vermelden.

Op radio wordt de verslaggever vaak aan het begin of eind van de uitzending genoemd ("Een reportage van..." of in het geval van correspondent: "XXXX, voor radio 1 in XXX)

Journalisten als correspondent ter plaatse worden hier gecodeerd, en niet als *actor*.

Journalisten, die als expert in de studio worden opgevoerd, worden wel als *actor* gecodeerd.

Presentatoren/nieuwlezers

Bij Terzake, De afspraak, De zevende dag, De ochtend & De wereld vandaag: de presentator die gasten interviewt wordt ook als journalist beschouwd.

Bij Nieuws indien Studio-interview: de nieuwslezer die gasten interviewt in de studio wordt ook als journalist beschouwd.

Dus: nieuwslezer of presentator coderen als journalist?

Zijn ze interviewer (studiogesprek, panelgesprek) → JA

Zijn ze geen interviewer (reportage) → NEE

Je kan tot 3 journalisten coderen, zijn er minder dan 3 laat je die vakjes leeg. (Zijn er meer dan 3, dan codeer je de eerste 3). Is er geen journalist, of kom je de naam niet te weten dan laat je deze variabele ook leeg.

Onderwerpbeschrijving

Tekstwaarde

Bondige en feitelijke omschrijving van de specifieke aspecten van de casus die aanbod komen in één à twee volzinnen. Meestal bevat de eerste zin van de nieuwslezer een bondige samenvatting van het nieuwsitem. Verzorg deze zin wat betreft spelling en inhoud.

Een onderzoeker moet door jouw beschrijving een goed beeld krijgen waarover het nieuwsitem gaat, zonder de beelden erbij te zien. Geef dus zoveel mogelijk duidelijke en relevante informatie.

Mediabron

Tekstwaarde

Vul de mediabron(nen) in waarop de journalist zich gebaseerd heeft, indien deze vermeld worden door de nieuwslezer of journalist. Ook beelden die van bijvoorbeeld YouTube, CNN, Al Jazeera,... komen, zonder expliciete vermelding (maar icoon is wel zichtbaar bovenaan in beeld), dienen hier gecodeerd te worden.

Bijvoorbeeld: "Uit een onderzoek van De Standaard en Le Soir blijkt dat...": Bron: *De Standaard* en *Le Soir*

"Herman Van Rompuy heeft via Twitter laten weten dat...": Bron: *Twitter*

Ook als naar het eigen medium verwezen wordt: bv. "In ons middagjournaal van VRT zei Jan Jambon dat..."
→ *VRT* is mediabron.

Als een medium het onderwerp is van het nieuwsitem is het geen mediabron, maar een actor.

Bijvoorbeeld: "Twitter heeft dit jaar dubbel zoveel leden dan vorig jaar".

"De Standaard wordt vanaf nu uitgegeven in tabloid-formaat".

Je kan tot 3 mediabronnen coderen, zijn er minder dan 3 laat je die vakjes leeg. (Zijn er meer dan 3, dan codeer je de eerste 3).

Andere opmerkingen

Tekstvak waarin de codeur nog opmerkingen kan schrijven. Dingen die opvallen ivm de nieuwslezer, journalist of presentator, dingen die niet in bod kwamen in vorige variabelen.

Vermeld hier zeker als er wordt aangekondigd dat bepaalde gasten waren uitgenodigd maar niet wilden of konden komen.

Andere voorbeelden:

- Opvallende non-verbale communicatie van nieuwslezer/presentator/journalist (met ogen rollen, wegwuiven, uitlachen,...)
- Kritische/cynische commentaar van nieuwslezer/presentator/journalist
- De geïnterviewde persoon erg veel onderbreken, niet laten uitspreken, blijven doorvragen, tegenspreken,...
- ...

Gegevens per Actor

Wat is een actor?

ACTOREN =

- 1) Persoon die aan het woord komt (anoniem of bij naam vermeld)
- 2) Persoon die vermeld wordt (bij naam vermeld)
- 3) Organisaties, bedrijven, instellingen,... (die bij naam vermeld worden → verbale vermelding, dus in beeld verschijnen is niet genoeg bv. logo van De Lijn op een bus is géén actor)

Organisaties – bedrijven – instellingen = officiële groep van personen

Dus: partijen, de federale/Vlaamse regering, overheidsbedrijven en –instellingen, rechtbanken, Europese instellingen, middenveldorganisaties, ngo's, terreurorganisaties, universiteiten, (sport-)verenigingen, ...

VOORBEELDEN:

Regering, parlement, politie, gerecht, parket, Hof van Beroep, Comité P., Groen, Open VLD, EU, Europese Commissie, IS, Taliban, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Rode Kruis, Artsen zonder Grenzen,...

'De regering-De Croo' → 'regering' is WEL een actor, 'De Croo' NIET (verwijst hier naar regering, niet naar Alexander De Croo)

'De zaak Chovanec' → 'Chovanec' is GEEN actor (verwijst naar de zaak, niet naar meneer Chovanec)

'Jozef Chovanec kreeg medicatie toegediend door een arts' → Chovanec is WEL een actor (persoon die bij naam genoemd wordt)

'De vluchtelingen worden overgebracht naar een nieuw kamp' → 'vluchtelingen' is GEEN actor (niet bij naam genoemd)

'Vluchteling Mohamed en zijn familie verloren al hun bezittingen in de brand' → 'Mohamed' is WEL actor (bij naam genoemd)

GEEN ACTOREN =

- Landen
- Interne journalisten van VRT of VTM als zij verslaggever/reportagemaker zijn van het desbetreffende nieuwsitem. Deze worden namelijk bij de variabele *Naam Journalist* gecodeerd. Nieuwslezers ook niet.
- Schepen of andere voertuigen, kerncentrales, satellieten
- Artificiële, fictieve figuren (bv. tekenfilmfiguren, robots,...)

Je kan tot 12 actoren coderen. Zijn er meer dan 12 actoren, zorg ervoor dat je zeker alle sprekende actoren codeert.

Actor naam	Tekstwaarde
<p>Vul de naam in van de actor. Wees hierbij zo volledig en specifiek mogelijk. Een actor die binnen één nieuwsitem verschillende keren vermeld wordt of aan het woord komt, wordt slechts één keer gecodeerd binnen dat nieuwsitem.</p> <p>Als de naam niet gekend is en niet in beeld verschijnt vul je 'Anoniem' in. (Dit kan enkel bij actoren die aan het woord komen)</p>	
Actor functie	Tekstwaarde

Vul de functie in die de actor heeft in het item. Vaak gaat het om een beroep of een bepaalde rol in een situatie.

Voorbeeld: woordvoerder NMBS, man in de straat, professor geneeskunde aan de UA, slachtoffer, premier, voorzitter van KV Mechelen, ...

Als de functie onderaan in beeld verschijnt, mag deze ingevuld worden.

Actor spreektijd

Enkel invullen indien de actor een persoon is én aan het woord komt.

Timen van de quote van de actor, omgerekend naar seconden.

Als een actor binnen één nieuwsitem verschillende keren aan het woord komt, wordt de duur van de afzonderlijke quotes samengeteld.

SMS/persbericht/Tweet/Facebookpost/... worden niet meegeteld als spreektijd.

Actor Standpunt – Casus Chovanec

Enkel invullen indien casus = Chovanec én spreektijd actor > 0

- 1) De actor toont sympathie/begrip voor het slachtoffer (Chovanec/zijn familie)

0 = Nee

1 = Ja

- 2) De actor verwijst naar de politieke verantwoordelijkheid/ fouten in het dossier door Jambon. (iemand die zegt dat Jambon geen fouten gemaakt heeft=0).

0 = Nee

1 = Ja

- 3) De actor verwijst naar de politieke verantwoordelijkheid/ fouten in het dossier door andere minister/politicus/overheid in het algemeen

0 = Nee

1 = Ja

- 4) De actor verwijst naar de verantwoordelijkheid van het gerecht (procureur des konings, parketmagistraat, 'gefaalde justitie', bescherming van politiediensten door het gerecht; onvoldoende doorstroom van het gerecht naar de politiek)

0 = Nee

1 = Ja

- 5) De actor verdedigt het optreden door Jambon of toont begrip voor zijn situatie, verwijst bijvoorbeeld naar verzachtende omstandigheden of geeft aan dat het niet voldoende is voor ontslag. (Dit kan ook door Jambon zelf gebeuren.)

0 = Nee

1 = Ja

- 6) De actor wijst op de problemen binnen de politiediensten/hulpdiensten (organisatie/gebruik geweld/ racisme/ gebrek aan communicatie)

0 = Nee

1 = Ja

Actor Standpunt – Casus Moria

Enkel invullen indien casus = Brand Moria én spreektijd actor > 0

- 1) De actor toont sympathie/medelijden voor de slachtoffers van de ramp

0 = Nee

1 = Ja

- 2) De actor verwijst naar de politieke verantwoordelijkheid (van Politici in Griekenland/Europa)

0 = Nee

1 = Ja

- 3) De actor verwijst naar de verantwoordelijkheid van de vluchtelingen zelf (bv. Aansteken brand; illegaal komen, gebruik maken van mensensmokkelaars)

0 = Nee

1 = Ja

- 4) De actor wijst op de problemen omtrent opvang vluchtelingen

0 = Nee

1 = Ja

- 5) De actor verwijst naar het opvangen van vluchtelingen en vindt dat ons land ...

1= Meer vluchtelingen moet opvangen

2= Verdedigt het aantal

3= Minder vluchtelingen moet opvangen

4= Verwijst naar de opvang maar heeft geen mening over het aantal

Dus als de actor de opvang van vluchtelingen in België NIET vermeldt → leeg laten

Als de actor de opvang van vluchtelingen in België WEL vermeldt maar geen mening heeft over het aantal → 4

Actor Standpunt – Casus Regeerakkoord

Enkel invullen indien casus = Regeerakkoord én spreektijd actor > 0

1) De actor benadrukt positieve aspecten van het regeerakkoord (ambitieuw, duidelijk, ...)

0 = Nee

1 = Ja

2) De actor benadrukt negatieve aspecten van het regeerakkoord (weinig ambitieus, onduidelijk, ...)

0 = Nee

1 = Ja

3) De actor verwijst naar de kwaliteiten van de regering of minister(s) (bekwaam, ervaren, ...)

0 = Nee

1 = Ja

4) De actor verwijst naar de gebreken van de regering of minister(s) (niet bekwaam, onervaren, niet-legitiem ...)

0 = Nee

1 = Ja

5) De actor verwijst naar gebrek aan Vlaamse meerderheid (regering is niet-legitiem, ondemocratisch, grootste partijen ontbreken ...)

0 = Nee

1 = Ja

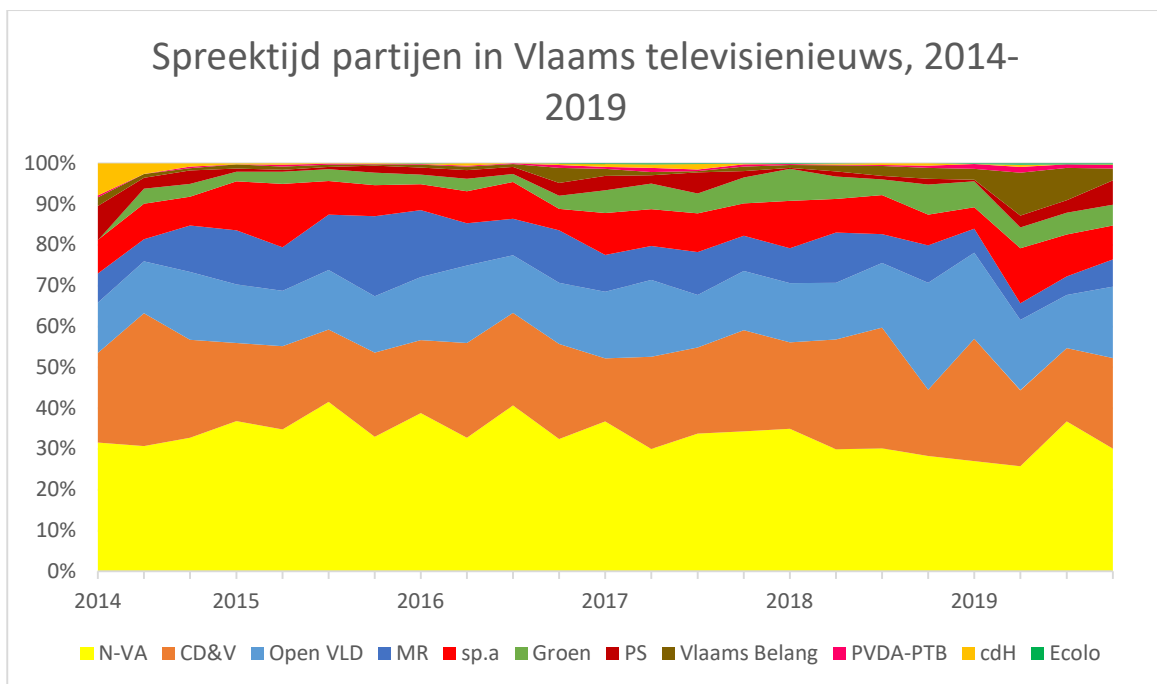
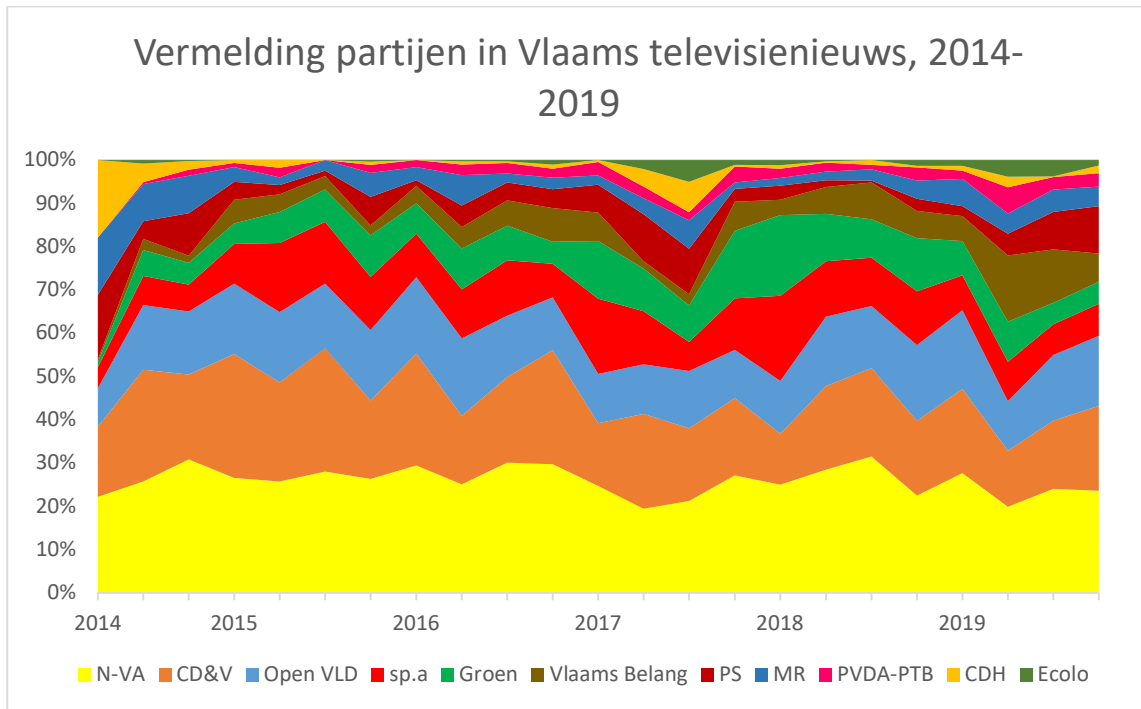
6) De actor verwijst naar de legitimiteit van de regering en/of is blij dat er (eindelijk) een regering is

0 = Nee

1 = Ja

8.4. Bijlage 4: vermeldingen van partijen doorheen de tijd

Vermeldingen van partijen doorheen de tijd (per jaar, onderverdeeld in kwartaalcijfers).

8.5. Bijlage 5: Basis topiclijst voor de online duo-interviews

Inleidend

Wat herinner je je over de zaak Chovanec/het nieuwe regeerakkoord/de brand in Moria?

- Vind je dit een relevant onderwerp voor de VRT om de coveren?
- Vind je dat de VRT over het algemeen voldoende tijd besteedde aan het onderwerp?

Vond je dat de VRT de berichtgeving over deze zaak goed heeft aangepakt?

Fragmenten

We tonen jullie nu een paar fragmenten...

Wat vind je van de manier waarop het onderwerp dat aan bod komt? (gelinkt aan 6. & 7.;

- Wat vind je van de manier waarop het onderwerp wordt geïntroduceerd?
- Vind je dat in de introductie het onderwerp voldoende gekaderd wordt?
- Is het in de introductie duidelijk wat de kern van de zaak is?

Wat vind je van de selectie van gasten/personen die aan het woord komen?

- Vind je het de juiste gasten voor het onderwerp? Waarom (wel/niet)? (expert vs. leek)
- Wat vind je van de mensen die aan bod zijn gekomen? (usual suspects, diversiteit, gender)
  - o Wie had je liever niet aan bod zien komen?
  - o Wie had je nog graag aan bod zien komen? (voldoende gasten/andere gasten)
- Heb je het gevoel dat er standpunten ontbreken? Welke standpunten had je nog aan bod willen zien komen?
- Specifieke vragen over extreme meningen (komen die voldoende aan bod, worden die geweerd, wat vind je daarvan; gelinkt aan 9.)

Wat vind je van de manier waarop de gasten worden geïntroduceerd?

- Heb je genoeg informatie over de gast?
- Wat had de journalisten er nog bij moeten vertellen?
- Wat vond je overbodige informatie?
- Is het duidelijk waarom de gasten gekozen werden?

Wat vind je van de (interview)stijl?

- Geeft de journalist voldoende uitleg bij de uitspraken van de gasten/de items die aan bod komen?
- Welke vragen had de journalist nog moeten stellen?
- Laat de journalist de gast hier voldoende uitspreken?

Afsluitend:

Heb je het gevoel na het fragment een goed inzicht te hebben in het onderwerp/de problematiek?

- Hoe komt dit?
- Wat kan er beter?
- Wordt het onderwerp in het hele fragment voldoende gekaderd/van voldoende informatie voorzien?

Geeft het fragment een vertekend beeld van de problematiek?

- Hoe komt dit?
- Wat kan er beter?
- Wordt het onderwerp in het hele fragment met voldoende nuance gebracht? (met voldoende aandacht voor de verschillende standpunten?)

Kiest de journalist/interviewer/reporter volgens jouw partij?

- Zo ja, hoe uit zich dat?
- Wat had de journalist anders moeten doen?
- Was de journalist in het fragment kritisch genoeg?

Wat zouden jullie anders hebben aangepakt?

8.6. Bijlage 6: Dropoff vragenlijst voor selectie participanten adhv respondentenpanel van de UA

Politieke voorkeur

Deze informatie over de respondenten in het panel is reeds beschikbaar door vragen naar de partijen waarop de respondent gestemd heeft bij de laatste verkiezing

Mediarepertoire

Kan u aangeven hoe vaak u de voorbije zes maanden de volgende activiteiten heeft uitgevoerd om nieuws te raadplegen?

Antwoordcategorieën:

- Niet
- Een uitzonderlijke keer
- Maandelijks
- Meermaals per maand
- Wekelijks
- Meermaals per week
- Dagelijks

Items:

- Kijken naar nieuwsprogramma's of -uitzendingen op televisie zoals Het Journaal, VTM Nieuws, Telefacts, Terzake, Pano, De Afspraak
- Luisteren naar nieuwsprogramma's of -journaals op de radio zoals het radionieuws, De Ochtend, De Wereld Vandaag, Nieuwe Feiten
- Lezen van gedrukte kranten zoals Het Laatste Nieuws, Het Nieuwsblad, De Standaard, De Morgen, Gazet van Antwerpen, Belang van Limburg, Metro
- Lezen van gedrukte tijdschriften zoals Knack, Trends
- Raadplegen van websites/apps van kranten zoals hln.be, nieuwsblad.be, standaard.be, demorgen.be, dS Avond
- Raadplegen van websites/apps van tijdschriften zoals knack.be
- Raadplegen van websites/apps van televisie- of radiozenders zoals VRT NWS, nieuws.vtm.be, canvas.be
- Raadplegen van websites/apps van andere nieuwskanalen zoals newsmonkey.be, apache.be, dewereldmorgen.be, charliemag.be, doorbraak.be, sceptra.net
- Raadplegen van nieuws via sociale media zoals Facebook, Twitter, Instagram, YouTube
- Commentaren lezen van andere lezers onder een online nieuwsartikel
- Reageren onder een online nieuwsartikel (zowel op nieuwssites als op sociale media)

Nieuwsgebruik

Hoe vaak raadpleegt u over het algemeen nieuws? Met nieuws bedoelen we nationaal, internationaal, regionaal/lokaal nieuws en andere actualiteit die u via elk mogelijk platform raadpleegt (radio, tv, krant of online).

Antwoordcategorieën:

- Vaker dan 10 keer per dag
- Tussen zes 6 en 10 keer per dag
- Tussen 2 en 5 keer per dag
- Eén keer per dag
- 4-6 dagen per week
- 2-3 dagen per week
- Eén keer per week
- Minder vaak dan eens per week
- Minder vaak dan één keer per maand
- Nooit
- Weet ik niet

Affiniteit met VRT

Hoe vaak kijk je naar nieuwsprogramma's VRT-nieuws?

Antwoordcategorieën:

- Nooit
- Af en toe
- Regelmatig
- Vaak